T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ ve ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

IRAK SAVAŞININ BİLİNMEYEN AKTÖRLERİ: ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

ENES GÜRCAN

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. OYA AKGÖNENÇ

ANKARA, 2015

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ ve ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

IRAK SAVAŞININ BİLİNMEYEN AKTÖRLERİ:
ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

ENES GÜRCAN

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. OYA AKGÖNENÇ

ANKARA, 2015

KABUL VE ONAY

Enes GÜRCAN tarafından hazırlanan "Irak Savaşının Bilinmeyen Aktörleri: Özel Askeri Şirketler " başlıklı bu çalışma, 22.04.2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Haydar ÇAKMAK

Danışman : Prof. Dr. Oya AKGÖNENÇ

Üye :Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım çalışmanın tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, çalışmamın kağıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- [x] Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- [ ] Tezim sadece Ufuk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- [ ] Tezimin/Raporumun … yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

22.04.2015

Enes GÜRCAN

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın başında, bugünlere gelmemde önemli katkıları olan aileme ve Türk Silahlı Kuvvetlerine şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Tez çalışmalarım boyunca benden desteğini, ilgisini ve zamanını esirgemeyen, yapmış olduğu danışmanlık sayesinde bu tezin oluşmasını sağlayan Prof. Dr. Oya AKGÖNENÇ'e müteşekkirim. Ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca uygun akademik ortamın oluşması için uğraşan Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü personeline ve değerli bilgilerini bizimle paylaşan sayın öğretim üyelerine saygılarımı sunarım.

Gerek yaşamımda gerekse tez çalışmalarımda, ihtiyacım olan zamanı yaratmak için elinden gelen her şeyi yapan ve desteğini asla benden esirgemeyen eşim Serpil GÜRCAN'a teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

GÜRCAN, Enes, Irak Savaşının Bilinmeyen Aktörleri: Özel Askeri Şirketler, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015

Paralı askerliğin günümüz dünyasındaki evrim geçirmiş, globalleşmiş ve kurumsallaşıp tüzel bir kişiliğe bürünmüş hali olan özel askeri şirketler; anlaşma sağladığı resmi veya özel müşterilere askeri alanda profesyonel hizmet sağlayan ticari ve yasal kuruluşlardır. Genel olarak üç sınıfa ayrılırlar. Bunlar eğitim ve danışmanlık hizmeti sunan askeri danışmanlık şirketleri, lojistik hizmet sunan askeri destek şirketleri ve muharip özellikteki askeri şirketlerdir.

Günümüzde anlaşılan manadaki özel askeri şirketlerin sayıları ve kabiliyetleri Soğuk Savaş sonrası ordu mevcutlarının düşürülmesi, özelleştirmenin ve dış kaynak kullanımının artması ile artmıştır. Bu tür şirketlerin Vietnam Savaşı'ndan itibaren gerçekleşen her savaşta muharebe alanına biraz daha yaklaştığı, etkinleştiği ve kendine yer edindiği söylenebilir. 1'nci Körfez Savaşı, Bosna Hersek ve Kosova etnik savaşlarında özel askeri şirketler destek ve danışmanlık alanında aktifken, Angola ve Sierra Leone örneklerinde kısıtlı ve kısa süreli çatışmalarda muharip olarak yer almışlardır.

ABD'de gerçekleşen 11 Eylül terör saldırıları sonrası ABD'nin terörizme savaş açması sonucunda gerçekleşen Afganistan ve Irak Savaşları, özel askeri sektörün parladığı dönemdir. Her ne kadar Afganistan'a düzenlenen operasyonda ciddi manada da kullanılmış olsalar da, özel askeri şirketlerin muharip olarak asıl muharebe sahasına girdikleri, savaşın her safhasına ve alanına nüfuz edip sürecini etkilediği, ön cephe diye tabir edebileceğimiz sıcak çatışma ortamlarında yer aldıkları, en önemlisi skandallara karıştıkları savaş 2003-2011 yılları arasında gerçekleşen Irak Savaşı'dır.

Irak Savaşı esnasında mevcut kanunların özel askeri sektörün hızlı gelişimi karşısındaki yetersizliğinden doğan hukuksal gri alan, özel askeri şirketler tarafından suistimal edilmiştir. Üzerinde az çalışılan, kamuoyu tarafından

yeterince bilinmeyen “Özel Ordu” konusunun incelenmesinin ve kamuoyunun bu konuda bilinçlenmesinin gerekliliği ortadadır.

Konu üzerinde çalışılırken yerli ve yabancı kaynaklarda literatürün, özel askeri şirketlerin faaliyetlerini “Ticari Sır” perdesi arkasına saklamalarıyla kısıtlandığı tespit edilmiştir. Ama özel askeri şirketlerin Irak Savaşı’nda gerçekleştirdiği illegal ve ölümcül faaliyetlerin bilinmesi ve aydınlatılması hedeflendiği için konu üzerinde ısrarla çalışılmış ve savaşa, Irak devletine ve Iraklılara olan etkileri birçok açıdan değerlendirilmiştir. Son olarak, ileriki yıllarda Türkiye’de de gelişmesi muhtemel özel askeri sektörü düzenlemeye yönelik tavsiyeler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Paralı Askerlik, Savaşın Özelleşmesi, Güvenlik Şirketleri, Özel Askeri Şirketler, Blackwater, Savaş Müteahhitleri.

ABSTRACT

GÜRCAN, Enes, The Unknown Actors of Iraq War: Private Military Companies, Master's Thesis, Ankara, 2015

In todays world Private Military Companies are commercial and legal enterprises which are the evolved, globalised, institutinalized and incorparated form of mercenaries and they serve professionally to their official and private employers in military field according the contracts. Primarily there are three types. These are military consulting companies operating mainly in traning and consulting fields, military support companies operating in logistics and service fields and military companies which have combat capabilities operating in security field.

The number and the capabilities of the private military companies that the meaning we understood today have arised in post Cold War era with the decreasing of personel numbers in the armies, the increase in privatization and using outsource. It can be said that these kind of companies have been getting more effective and getting more place in combat area and approaching to hot line in combat field in every war since the War of Vietnam. In Bosnia, Kosova ethnic wars and in First Gulf War PMC's were active in traning and consulting fields but in Angola and Sierra Leone examples they were took place in limited and short time combats as combatants.

After the terrorist attacks in September 11, USA declarated war against terrorism and after this declaration Afghanistan and Iraq Wars occured. This war time is the rising era of private military sector. Although PMC's were hired and used mostly in Afghanistan Operation, there is a more significant war for PMC'S. It is the Iraq War, occured between 2003-2011. Because in this war PMC's took place as combatants in combat areas (can be defined also as hot line or front line) and effected the course, duration of war by engaging to every phase and area of war and most importantly they took part in the scandals.

The disability of existent laws to catch private military sector’s fast uprising created a judical gray area and this gray area was misused by PMC’S during the Iraq War. As an issue there are rare researchs about and public is not familiar enough to it. Therefore it is obvious that there is a necessity to search and make the public more consious about the issue of “Special Military”.

During scanning the sources it was understood that the literature were being limited by PMC’s by hiding their activities under the backstage of “Commercial Secret”. For this reason there was a hard but insestent study phase about PMC’s illegal and mortal activities during the Iraq War and their effects on the war, state of Iraq and Iraqis. It is insestent because there was an aim to enlight and to make familiar the issue. Lastly, there are suggestions about to regulate private military sector which can be possibly arised in Turkey in the future.

Key Words: Mercenaries, Privatization of War, Security Companies, Private Military Companies (PMC’s), Blackwater, Contractors.

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

PARALI ASKERLİK ve ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLER

İKİNCİ BÖLÜM

IRAK SAVAŞI ve ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLER

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

IRAK SAVAŞI SONRASI ÇIKARILAN DERSLER BAĞLAMINDA ÖZEL ASKERİ SEKTÖRÜ DÜZENLEMEK İÇİN YAPILMASI GEREKENLER

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

AA	: Anadolu Ajansı
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Age	: Adı Geçen Eser
Agm	: Adı Geçen Makale
ASELSAN	: Askeri Elektronik Sanayi
A.Ü.S.B.F.	:Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
A.Ü.H.F.	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
B.A.E.	: Birleşik Arap Emirliği
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BMGKOM	: Birleşmiş Milletler Özel Komisyonu
BP	: İngiliz Petrol Şirketi (British Petroleum)
BRA	: Bouganville Devrimci Ordusu
CACI	: ABD menşeli Askeri Danışmanlık Şirketi

CBO : ABD Senatosu Kongre Bütçe Ofisi

CIA : ABD Merkezi Haberalma Teşkilatı
(Central Intelligence Agency)

CPA : Geçici Koalisyon Otoritesi (Yönetimi)
(Central Provisional Authority)

CNN : Yayıncı Kuruluş

DCAF : Cenova Silahlı Kuvvetlerin Kontrolü Merkezi
(Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces)

EO : Güney Afrika menşeli Askeri Şirket
(Executive Outcomes)

ESS : Askeri Destek Şirketi
(Eurest Support Services)

FAA : Angola Ordusu
(The Forcas Armadas Angolanas)

HAMAS : İslami Direniş Hareketi (Filistin)

HAVELSAN : Hava Elektronik Sanayi

IAEA : Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı

IİD : Irak İslam Devleti

IŞİD : Irak Şam İslam Devleti

IMF : Uluslararası Para Fonu

IPOA : Uluslararası Barış Operasyonları Birliği
(International Peace Operations Association)

ISAF : Uluslararası Güvenlik Destek Gücü
(International Security Agency Force)

KBR : ABD Menşeli Askeri Destek Şirketi
(Kellogg Brown & Root)

KFOR : Kosova Barış Gücü
(Kosova Force)

MOSSAD : İsrail İstihbarat Teşkilatı

M.Ö. : Milattan Önce

MPRI : Askerî Profesyonel Kaynaklar Şirketi
(Military Professional Resources Incorporated)

M.S. : Milattan Sonra

MSB : Milli Savunma Bakanlığı

NATO : Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
(North Atlantik Treaty Organization)

NGO : Hükümet Dışı Kuruluşlar
(Non Governmantal Organisation)

NTVMSNBC : Yayıncı Kuruluş

OAU : Afrika Birliği Örgütü
(Organization of African Union)

OPEC : Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
(Organization of Petroleum Exporting Countries)

PMC : Özel Askeri Şirket
(Private Military Company)

ROKETSAN : Roket Sanayi

SAS : Özel Hava Birliği (İngiltere)
(Special Air Sevice)

SEAL : ABD Deniz Kuvvetleri Komandosu
(Sea Air Land)

SIGIR : Irak'ın Yeniden Yapılandırılması Genel Müfettişi
(Special Inspector Genaral for Iraq Reconstruction)

SOFA : Kuvvetlerin Statüsü Antlaşması
(Statue of Forces Aggrement)

TDK : Türk Dil Kurumu

TITAN : ABD menşeli Askeri Danışmanlık Şirketi

TSK : Türk Silahlı Kuvvetleri

UCMJ : Amerikan Ordusu Askeri Ceza Kanunu
(Uniform Code of Military Justice)

UÇK : Kosova Kurtuluş Ordusu

UNAMIR : Birleşmiş Milletler Ruanda Yardım Misyonu
(United Nations Assistance Mission for Rwanda)

UNITA : Angola’nın Tam Bağımsızlığı için Ulusal Birlik
(Uniao Nacional Para a Independencia Total de Angola)

UNHCR :Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

WPSS : Dünya Çapında Kişisel Koruma Servisi
(Worldwide Personel Security System)

$: Dolar

ÇİZELGELER DİZİNİ

ŞEKİLLER DİZİNİ

ÖNSÖZ

Bir özel askeri şirket, askeri ve güvenlik alanının her branşında uzmanlaşmış tecrübeli ve kalifiyeli, çoğu eski ordu veya güvenlik güçleri mensubu personele sahiptir ve bunları görev tipine göre kısa sürede toplayıp, donatıp sevk edebilir.

Öyle ki eğitim, danışmanlık ve lojistik destek sağlamanın yanında askeri operasyonlar, stratejik planlama, istihbarat, risk değerlendirmesi, harekat desteği, eğitim ve teknik beceriler de yetenekleri arasındadır. Müşterileri ise devletler, resmi kurumlar, uluslararası teşkilatlar hatta ticari şirketlerdir. Bu tip şirketler aynı zamanda dünyanın en modern eğitim tesislerine sahip, kendine ait ağır silahları, askeri araçları, helikopterleri var. Bu kapasitede olan bir gücün şirket olmanın ötesine geçip "Özel Ordu" olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Başta ABD ordusu olmak üzere Avrupa ülke ordularının da özel askeri şirketleri kullanmasının en büyük sebebi ise sahadaki şirket çalışanı kayıpların resmi asker kayıplarından sayılmamasıdır. Bu yüzden özel askeri şirket çalışanlarına kendi askerlerine ödediklerinden fazla para ödemektedirler.

Dünya kamuoyu, medyada Afganistan ve Irak Savaşlarında Amerikan ve koalisyon ülkeleri askerlerini izlerken, onların yanı başında genelde riskli konvoy veya koruma görevlerinde çalışan sivil kıyafetli özel askeri şirket çalışanlarından habersizdi ta ki 31 Mart 2004 tarihinde Irak'ın Felluce kentinde Blackwater adlı özel askeri şirkete ait dört çalışanın linç edilmesi ve cesetlerinin yakılması, köprüden sallandırılmasını içeren görüntülerin CNN ve El-Cezire benzeri dünya çapında yayın yapan medya kuruluşları tarafından yayınlanmasına kadar. Bu olay kuşkusuz Irak Savaşı'nın en çarpıcı olaylarından birisidir çünkü bu olaydan sonra savaşın şiddeti ve sivil kayıpların sayısı daha da artmıştır. Öncelikle ABD sonrasında ise dünya kamuoyunun özel askeri şirketlerle tanışmasının geç ve çarpıcı olduğu tartışılmaz bir gerçektir.

Peki, Amerikan ve diğer koalisyon askerlerinin yanında sivil olarak görev yapan, yerli halk tarafından gizli servis çalışanı zannedilen bu insanlar kimlerdi ve orada ne yapıyorlardı? Sivil miydiler, asker mi yoksa resmi görevli miydiler? Hangi kanunlara tabiydiler? İşte bu soruların cevabını aradıkça kamuoyu, herkesin gözü önünde zaten var olan ama kapasitesi ve yapabilecekleri çoğu insanın tasavvurunun ötesine geçen farklı bir sektörle yani özel askeri sektörle tanışmıştır.

Motivasyonu para olan ve genelde batılı ülkeler tarafından kullanılan özel askeri şirketler ve faaliyetleri incelenmeden Irak Savaşı ve Irak'taki direniş hareketi tam anlamıyla anlaşılamaz.

GİRİŞ

M.Ö. 1274 yılında gerçekleşen Kadeş Savaşı'ndan itibaren Mısır Medeniyeti'nde, Antik Yunanda, Makedonyalılarda ve Kartacalılarda yabancı askerlerin kullanıldığı bilinmektedir. Roma İmparatorluğu'nda izlerine rastlanılan paralı askerler, Orta Çağ Avrupa'sında feodal toprak düzeni içerisinde para ile kiralanan şövalyeliğe kadar bir değişim geçirmişlerdir.[1]

Tarihsel süreç içerisinde, bireysellikten kurtulup önce gruplaşan sonra da kurumsallaşan paralı askerliğe örnek olarak, Ortaçağ Avrupa'sında feodal yapıların örneğin İtalyan şehir devletleri tarafından kullanılan paralı asker grupları, bir ülke ordusu kadar güçlenen Doğu Hindistan Şirketi ya da 1960'lı yıllarda Afrika kıtasında görülen kötü üne sahip eski askerler gösterilebilir.[2] Paralı askerliğin günümüzdeki karşılığı olan özel askeri şirketler, paralı askerliğin evrim geçirmiş, şirketleşmiş ve küresel boyuta ulaşmış halini temsil etmektedir.[3]

Özel askeri şirket kavramı genel olarak; bir askeri kuvvet için lojistik, insan gücü ve diğer hizmetler sunan şirketler olarak tanımlanmaktadır. Özel askeri sektör temel olarak; eğitim ve danışmanlık alanında çalışan askeri danışmanlık şirketleri, lojistik ve hizmet alanında çalışan askeri destek şirketleri ve savaşçı yani muharip yetenekte olan askeri şirketler olarak üç sınıfa ayrılmaktadır.

Özel askeri şirketler tüzel yapıya sahip kayıtlı işletmelerdir ve hizmetlerini öncelikle politik nedenlerle değil, kar amacıyla sunmaktadırlar.

---

1 Ümit Ercan, "Güvenlik Faaliyetlerinde Özelleştirme: Paralı Askerler mi? Özel Askeri Birlikler mi?", **Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi**, sayı 5, 2014, s. 58-59

2Deborah Avant:"Think Again:Merceneraies", Foreign Policy, (Erişim)http://www.foreignpolicy.com/articles/2004/07/01/think_again_mercenaries,28 Nisan 2014.

3 Peter W. SINGER: "The Dogs of War Go Corporate", (Erişim)http:/ www.brookings.edu/views/op-ed/fellows., 28 Nisan 2014

Genelde sürekli eleman çalıştırmazlar onun yerine eski ordu veya güvenlik güçleri çalışanlarından oluşan veritabanları bulunur. Aldıkları işe göre uygun tecrübe ve teknik yetenekteki personelle sözleşme yaparlar.[4] Dünyada 90'a yakın özel askeri şirket bulunuyor ve bunlar 110 ülkede faaliyet gösteriyorlar. Bu şirketlerin içinde yer aldığı yıllık 100-200 milyar dolarlık bir endüstriden söz ediliyor. Global pazardaki yerleri 1990'da 55,6 milyar dolar iken 2012'de 202 milyar dolara yükselmiştir.[5] Pek çoğu web siteleri, düzenledikleri faaliyetler ve konferanslar ile tanıtımlarını sağlamaktadır. Kendilerini dünya genelindeki güvenlik sorunlarının halledilmesinde esnek bir vasıta olarak sunmaktadırlar.[6]

Savaş kavramının tarihsel süreç içinde geçirdiği değişim özel askeri sektörü büyüten önemli bir faktördür. Soğuk Savaş sonrası meydana gelen çatışmalarda devletlerarası savaş nadir rastlanan bir olay hâline gelmiştir. Bunun yerine devlet ile devlet dışı silahlı aktörlerin veya silahlı aktörlerin kendi aralarında meydana gelen iç çatışmalar artmıştır. Öyle ki modern savaş konseptinde devlet dışı silahlı aktörler arasında veya bunlarla devlet arasında meydana gelen çatışmalarda, silahlı kuvvetler başarı elde edebilmek için artık sadece devlet kuruluşları ile çalışmakla yetinmemeli, diğer devlet dışı aktörlerle beraber çalışmalıdır. Bu aktörler medya, hükümet dışı kuruluşlar ve özel askeri şirketlerdir.[7] 21. yy. savaş konseptinde etnik veya bölgesel olan ama acil müdahale isteyen bu tür çatışmalar bu tür şirketlerin yükselişe geçtiği dönemdir.

Özellikle Vietnam Savaşı sonrası her çatışma veya savaş ortamında özel askeri şirket kullanımı; kullanım alanı, görev, özellik, nitelik ve sayısal bakımından artmıştır. Örneğin askeri dış kaynak kullanımında lider ülke olan ABD özellikle 1990'lı yıllarda özel askeri şirketlerle yaptığı sözleşmeleri arttırmıştır. Öyle ki

---

4 Avant, **a.g.m.**, s.2.

5 Filiz ÇULHA,"Yeni Savaşların Gizli Yüzü: Özel Askeri Şirketler", (Erişim)www.bagimsizsosyalbilimciler.org./Yazılar_HSB,11 Mart 2013

6 Sait Yılmaz," Terör İle Mücadelede Strateji, Özel Savaş ve Özel Askeri Şirketler" **Türkiye İçin Ulusal Güvenlik Raporu**, Ankara, 2007, s.4.

7 Kadir Tamer Türkeş: "Yirmi Birinci Yüzyılda Çatışma alanlarında Görülen Yeni Unsurlar", **Yüksek Lisans Tezi** , Ankara KHO Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2004.s.4.

Birinci Körfez Savaşı'nda 50 ordu mensubuna bir özel askeri şirket çalışanı düşerken bu oran Bosna-Hersek ve Kosova etnik savaşlarında 10'da bire kadar yükselmiştir. 11 Eylül saldırıları sonrası gerçekleşen Afganistan ve Irak Savaşlarında da oran yaklaşık olarak 10'da bir kadardır.[8]

Kamuoyunda oluşturacağı tepkiden kaçınmak amacıyla ABD yönetimi dış kaynak kullanımına yöneldi. Bu yönelme Irak'a özel askeri şirket akını yaşanmasına sebep oldu. Zaman geçtikçe artan direniş hareketi de bu tür şirketleri savaşa daha da yaklaştırdı.[9] Resmi koalisyon kayıtlarına göre, İngiltere'nin askeri gücü 9.900 civarındayken, özel askeri güçlerin toplamı 10.000'i bulmaktaydı. Başka bir deyişle 10 ABD askerine karşılık 1 özel personel kullanılıyordu. Birinci Körfez Savaşı ile kıyaslama yapıldığında, ateş hattında bulunan özel askeri personelin sayısının on kat artmış olduğu görülmektedir.[10]

Bu bağlamda bu büyüklükteki özel orduyu oluşturan özel askeri şirketlerin üç çeşidinin de en çok ve en etkin kullanıldıkları yani dış kaynak kullanımının zirveye çıktığı Irak Savaşı "ilk özel savaş" adını hak etmektedir. Irak Savaşı'nın başka bir özelliği de muharip yetenekteki askeri şirket çalışanlarının konvoy koruması, önemli şahıs, bina, tesis koruması gibi riskli görevlerde çok yoğun olarak kullanılması, başka bir deyişle ön cephede Amerikan, İngiliz ve koalisyon askerlerinin yanında silahlı ama sivil görev yapmış olmalarıdır. Hukuki statüleri ve suç işlerlerse hangi kanuna tabi olacakları ile ilgili sorular özellikle Ebu Garip cezaevinde yaşanan olaylar sonrası gündeme gelmiştir.

Çalışmanın alanını, Irak Savaşı'nın her yerinde ve her alanında yoğun olarak kullanılan ve ama dünya kamuoyu tarafından yeterince bilinmeyen aktörleri olan özel askeri şirketler oluşturmaktadır. Bu tür şirketlerin Irak Savaşı'nın başından sonuna ve savaş sonrası dönemde varlıkları ve faaliyetleriyle savaşı, ülkeyi ve

---

8 Avant , **a.g.m.**, s.3.

9 Avant , **a.g.m.**, s.4.

10 Çulha , **a.g.m.**, s.4.

insanlarını nasıl etkilediklerinin aydınlatılması, daha bilinir hale gelmesine fayda sağlamak bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde paralı askerliğin tanımı ve tarihinden bahsedilmiştir devamında ise özel askeri şirketlerin tanımı yapılmış, paralı askerlikten farkları, oluşumu ve gelişimi, sınıflandırılması anlatılmış, yakın dönemdeki faaliyetlerine örnekler verilmiştir ayrıca hükümet dışı kuruluşlarla ilişkilerine ve illegal faaliyetlerine değinilmiştir. Bölüm sonunda ise hukuki statüler ve hukuki boşluklar incelenmiştir.

İkinci bölümün ilk kısmı Irak tarihini, Birinci Körfez ve Irak Savaşı'nı anlatmaktadır. İkinci kısımda ise Irak Savaşı'nda özel askeri şirket faaliyetleri incelenmiştir. Ön cephede yoğun ve etkin olarak kullanılan, muharip yetenekteki askeri şirket çalışanlarının ferdi veya toplu olarak karıştıkları olaylar detaylı olarak incelenmiş ve bölüm sonunda değerlendirme yapılmıştır. Üçüncü kısımda ise özel askeri şirketlerin Irak Savaşı'ndaki faaliyetlerinin savaşın sürecine, Irak ülke yapısına ve insanlarına olan etkileri askeri, politik, hukuki, ticari ve etik açısından incelenmiş ve değerlendirmeler yapılmıştır. İkinci ve üçüncü kısım beraber değerlendirildiğinde saha çalışması niteliğindedir.

Son bölümde ise çıkarılan dersler bağlamında, özel askeri sektörün düzenlenmesinin sebepleri anlatılmış ve hem uluslararası hem de ulusal boyutta kurumsal ve hukuki açıdan düzenlenmesine yönelik tavsiyelere yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ise elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve özel askeri sektör ve geleceği ile ilgili çıkarımlarda bulunulmuştur.

Özel askeri sektörü daha iyi tanımak için, bu alandaki çalışmalarıyla tanınan Peter W. Singer'ın makaleleri ve özellikle "Kiralık Ordular: Özel Askeri Sektörün Yükselişi"* adlı kitabı faydalı olacaktır. Fakat Irak Savaşı denince karıştığı

---

* Corporate Warriors: The Rise of Private Military Sector

skandal olaylar nedeniyle ilk akla gelen özel askeri şirket olan Blackwater* şirketi ve faaliyetleriyle ilgili detaylı bilgi edinmek için Jeremy Schaill'in "Blackwater: Vatanı, Milleti, Bayrağı Olmayan Ordu"** isimli kitabının okunması tavsiye edilir.

---

* Blackwater şirketinin ismi 2009 yılında XE Services, 2011 yılında ise Academi olarak değişti.

**Blackwater: The Rise of the World's Most Powerful Mercenary Army

BİRİNCİ BÖLÜM
PARALI ASKERLİK VE ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLER

1.1. PARALI ASKERLİK

Bu bölümde tarihi savaşın tarihi kadar eski olan paralı askerlik kavramının tanımından bahsedilecek ve tarihsel süreç içerisinde gelişimi anlatılarak çeşitli örnekler verilecektir.

1.1.1. Tanımı

Sözlüklerde genel olarak "paralı askerlik", yabancı bir güce hizmet eden kiralık asker olarak tanımlanmaktadır.[1] Her ne kadar sözlük anlamı bu şekilde olsa da paralı askerliğin tanımı konusunda fikir birliği bulunmamakta ve yabancı bir güce hizmet etmenin birçok değişik şekli de kimi yazarlar tarafından paralı askerlik olarak tanımlanabilmektedir. Özel askeri şirketler konusunda çok sayıda yayını bulunan araştırmacı David Isenberg paralı askerin tanımını "kendi ulusu çatışmada taraf olmadığı halde maddi kazanç güdüsüyle çatışmalara doğrudan katılan kişi" olarak yapmaktadır.[2] Araştırmacı gazeteci Hüseyin Pazarcı ise şu şekilde bir tanım vermektedir: "Genel olarak kişisel kazanç amacıyla uyruğundan olunmayan ya da ülkesinde oturulmayan, çatışan taraflardan birinin silahlı kuvvetlerine katılarak silahlı çatışmalarda yer alan kişilerdir." [3] Cenevre Sözleşmelerinin Ek Protokolu 47.maddesinde ise çatışma halindeki silahlı kuvvetlerin bir üyesi olmamasına rağmen, savaşması için özel olarak görevlendirilmiş ve kazanç ile motive edilmiş yabancı kişi şeklinde tasvir etmektedir. [4]

---

1 Türk Dil Kurumu, **Büyük Türkçe Sözlük**, Ankara, 11. Baskı, TDK Yayınları, 2012, s.822.

2 David Isenberg,"Private Military Contractors and U.S. Grand Strateji", (Erişim) http//www http://object.cato.org/sites/cato.org/files/articles/isenberg-private%2520military-contractors-2009.pdf, 03 Aralık 2013, s.9.

3 Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2003, s. 576.

4 12 AĞUSTOS 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmelerine Ek Uluslararasi Silahlı Çatışmalarin Kurbanlarının Korunmasına İlişkin (1) No.Lu Protokol 47.md. (Erişim) http://www.msb.gov.tr/asad/ AskeriMevzuat/Uluslararasi_Antlasmalar/ Silahli_Catisma_Hukuku/SCH6.html, 05 Aralık 2013.

Batılı devletlerce ise paralı askerlik için "mercenary" kavramına karşılık gelen kelimeler kullanılmaktadır. Türkçe'ye paralı askerlik olarak çevrilen bu kelimenin sahip olduğu olumsuz mana paralı askerlik ifadesiyle yeterince verilememektedir. Çünkü batılı devletlerde "mercenary" kavramı paralı askerliğin yanında kiralık katillik kavramını da ifade etmektedir ve aşağılayıcı bir anlamı vardır. [5]

1.1.2. Tarihte Paralı Askerlik

Bireysel anlamda askerlerin profesyonel olarak maddi kazanç sağladıkları paralı askerlik, tarihi süreçte bilinen bir kavramdır ve en eski savaş kayıtlarında antik çağ yöneticileri için savaşması için dışarıdan tutulmuş bu savaşçılara ait birçok ibare bulunur.

Bunlardan en eskisi Ur Kralı Shulgi'nin (M.Ö. 2094-2047) ordusunda hizmet veren paralı askerler hakkındadır. Tarihteki ilk büyük savaş olarak bilinen Kadeş Savaşı'nda (M.Ö.1274) II. Ramses'in ordusunda Hititlere karşı savaşan Numidyalı birlikler bulunuyordu. Daha sonra bir Pers İç Savaşında (M.Ö.401-400) savaşması için tutulan ve "On Binler" olarak adlandırılan Yunanlılar karşımıza çıkmaktadır. [6]

Farklı çağlarda paralı askerler Romalılar, Kartacalılar, Bizans İmparatorluğu tarafından kullanılmıştır ve Orta Çağ Avrupa'sında feodal toprak düzeni içerisinde para ile kiralanan şövalyeliğe kadar bir değişim geçirmişlerdir.[7]

Paralı askerlerin kolektif biçimde bir araya gelmesi ise orduların para karşılığı kiralanmasını ortaya çıkarmıştır. Para karşılığı kiralanan orduların atası olan

---

5 Haldun Yalçınkaya, "Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi", **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, Sayı 61, 2006, s.252.

6 Peter W.Singer, **Kiralık Ordular**, çev. İsmail Yaman, 1.Baskı, İstanbul, Timaş Yayınları, 2009, s.43-45.

7 Yalçınkaya, **a.g.m.**, Sayı 61, s.253.

"condottiere*" ise Orta Çağın sonlarında İtalya'da görülmüştür. Orta Çağın sonlarına kadar ortalama bir Hıristiyan için savaşmak ve askerlik tercih edilen bir alan değildi, bu nedenle on beşinci yüzyılda feodal şövalye yerine para için savaşan fakirlerden oluşan ve özel bir ordu olarak tanımlayabileceğimiz "kiralık yüzbaşılar" veya "satılık yüzbaşılar" olarak da adlandırılan condottiere gelişebildi. [8]

Bu çağa ait başka bir örnek ise disiplin ve koordinasyonlarıyla öne çıkan "Falanks**" olarak bilinen İsviçreli Piyadelerdir. 1502 yılından günümüze kadar Papa'yı koruyan "İsviçreli Muhafızlar" bu gelenekten gelme askerlerdir.[9]

Büyük yıkımlara sebep olan Otuz Yıl Savaşı'nın sonucunda (1648) Whestphalia Barış antlaşması imzalandı, bu antlaşma paralı askerler için bir nevi dönüm noktası oldu. Çünkü egemenlik kavramının imparatorluk kavramına galip gelmesini simgeleyen bu antlaşma sonrası, yabancılardan oluşan orduların yerini vatandaşlardan oluşan ordular almaya başladı. 18. yüzyılda milliyetçiliğin yayılması, ulus devletlerin ortaya çıkışı ve silah teknolojisindeki gelişmeler sonrası ortadan kalkmaya başlayan paralı askerliğin imdadına sömürgecilik yetişmiştir. Avrupa'nın büyük güçleri sömürge yarışına girince özellikle İngiltere gibi çok büyük topraklara hükmeden devletler, insan kaynaklarının yetmemesinden dolayı tekrar paralı askerliğe yönelmişlerdir. Örneğin merkantalist politikalarla, Hindistan'ı İngiliz hükümeti adına sömürme işini üslenen İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin (East India Company) 1815'teki paralı asker sayısı 150.000 kişiye ulaşmıştır. Öyle ki kendi ordusu, donanması, bayrağı ve parası olan İngiliz ve Hollanda Doğu Hindistan şirketleri o kadar

---

8 Çakıl Güç, "Savaş Müteahhitleri", **Akademik Ortadoğu Dergisi**, sayı 4, 2007, s.125.

9 Singer, **a.g.e**., s.53-55.

*condottiere: İtalyanca kökenli olan ve sözleşme manasına gelen "condatta" kelimesinden türeyen bir kelimedir, Türkçe'ye sözleşmeliler şeklinde çevrilebilir.

** Falanks: Genellikle mızrak ve benzeri silahlar kullanan askerlerin birbirinden ayrılmadan art arda saflar halinde savaşmasını kabul eden bir savaş düzenidir. İlk uygulamaları Antik Yunan'da Hoplites görülmüştür. Öncesindeki savaşlar bire bir ve düzensiz iken falanks düzeni,kütlesel bir vuruş gücü sağladığı için son derece etkili olmuştur.

güçlenmişlerdir ki zaman zaman anakaralarının politikalarına ters düşüp kendi menfaatleri yönünde savaşmışlardır. [10]

19. yüzyılda ülkeler ordulara sahip olmalarına rağmen sömürgelerinde görev yapmaları için iyi eğitilmiş ve silahlanmış özel birlikler kurmuşlardır. Bunların en iyi bilineni Fransız Yabancı Lejyonudur ve bugün de varlığını sürdürmektedir. Lejyonerlerin yanı sıra uluslararası toplum tarafından kanıksanmış diğer iki paralı asker birliği de Vatikan'daki İsviçreli Muhafızlar* ile İngiliz ve Hint ordularında görev yapan elit "Gurka" birlikleridir. 20. yüzyılda ise paralı askerler çoğunlukla Kongo, Nijerya başta olmak üzere Afrika ülkelerinde sömürgeci güçlerin temsilcisi olarak karşımıza çıkmaktadır. [11]

Tarihsel sürece baktığımızda Kadeş Savaşı'ndan bu yana paralı askerlerin her yüzyılda savaş meydanlarında yer aldıkları, ilk başta bireysel iken değişen şartlar sonucu önce gruplar sonrada özel ordular meydana getirdikleri, değişen çağa ayak uydurabilmek için zamanla kurumsallaştıkları gözlemlenmektedir. Ulusal orduların ortaya çıkmaya başladığı dönemde ortadan kalkma tehlikesiyle karşılaşmış olsalar bile sömürgecilik döneminde tekrar yükselişe geçtikleri, başka bir deyişle zamana ve şartlara uyum sağlayarak savaş meydanlarında yer almaya devam ettikleri söylenebilir.

---

10 **a.g.e.** s.65-77.

11 Güç, **a.g.m.** s.127.

* Paralı askerliğin bazı şekilleri günümüzde kabul görmektedir. Fransızların Lejyonerleri, İngilizlerin Nepalli Gurkaları ve Vatikan'ı koruyan İsviçreli Muhafızlar paralı askerliğin kötü ününe rağmen Cenevre Sözleşmelerine göre meşru kabul edilmektedir.

1.2. ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLER

Bu bölümde, öncelikle tanım yapılacak daha sonra ise savaşlarda özel sektörün tarihi incelenecek ve günümüz özel askeri endüstrisinin daha iyi anlaşılabilmesi için altyapısı, çeşitleri, faaliyetleri, önemleri, sektörün gelişmesine etki eden faktörler irdelenecektir.

1.2.1. Tanımı

Özel askeri şirket* kavramı genel olarak; bir askeri kuvvet için lojistik, insan gücü ve diğer hizmetler sunan şirketler olarak tanımlanmaktadır.[12] Daha ayrıntılı bir tanımı ise şu şekilde yapılabilir; temel yeteneği savaşmak olan ve cephede, ön hatlarda muharip unsurlarla beraber veya muharip unsurlar gibi hareket etme kabiliyetine sahip, çarpışma operasyonları yanı sıra; stratejik planlama, istihbarat toplama, operasyonel ve lojistik destek, eğitim, satın alma ve bakım dâhil olmak üzere savaş ve ihtilaf konularıyla ilgili uzmanlaşmış hizmetler veren işletmelerdir.[13]

Özel askeri şirketler konusunda önde gelen araştırmacı yazarlardan olan Peter W. Singer ise bu şirketleri yeni bir atılım olarak vurgulamakta ve şu şekilde tanımlamaktadır; savaşla bir şekilde bağlantılı olan profesyonel hizmetler sağlayarak iş yapan ticari kuruluşlardır, ayrıca askeri operasyonlar, stratejik planlama, istihbarat, risk değerlendirmesi, harekât desteği, eğitim ve teknik beceriler gibi askeri kabiliyetlerin edinilmesi üzerinde uzmanlaşan tüzel kişilerdir.[14]

---

* Özel Askeri Şirket: Private Military Company (PMC) ya da Kontratçı Firma: Contracting Firm

12 Sait Yılmaz, "21. Yüzyılda Güvenlik Alanının Yeni Sivil Aktörleri: ÖAŞ'ler ve Kontratçı Firmalar", (Erişim) usam.aydin.edu.tr/OZELASKERISIRKETLER(4b4f).pdf, 07 Aralık 2013, s.1.

13 Burak Tangör , Haldun Yalçınkaya, "Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askeri Şirketler", **Uluslar arası İlişkiler Dergisi**, Cilt 7, sayı 25, 2010, s.127

14 Peter W. Singer,"Outsorcing War", (Erişim)http://www.brookings.edu/research/articles/2005/03/01usdepartmentofdefense-singer

1.2.2. Paralı Askerlik ve Özel Askeri Şirketler Arasındaki Farklar

Paralı askerlerin ve özel askeri şirketlerin özellikleri iki tablo halinde incelenecektir.

Tablo 1 Günümüz Paralı Askerlerinin Özellikleri[15]

Yabancı olmak: Bir paralı asker, savaşarak hizmet verdiği devletin bir vatandaşı değildir, ya da o ülkede yaşamaz.
Bağımsız olmak: Paralı askerlerden herhangi bir ulusal kuvvete (uzun vadeli) katılmaları beklenmez ve bunlar sadece sözleşmeyle (sınırlı bir süre için) bir işveren bağlıdır.
Savaşma nedeni: Bir paralı asker, siyasi ya da dini amaçlar için değil, kişisel kısa vadeli ekonomik çıkarları için savaşır.
İşe alma: Göreve getirilmeleri, yasal kovuşturmaya maruz kalmamak için dolaylı ve dolambaçlı yollardan yapılır.
Örgütlenme: Paralı asker birlikleri sadece o anki amaç için bir araya gelen, geçici, bireysel asker gruplarıdır.
Hizmetler: Örgütlü hareket etmeyen paralı askerler, sadece ferdi müşterileri için savaşmaya odaklanır.

15 Singer, **a.g.e.**, s.80.

Tablo 2 Özel Askeri Şirketlerin Paralı Askerlikten Farkları[16]

Örgütlenme: Kurumsal yapıya sahiptirler.
Savaşma nedenleri: Bireysel getiriden ziyade kurumsal getiri odaklıdırlar.
Serbest pazar: Yasal olarak kurulmuş kamu tüzel kişileridirler.
Hizmetler: Daha geniş kapsamdadır ve çeşitliliği artmış müşteri tabanına sahiptirler.
İşe alma: Kamusal olarak uzmanlaşmış seviyededir.
Bağlantılar: Kurumsal holdinglerle, mali piyasalarla, hükümetlerle bağlantıları vardır.

Yukarıdaki iki tablo incelendiğinde paralı askerlerin bireysel odaklı ve sistematik olmadıkları özel askeri şirketlerin ise kurumsal odaklı, sistematik ve uzmanlaşmış olduğu sonucuna varabiliriz.

Konuya başka bir açıdan bakan Steven Brayton'a göre ise özel askeri şirketlerle paralı askerleri birbirinden ayıran dört temel unsur ön plana çıkmaktadır. Bunlar

(1) Öncelikle özel askeri şirketler, ticari birer firmadır.
(2) Süreklilikleri vardır ve hiyerarşik yapıya sahiptirler.
(3) Uluslararası ticari enstrümanları kullanırlar
(4) Meşruiyeti uluslararası toplum tarafından tanınan hükümetlerle çalışırlar ki bu sayede kendi meşruiyetlerine zarar gelmesin.[17]

---

16 Singer, **a.g.e.**, s.87.

17 Steven Brayton, "Outsourcing War: Mercanaries and the Privatization of Peacekeeping**", Journal of International Affairs**, Cilt 55, Sayı 2, 2002, s.314.

1.2.3. Özel Askeri Sektörün Oluşumunun Sebepleri

Ünlü savaş teorisyeni Clausewitz savaş teorisi için bir üçleme geliştirmişti: halk, ordu ve hükümet. Onun üçlemesine göre zafer için bu üç unsur arasında denge olması şarttır, ancak günümüzde savaş alanlarında ya da çatışma alanlarında yeni unsurlar söz konusudur. Bunlar; medya, sivil toplum kuruluşları ve özel askeri şirketlerdir. Öyle ki bu unsurlar çatışmanın seyri üzerinde ve çatışma sonrası süreçte etkili olmaktadır. Değişen savaş ortamı özel askeri sektörü oluşturan etkenlerden biridir.

Ayrıca özel askeri sektörün oluşmasının arkasında, silahlı kuvvetleri milli güvenlik açısından daha az öneme sahip görevlerden kurtarmak düşüncesi yatmaktadır. Bu görevlerin silahlı kuvvetlerden alınarak özel şirketlere verilmesi ile profesyonelleşmenin sağlanması amaçlanmaktadır. Bu noktadan hareket eden devletler, daha önceden silahlı kuvvetlerin bünyesindeki birimler ile sağladığı hizmetleri özel şirketler ile karşılamaya başlamıştır. Böylece savaş her vatandaşın milli bir görevi iken devletin satın aldığı bir hizmet haline dönüşmektedir.[18]

Özel askeri sektörün ortaya çıkmasının ve gelişmesinin başlıca nedenleri soğuk savaş sonrası orduların küçülmesi, serbest piyasa ekonomisinin getirdiği özelleştirme dalgası ve büyük güçlerin gelişmekte olan ülkelere müdahaledeki isteksizliği denilebilir ama bu ana sebepler daha da detaylandırılırsa konu daha iyi anlaşılacaktır.

1.2.3.1. Soğuk Savaşın Sona Ermesi ve Orduların Küçülmesi:

Soğuk Savaş'ın bitişinden itibaren açığa çıkan çatışmalar artmıştır öyle ki sivil savaşlar ikiye katlanmıştır. Öncelikle bağımlı ya da sömürge olmaktan kurtulan devletlerdeki iç patlamalar, daha sonra zayıf devlet yapısına sahip Somali ve Sierra Leone gibi iç baskılarla çözünmeye uğrayan devletler, etnik gerilimden

18 Haldun Yalçınkaya, K.Tamer Türkeş, "Yirmibirinci Yüzyılda Çatışma Alanlarında Görülen Yeni Unsurlar", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Sayı 7, 2008, s.75.

etkilenen Balkan devletleri, iç savaş eğilimine rağmen Kongo, Etiyopya-Eritre örneğinde olduğu gibi sınır dışı savaşan devletler bu artışın başlıca sebepleridir. Başka bir deyişle Soğuk Savaş'ın bitimi çözülmemiş gerilimlerin ve yeni baskıların artmasına sebep olmuştur. Günümüzdeki devlet orduları, 1989'daki halleriyle karşılaştırıldığında, kabaca 7 milyon daha az askerin barındırıldığı görülmektedir. Bu küçülme eğitimli askeri emek anlamında ihtiyaç fazlası bir arz oluşturmuştur. Ayrıca Sovyet silahlarının piyasaya çıkmasıyla aşırı bir silah bolluğu yaşanmıştır. Örneğin Batı Almanya'yla birleşen Doğu Almanya elinde bulunan tüm Sovyet silahlarını açık arttırma ile satmıştır. Saldırı gemileri 200,000 $, hafif makineli tüfekler 60 $, T-55 tankı 40,000 $ gibi düşük fiyatlara satılmıştır. Ucuz hafif silahların yaygınlaşması ile birlikte çatışmalar artmıştır sadece Doğu Afrika 'da 2 milyon insan bu silahlarla öldürülmüştür.[19]

Yukarıda bahsi geçen sebepler gelişmekte olan ülkelerin zayıf ya da başarısız devlet* olmasına neden olmuştur. Mesela Angola, Afganistan, Sudan ve Kongo gibi ülkeler hiçbir zaman tam anlamıyla devlet kontrolü altına alınmamıştır. Bu başarısız devletler istikrarsızlığı, kanunsuzluğu, etnik ve dini kargaşayı besleyen zeminler olduğu gibi teröristler ve suçluların elebaşları için de sığınacak limanlardır.[20]

1.2.3.2. Büyük Güçlerin Gelişmekte Olan Ülkelere Müdahaledeki İsteksizliği:

Yirminci yüzyılın ikinci yarısı boyunca, hem süper güçlerin hem de eski koloni devletlerinin gelişmekte olan bölgelerde çıkarları bulunduğundan, bu devletlerin zayıf idari yapıları sorun olmadı. Güçlü devletler az gelişmiş bölgeleri stratejik bir savaş alanı olarak görüp, çoğunlukla böyle bir devlete yardım etmek üzere müdahalede bulundular. Ancak günümüzde, dünya üzerinde bulunan çatışma alanlarının çoğu büyük devletlerin stratejik hesaplarına uymamaktadır.

---

19 Singer**, a.g.e**., s.90-98.

* Başarısız Devlet (Failed States) kavramı Türkçe'de aynı anlamı veren bir karşılık bulamamıştır. Türkçe metinlerde bile sıklıkla uygun görülen Türkçe karşılık, İngilizcesiyle birlikte yazılır. "İyi yönetilemeyen devlet", "Devletleşememiş ülke", "Aciz devlet", "Çökmüş devlet" gibi karşılıklar da kullanılmıştır.

20 **a.g.e**., s.100.

Bu isteksizliğin en büyük sebebi ise doğrudan ülkenin kendisinin tehdit edilmediği çatışmalarda verilen kayıplara karşı bir hoşgörüsüzlüğün gelişmesidir. Örneğin Amerikan kamuoyu Afganistan harekâtını gerekli gördüğü için buradaki kayıpları kabullenmekte istekliyken Somali ve Balkanlar için aynı durum geçerli değildir. Amerikalı eski bir diplomat olan Dennis Jett'in "Somali'den beri Amerikan birliklerini riske atmak bir seçenek olmamıştır…Afrika'daki bir iç savaşta insanları kaybetmemizin eleştirisi, bu duruma müdahale etmememizin eleştirisinden çok daha sert olacaktır." ifadesi konuyu gayet net özetlemektedir.[21]

Birleşmiş Milletler açısından konuyu irdelediğimizde Bosna, Somali, Ruanda operasyonlarında yaşanan hayal kırıklıkları BM'nin faaliyetlerine gem vurmuştur. BM barış gücü askerlerin sayısı 1993 senesinde 83.000 iken 1999 senesinde bu sayı 1000'e kadar düşmüştür. Bunun sonucunda BM artık barışa zorlama faaliyetlerini bile üstlenmemektedir.[22]

1.2.3.3. Serbest Piyasa Ekonomisi ve Özelleştirme Dalgası:

Küresel anlamda özelleştirme dalgası, 1979'da Margeret Thatcher'ın seçilmesiyle İngiltere'de başladı. 1990'larda ise emsali görülmemiş bir düzeye ulaştı. Örneğin Amerika'da hapishaneler, posta hizmetleri dâhil önceden devletin dokunulmaz sayılan alanları bile özelleştirildi. Özelleştirmenin her alana sıçraması sonucu yabancı şirketlerin kamu hizmetlerinin yerine getirilmesine müdahale etmesi dünya üzerinde daha fazla telaffuz edilir hale geldi. Özel güvenlik şirketleri ön plana çıktı ve özel güvenlik sektörü hızla büyümeye başladı.

Ordu da bu özelleştirme dalgasından etkilendi, değişen modern savaş ortamında kullanılmaya başlanan daha teknolojik silahlar ve bunların kullanımı ve bakımının gerektirdiği teknik kapasite,

21 Singer, **a.g.e**., s.103-104

22 **a.g.e.**, s.105-108

gelişen teknoloji ile birlikte ortaya çıkan siber savaş ve benzeri yeni savaş alanları ilk başta akla gelen özelleştirmeyi hızlandıran sebeplerdir.

Bu sebeplere savaşın yapısındaki değişim sonucu daha önceki yüksek yoğunluklu çatışmalar yerine düşük yoğunluklu çatışmaların alması, enformasyon alanında başarılı olmak için sivil katılıma daha fazla gereksinimin olması[23], küçülen ordu sisteminde profesyonelleşmeye gidilmesi ve askeri personelin muharip görevlerde daha çok kullanılmak istenmesi ve diğer ikincil görevlerin özel şirketlere devredilmesi düşüncesini de ekleyebiliriz.

1.2.4. Özel Askeri Sektörün Gelişimi

Yukarıda da anlatıldığı üzere devletlerin sahip olduğu kamu kuruluşlarının küçültülmeye başlaması ve bunun sonucunda verimlilik kaygıları nedeniyle devlet eliyle yürütülen hizmetlerin özel sektöre devredilmesi doksanlı yıllarla birlikte yaygınlaşmıştır. Bu eğilimden çatışma alanları da etkilenmiştir. Söz konusu özelleştirme dalgasına orduların küçültülmesi sonucunda terhis edilen yetişmiş insan gücünün talebi eklenmiştir. Bu talep ise başlangıçta Afrika'dan, sonrasında ise Batılı devletlerden gelmiştir. Organize olamamış ve istikrar sağlayamayan başarısız devletlerin ordulara ihtiyaç duyması nedeniyle bu tip taleplerde bulunması aslında şaşırtıcı değildir. [24]

Öte yandan özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin Kolombiya, Afganistan ve Irak'ta yoğunlukla temel yetenekleri savaşmak olanlar dâhil dış kaynak tedarikçilerini kullanması günümüz savaşlarının özelleştiğinin göstergesidir. Yeni güvenlik ortamında bu tip işgücüne ihtiyaç duyan en ilginç yapılanma ise Birleşmiş Milletlerdir.[25]

1994 yılında yaklaşık üç ay içinde yarım milyon civarında insanın katledildiği Ruanda'da yaşananlar nedeniyle uluslararası toplum kendini sorgulamıştı.

---

23 Filiz Çulha, "Yeni Savaşların Gizli Yüzü: Özel askeri Şirketler", **Mülkiye Dergisi**, Cilt 18, No.243, 2004, s.24.

24 Yalçınkaya, Türkeş, **a.g.m.**, s.74

25 Yalçınkaya, "Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi", s.257.

Ruanda'da bu kadar yüksek sayıda insanın katledilmesinin nedeni bölgede bulunan Birleşmiş Milletler Ruanda Yardım Misyonunun (UNAMIR)* yetersizliği ve uluslararası kamuoyunun bu misyona katılmaktaki isteksizliğidir. Özellikle BM barışı koruma operasyonlarındaki yetersiz teçhizat ve eğitimsiz birliklerle yapılan katkılara eşgüdüm sorunlarını da eklersek bu tip görevlerde başarısızlıkların neden yaşanabildiği görülmektedir. Raunda tecrübesinden önce Somali'de yaşanan başarısızlık düşünüldüğünde Birleşmiş Milletlerin bu tip operasyonlarda kendini sorguladığını ve çıkış arayışı içinde olduğunu beklemek gerekir ki BM'in Barışı Koruma bölümünün söz konusu dönemde başında bulunan Kofi Annan da bunu söylemişti/ bu şekilde düşünmüştü.[26]

Annan'ın düşündüğü alternatiflerden birisi özel askeri şirketlerin bu tip operasyonlarda kullanılmasıydı. Bunun nedeni ise bu şirketlerin daha düşük maliyete, daha yüksek standartlarda, daha etkin hizmet vererek Somali ve Raunda örneklerinin yaşanmasını engelleyebileceğiydi. Ancak BM'in bir özel askeri şirketi kiralamasının bir devletin kiralamasından daha fazla sorun çıkaracağını ve siyaseten destek bulmasının zor olacağını öngörmüş ve "…dünya barışı özelleşmeye hazır olmayabilir." İfadesini kullanmıştır.[27]

Bugün anladığımız manadaki özel askeri şirketler 1960'lardaki Vietnam Savaşı esnasında kullanılmaya başlanmıştır. Vietnam Savaşına kadar sivil kuruluşların silahlı kuvvetleri desteklemesi muharebe hizmet destek bölümlerinde olmuştur. Vietnam Savaşı esnasında kullanılmaya başlanan karmaşık silah sistemleri, muharebe sahasının ileri bölümlerinde sivil kuruluşların teknik yardımını zaruri hale getirmiştir. Bu savaş esnasında Vinnell ve Pacific Engineers and Architects adlı iki firma Amerikan ordusuna lojistik destek sağlamanın yanında Güney

---

26 Haldun Yalçınkaya, K.Tamer Türkeş,"Yirmibirinci Yüzyılda Çatışma Alanlarında Görülen Yeni Unsurlar", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Sayı 7, 2008, s.76.

27 Stephen Fidler, Thomas Catan, "With Armed Forces Stretched, Governments Face Hard Lobying", **Financial Times**, 24.07.2003 (Erişim) http://www.financialtimes.com/archive/07/24/2003/, 13 Mayıs 2014

* (UNAMIR) United Nations Assistance Mission for Rwanda

Vietnam polis gücü ve silahlı kuvvetlerini de eğitmiştir. 1975 yılında ise Vinnell firması Suudi Arabistan ‘ın ulusal muhafız birliklerinin eğitimi için 77 milyonluk bir antlaşma imzalamıştır.[28]

Özel askeri şirketlerin baş müşterisi ABD’dir. ABD, 1991 Körfez savaşı esnasında ordusunda 711.000 aktif asker bulundururken. 2003 Irak Savaşı sırasında bu sayı 487.000’e düşmüştür. Bu personel açığı kısmen özel askeri şirketlerden karşılanmıştır. 2007 yılı eylül ayı itibariyle ABD’nin Güneybatı Asya’da bulunan asker sayısı 160.000 iken, Amerikan ordusunun bu bölgede ihalelerle verdiği hizmetlerde çalışanların sayısı 196.000’dir.[29]

1990’lardan itibaren askeri hizmetlerin dış kaynaklardan yararlanma yoluyla temin etme politikası izlendiği için özel askeri sektör ciddi bir büyüme kaydetmiştir. Özel askeri sektörün parasal boyutunu anlamak için şu iki örnek yeterli olacaktır. İngiltere 2005 yılı için 1,4 milyar sterlini aşan miktarda askeri hizmeti ihaleye çıkarmıştır. ABD ordusunun 2006 bütçesinde ihalelere harcadığı miktar ise 300 milyar dolardır.[30]

Gelişim sürecini özetlersek, Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan yeni çatışma alanları, orduların küçülmesi ve profesyonelleşmesi, düşük yoğunluklu çatışmaların ön plana çıkması, silah sistemlerindeki teknolojik gelişme, enformasyon, siber savaş v.b. alanlar için sivil gereksinimi özel askeri şirketlerin sayısının ve etkisinin özellikle 1990’dan sonra arttığı tespitini yapabiliriz. Ayrıca BM’in barışı koruma operasyonlarındaki başarısızlıkları da alternatif olarak düşünülmelerini sağlamıştır. Özellikle 11 Eylül sonrası dönemdeki gelişmeler ve uluslararası hukuka saygının azalması bu şirketlerin önünü açmıştır.

Bu şirketlerin gelişiminin diğer bir etkeni de genellikle kurulmuş oldukları ülkenin savunma bakanlıkları ile iyi ilişkilere sahip emekli subaylar tarafından yönetilmeleridir. Emekli subaylar hükümeti etkileyebilmekte ve güvenlik ile ilgili

---

28 Kadir Tamer Türkeş, “Yirmi Birinci Yüzyılda Çatışma alanlarında Görülen Yeni Unsurlar”, **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara KHO Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2004, s.141.

29 Tangör, Yalçınkaya, **a.g.m.**, s.132.

30 **a.g.m.**, s.137.

görevlerde şirketlerinin pay almasını sağlamaktadır. Ayrıca görevlere gönderilen ekipler askeri alanda yıllarca çalışan askerlerden oluşmaktadır. Sadece bu ekipler değil tüm askeri endüstri çalışanlarının ortak paydası hemen hemen hepsinin birer eski asker olmasıdır. Kişinin eski mesleğiyle yenisinin birbirini tamamladığı diğer endüstriler arasında bu alan muhtemelen emsalsizdir.[31]

Bu şirketlerin çalışan portföyü oldukça geniş olup ilk sırayı Amerikan, İngiliz, Güney Afrikalı özel kuvvet mensupları almaktadır, daha sonra Fransız lejyonerler, Kuzey İrlandalı, Şilili ve Kolombiyalı paramiliter grup üyeleri gelmektedir. Listeyi daha da genişletirsek Nepalli Gurkaları, Rus, Sırp ve Ukrayna komandolarını da dâhil edebiliriz.[32]

1.2.5. Özel Askeri Şirketlerin Sınıflandırılması

Özel askeri şirket ile özel güvenlik şirketlerinin, kendi içlerindeki sınıflandırılması tatmin edici şekilde yapılamamıştır. Bu iki şirket türünde hizmet veren firmalar; personel, faaliyet, hizmet, müşterileri ile arasındaki ilişkiler, tarih, sayı, nitelik, deneyim ve kuruldukları ülke gibi farklılıklara sahiplerdir. Kısacası bu şirketler çok geniş bir yelpazede faaliyet göstermektedir. Bunların ortak noktaları askeri ve özel güvenlik alanlarında hizmet vermeleridir. Ayrıca analiz edilecek yeterli literatürün bulunmaması da başka bir nedendir. Aşağıda birden fazla sınıflandırma incelenecektir.[33]

İngiliz Avam Kamarası tarafından hazırlanan Green Paper adlı raporda şirketler faaliyetlerine ve sağlamış oldukları hizmetlere göre altı sınıfa ayrılmıştır. Bunlar:

(1) Muharebe ve operasyonel destek
(2) Askeri danışmanlık ve eğitim
(3) Silah tedariki
(4) İstihbarat temini

31 Singer, **a.g.e**., s.130.

32 Türkeş, **a.g.e.**, s.144

33 **a.g.e.**, s.137-138.

(5) Güvenlik ve suç önleme
(6) Lojistik destektir.[34]

Uluslararası Barış Operasyonları Birliği (IPOA) başkanı Douglas Brooks ise “askeri hizmet tedarikçileri” olarak tanımladığı bu şirketleri üç kategoriye ayırmaktadır:

(1) Öldürücü olmayan hizmet sağlayanlar (Lojistik, ikmal, risk yönetimi, mayın temizleme vb.)
(2) Özel güvenlik şirketleri (Endüstriyel tesisler, büyükelçilik ve insani yardımların korunması)
(3) Özel askeri şirketler (Askeri eğitim, istihbarat temini ve muharip görevler icra edenler) [35]

Özel askeri sektör hakkında birçok çalışması bulunan Deborah Avant ise sınıflandırma yaparken sunulan hizmetten ziyade yapılan kontratları dikkate almaktadır.

(1) Askeri görevler (Silahlı/silahsız muharebe destek, silahsız askeri danışmanlık, lojistik destek)
(2) Polis görevleri (Silahlı/silahsız alan, bölge koruma, polis eğitimi ve danışmanlık, suç önleme ve istihbarat) [36]

Konuya başka bir yönden yaklaşan “Kiralık Ordular*” kitabının yazarı Peter W. Singer ise özel askeri şirketler ile özel güvenlik şirketleri arasında ayrım yapmamaktadır. Singer’a göre silahlı kuvvetler dâhilindeki birlikler

---

34 Metin Turcan, Nihat Özpınar, “Who Let The Dogs Out?” , **Dynamics of Asymmetric Conflict**, sayı 2, 2010, sayfa 147-148.

35 Doug Brooks, “Protecting People:The PMC Potential “ , UK Green Paper on Regulating Private Military Services, 25 July 2002, (Erişim) http://hoosier84.com/0725brooksmcregs.pdf, 08 Ocak 2014

36 Deborah D.Avant, The **Market Force :The Consequences of Privatizing Security**, New York, Cambridge Univercity Press, 2005, s.17.

* Peter Warren Singer tarafından yazılan “Kiralık Ordular” kitabı özel askeri sektörü anlatan başlıca eserlerden biridir ve bu konuda araştırma yapanların ana referans kitabıdır.Orijinal ismi “Corporate Warriors – The Rise of The Privatized Industry” olup Corrnell üniversitesinin 2008 tarihli yayınıdır.

geleneksel olarak, asıl savaş alanına yani ön cepheye yakınlıklarına göre ayrılırlar. Bu da onların eğitim düzeylerini, birliğin prestijini, savaştaki rollerini etkilerinin ne denli doğrudan olduğunu ve bunlar gibi unsurları etkiler. Örneğin ön cephede bir piyade birliğinde uç kısımda görev yapan bir asker ile lojistik destek birliğinde görev alan başka bir asker tamamen farklı eğitim tecrübelerine ve kariyer beklentilerine sahiptir. Askeri teşkilatlar da NATO* dâhil bu kavramı kullanarak üç ana birlik türüne ayrılırlar. Bunlar genel meydandaki muharebe hizmet destek birlikleri, savaş meydanındaki muharebe destek birlikleri ve taktik muharebe alanındaki muharebe birlikleridir. Özel askeri şirketler ve özel güvenlik şirketleri arasında ayrım yapmayıp bunları "özel askeri şirketler" olarak adlandıran Singer yukarıda anlatılan askeri teşkilatlanmadaki sınıflandırma mantığını dikkate alarak üç kategori oluşturmuştur:

(1) Ölümcül olmayan yardım ve destekte bulunan askeri destek şirketleri
(2) Danışmanlık ve eğitim faaliyetlerinde çalışan askeri danışmanlık şirketleri
(3) Muharebe yani çatışma esnasında istenen görevleri yerine getiren askeri şirketler [37]

Bütün bu sınıflandırmalar içinde askeri sektörün sınıflandırmasını temel alması ve temel yetenekleri esas olarak yaptığı sınıflandırmanın kuramsal anlamda açıklayıcı olması nedeniyle Singer'ın kategorileri esas alınıp açıklanacaktır.

1.2.5.1. Askeri Şirketler

Temel yeteneği savaşmak olan ve cephede, ön hatlarda muharip unsurlarla beraber veya muharip unsurlar gibi hareket eden özel askeri sektörün temsilcilerine askeri şirket denmektedir. Bu tür şirketler konvoyların korunması,

---

37 Singer, a.g.e., s.149-168

* NATO yapılanmasında askeri birlikler savaş alanında aldıkları görevlere göre muharebe, muharebe destek, muharebe hizmet destek şeklinde sınıflandırılmaktadır. Muharebe birliklerini cephe hattında düşmanla temas eden ve piyade veya tankçı gibi sınıflardan oluşan unsurlar oluşturmaktadır. Muharip unsurların düşmanla temasına silahları ile destek veren topçu, hava savunma gibi sınıflara muharebe destek denmektedir. Geri alanda tüm kuvvetlerin ikmal, bakım, onarım ve her türlü hizmet ihtiyacını karşılayan unsurlara ise muharebe hizmet destek birlikleri adı verilmektedir.

pusulara karşı koyma, devlet büyüklerinin korunması ve hatta stratejik tesis ve bölgelerin kurtarılması gibi görevler alabilmektedir. Askeri şirketler temel yetenekleri göz önüne alındığında "Savaş Müteahhidi" olarak adlandırılabilirler.[38]

Onlarca sayıya ulaşmış askeri şirketler arasında bulunan "Executive Outcomes" dünyanın ilk tam teçhizatlı özel ordusudur. Askeri şirketler arasında en bilinenidir ve 1989'da kurulmuş olup 1999'da kapatılmıştır. Bu şirketin mensubu askerlerin çoğu Güney Afrika ordusundan emeklidirler ve bir birlik disiplini içinde bir arada bulunmamaktaydılar ve bir ihale alındığında çağrılmaktaydılar. [39] Bu ad hoc* yapı askeri şirketlerin temel özelliğidir.

ABD ise askeri şirketlerin muharip görevlerde kullanılmasının ilk denemesini Kolombiya'da uyuşturucu savaşında gerçekleştirmiştir. ABD'nin 3,5 milyar dolarlık ihale tutarını 17 şirket paylaşmıştır. Kolombiya'da Amerikan ordusunun unsurları ile savaş müteahhitleri yakın koordine içinde bulunmuştur. Bu koordine sonucu alınan neticeler Afganistan ve Irak'taki uygulamalara model teşkil etmiştir. [40]

Felluce'de 2004 yılının sonlarına doğru öldürülen dört Amerikalı sivil koruma ile kamuoyunda tartışma yaratarak gündeme gelen Blackwater Security Consulting Şirketi 1996 yılında eski bir SEAL[41] askeri olan Erik Prince tarafından kurulmuş ve 2004 yılının sonuna kadar 50.000 asker ve güvenlik personelini 6000 dönümlük arazisinde eğitmiştir. Blackwater genellikle SEAL, Ranger[42] ve Delta Force [43] birliklerinden personele iş vermektedir. 2002-2004 yılları arasında

---

38 Yalçınkaya, "Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi", s.261.

39 Yalçınkaya, Türkeş, "Yirmibirinci Yüzyılda Çatışma alanlarında Görülen Yeni unsurlar", s.77.

* Ad Hoc: amaca özel, niyete mahsus anlamına gelen Latince ibaredir. Genelde bir soruna yönelik, geçici bir çözümü anlatmak için kullanılır. Bazen de bir yetersizliği ya da üstünkörü üretilen çözümleri vurgulamak için kullanılır.

40 Yalçınkaya, "Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi", s.262.

41 Navy SEAL: Navy Sea Air Land (ABD Donanmasının Özel Kuvvet Birliği).

42 ABD Kara Kuvvetlerinin Komandolarına verilen ad.

43 ABD ordusunda özel kuvvetler harekatı ile görevlendirilen elit birliğin adı.

ABD’den kazandığı ihalelerden 35 milyon dolar tutarında ödeme almıştır. Irak’ta ihaleler alan Blackwater, görevlendirdiği savaşçı asker başına günde 1.500-2.000 dolar hak ediş almaktadır. Bu maaşlar aylık 15.000 dolar civarındadır.[44]

Askeri şirketlerin gelmiş geçmiş en yoğun kullanım alanı ise Irak Savaşıdır. Savaş müteahhitlerinden bahsetmeden Irak savaşı anlatılamaz.[45] Irak’ta kesin olmamakla birlikte 60’dan fazla şirket, 20.000’i aşan çalışan faaliyet göstermiştir. Burada önemli nokta, Irak Savaşı’nda ve devamında bölgede bulunan Koalisyon Kuvvetlerini oluşturan orduların sıralamasında en fazla katkıyı ABD’den sonra askeri şirketlerin yapmasıdır.[46] Irak Savaşı’nda askeri şirketlerin rolünü anlatan bir başka çarpıcı örnek ise Kuveyt’te bulunan Doha Kışlasıdır. Bu kışla askeri şirketler tarafından yönetilmekte ve korunmaktaydı.[47]

Askeri şirketler koalisyon kuvvetlerinde taktik askeri rolleri içeren muharip görevler üstlenebilmektedir. Her ne kadar koruma görevi aldıkları bildirilmesine rağmen tahmini 6000’den fazla şirket çalışanının bizzat taktik askeri görev aldığı tahmin edilmektedir. Irak’ta “güvenlik” alanında ihale alan askeri şirketler kritik tesis, kritik lider, konvoy korumasında görevlendirilmektedirler. İntihar bombacısı veya yol kenarı bombalamaları düşünülünce bunlar en tehlikeli görevlerdir. Aralık 2007 itibariyle özel askeri şirket kaybının 420 olduğu gerçeği bu iddiayı kanıtlamaktadır. Bu sayı 14 Eylül 2010 itibariyle 468 olmuştur.[48]

12.5.2. Askeri Danışmanlık Şirketleri

Askeri danışmanlık şirketlerinin temel yeteneğini doktrin geliştirme, silahlı

---

44 Yalçınkaya, **a.g.m.,** s.263.

45 Peter W. Singer,”The Private Military Industry and Iraq: What Have We Learned and Where To Next?”, **Geneva Centre for the Democratic control of Armed forces (DCAF) Policy Paper**,Cenevre, 2004, s1-4

46 Irak’ta Koalisyon Kuvvetlerine dahil olan devletlerin asker sayısına göre sıralaması ve ilk on devletin asker sayısı şöyledir: 1.ABD(160.000), 2.İngiltere(12.000), 3.G.Kore(3.300), 4.İtalya(3.030), 5.Polonya (1.500), 6.Gürcistan(850), 7.Romanya(830), 8.Japonya(800), 9.Danimarka(540), 10.Bulgaristan(450)

47 Singer, **a.g.m**., s.4.

48 Irak Savaşı esnasında hayatını kaybeden sözleşmeli personelin isimleri, ölüm tarihleri ve ölüm sebepleri ile ilgili detaylı bilgiler, (Erişim) http://icasualties.org/Iraq/Contractors.aspx, 15 Ocak 2014.

kuvvetlerin yeniden yapılandırılması silah sistemleri eğitimi, her türlü birlik eğitimi, danışmanlık, planlama ve lider eğitimi gibi görevler oluşturmaktadır.

En bilinen askeri danışmanlık şirketi Military Professional Resources Incorporated (MPRI)'dir. 1987 yılında kurulan şirketin merkezi Pentagon'a çok yakın mevkidedir ve personelin %95'i Amerikan ordusundan emeklidir. MPRI başlangıçta çeşitli eğitim ve talimname yazılışı gibi ihaleler almış daha sonra ise ilk uluslararası sözleşmesini Körfez Savaşından alınan dersleri Tayvan ve İsveç ordularına aktarmakla gerçekleştirmiştir. Sonrasında ise Nijerya barışı koruma kuvvetlerine eğitim vererek devam etmiştir. MPRI asıl uluslararası ününü eski Yugoslavya'daki faaliyetleriyle duyurmuştur. Eğittiği Hırvat kuvvetleri "Fırtına Operasyonu" ile Krayina bölgesini Sırpların elinden almıştır. Bosna-Hersek, Makedonya, S.Arabistan, Kuveyt, Sri Lanka, Nijerya, Gine, Kolombiya diğer ihale aldığı ülkelerdir. Aslında, MPRI Amerikan tarzı savaşı yabancı devletlere ihraç ederek Amerikan ordusunun gidemediği yerlere gitmektedir.[49]

1.2.5.3. Askeri Destek Şirketleri

Askeri destek şirketleri, İkinci Dünya Savaşından beri ordularla faaliyet göstermekte ve sektörün en eski temsilcilerini barındırmaktadır. Bu tip şirketlerin temel yeteneği lojistik destek unsurlarına dayanmaktadır. Bunlar yemek, çamaşır, küçük inşaat, araç bakımı ve diğer destek işlemlerini ihtiva etmektedir. Son yıllarda önceden muharebe hizmet destek birliklerince yapılan bu hizmetler günümüzde bu tip şirketlere ihale edilmektedir. Harekât yapılacak bölgeye önceden vararak birlikleri karşılaması ve en son asker bölgeden ayrılıncaya kadar destek sağlamaya devam etmeleri ile tanınırlar.[50]

Askeri destek şirketleri içinde özellikle Irak'taki ihaleler nedeniyle en çok bilineni ve sektörü şekillendireni Kellogg Brown & Root (KBR) şirketidir. KBR'ın Irak ve Afganistan'da aldığı ihalelerin tutarının 2003'te toplam 2,3 milyar dolar, 2004'te

---

49 Singer, a.g.e., s.199-222.

50 **a.g.e.**, s.223-242.

4,3 milyar dolar ve 2005'te 13 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir.[51]

Rakamsal olarak ve alınan ihalelerin boyutlarına bakarak değerlendirme yaparsak destek şirketlerinin en büyük paya sahip olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Eğer çatışma ortamını kriz öncesi dönem, kriz dönemi ve kriz sonrası dönem şeklinde safhalandırırsak özel askeri şirketlerin üç türünün de bir şekilde her safhada yer aldığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Başka bir deyişle savaşın her safhası bir şekilde özelleşmiş durumdadır.

1.2.6. Özel Askeri Şirketlerin Yakın Geçmişte Faaliyetlerine Örnekler

Günümüzde dünyanın birçok ülkesinde özel askeri şirketler bulunmaktadır fakat ilk kurulan ve halen sektöre egemen olan şirketlerin genelde ABD, İngiltere, Güney Afrika menşeli olduğu tespitinden yola çıkılarak bu ülkelere ait şirketlerden örnekler verilecektir.

Özel askeri şirket denince en bilineni olan ve modern dünyanın ilk tam teçhizatlı ordusu olarak bilinen Güney Afrika menşeli Executive Outcomes (EO) şirketi meşru hükümetlere profesyonel ve güvenilir askeri ve stratejik danışmanlık hizmeti ve askeri eğitim sunmayı vaat ederek kurulmuştur. Başlangıçta istihbarat ve eğitim gibi alanlarda De Beers firması için çalışan EO asıl ünlenmesini Angola'daki faaliyetleri ile yapmıştır.[52]

Küba sosyalist rejime destek için gönderdiği askerleri geri çekince Angola'da bir otorite boşluğu oluşmuştur. Bu boşluk sonucu iç savaşın aktörlerinden olan UNITA* (Angola'nın Tam Bağımsızlığı için Ulusal Birlik) Mart 1993'te Soya şehrindeki petrol tesislerini ele geçirmiştir. FAA** (Angola Ordusu) rafineriyi isyancıların elinden alamamış ve 50 kişilik EO ekibinin, 600 kişilik FAA'yı

---

51 Yalçınkaya, Türkeş, "Yirmibirinci Yüzyılda Çatışma Alanlarında Görülen Yeni Unsurlar", s.80.

52 Tangör , Yalçınkaya, "Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askeri Şirketler", s.139

* UNITA: Uniao Nacional Para a Independencia Total de Angola

** The Forcas Armadas Angolanas

örgütlemiş ve bir saldırı başlatarak çok çabuk bir şekilde rafineri geri alınmıştır. Soya muharebesi 20. yüzyılda askeri şirketlerin gerçekleştirdiği ilk muharebedir ve zaferle sonuçlanmıştır.[53]Daha sonra Eylül 1993'te EO Angola'da Cafuna'daki elmas madeni korunması için 40 milyon dolarlık sözleşme yapmıştır. Daha sonra ise Angola ordusunun eğitimi için de başka bir 40 milyon dolarlık antlaşma yapmıştır. EO'nun eğittiği Angola ordusu UNITA'ya karşı galip gelmiştir.[54]

Benzer şekilde EO Mart 1995'te Sierra Leone'de Kono elmas madenini isyancıların elinden 11 gün içinde kurtarmıştır. Bu olay sonucu EO ile bağlantılı bir şirkete Koidu elmas madeninde imtiyaz verilmiştir. EO aralarında Kenya, Angola ve Uganda'nın da bulunduğu yedi Afrika ülkesine hizmet sağlamıştır. 1 Ocak 1999 tarihinde Güney Afrika'da paralı askerliği yasaklayan kanunu sonucu kapatılmıştır ancak Sierra Leone'de Lifeguard adlı yeni bir şirket kurarak ülke değiştirmiştir.[55]

Merkezi ABD'nin Kaliforniya eyaletinde bulunan Vinnell Corporation, askeri teçhizat sağlamakta ve askeri eğitim yaptırmaktadır. 1975 yılında Suudi Arabistan'ın muhafız alayını kurmak ve eğitmek üzere uzun dönemli bir ihale almış ve muhafız alayını uçaksavar silahları dâhil askeri malzemelerle donatmıştır. Şirket yetkilileri 1979'da hükümet karşıtı güçlerin ayaklanmasının bastırılmasında Suudi ordusuna taktik vererek danışmanlık hizmeti de vermiştir. 1991 Körfez Savaşı esnasında şirketin eğittiği Suudi Tugayları da çatışmalara dâhil olmuştur.[56]

En bilinen askeri danışmanlık şirketi olan MPRI 1986 yılında kurulmuştur. Şirketin merkezi ABD Virginia'dadır, bünyesinde Pentagon'dan fazla emekli general bulundurmaktadır. Askeri eğitimin yanı sıra teçhizat, kuvvetlerin

---

53 Singer, **a.g.e.**, s.179-184.

54 **a.g.m.**, s.140.

55 Tangör , Yalçınkaya, **a.g.m.**, s.140.

56 Thomas K. Adams, " The New Mercenaries and the Privatization of Conflict", **Parameters**, Sayı 2, 1999, s.113.

teşekkülü ve yönetimi, doktrin, simülasyon, savaş oyunları ve tatbikatlar gibi hizmetleri sağlamaktadır. Faaliyetleri ABD'nin politikası doğrultusundadır. İlk uluslararası sözleşmesi Tayvan ve İsveç ordularına Körfez Savaşı'ndan alınan dersleri aktarmak olmuştur. Sonra Nijerya barışı koruma kuvvetlerini eğitmiştir.[57]

Asıl ününü 1994 yılında Hırvat ordusunu eğitmesi ve Hırvatların "Fırtına Operasyonu" muharebesi ile Krayina bölgesini Sırplardan bir aydan kısa bir sürede alması ile yapmıştır. MPRI'nın Bosna ve Makedonya ordusu ile Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK) eğitiminde rol aldığı bilinmektedir. Diğer ihale aldığı ülkeler ise Suudi Arabistan, Kuveyt, Sri Lanka, Nijerya, Gine ve Kolombiya'dır.[58]

Mayıs 1997'de ordunun yönetime el koyduğu ve siyasi muhalifleri ortadan kaldırmaya başladığı bir ortamda, BM Güvenlik Konseyi uyguladığı silah ambargosu ile etkisiz kalmış güçlü devletler ise olayları onaylamamalarına rağmen tepkisiz kalmıştır. İngiltere Yüksek Komiserliği de ABD'nin de onayını alarak Sandline İnternational şirketi ile orduyu devirebilecek yerel bir kuvveti oluşturup, eğitmesi için 10 milyon dolara anlaşmıştır. İngiliz kökenli bu şirket daha sonra Papua Yeni Gine lideri Sir Julius Chan tarafından Bouganville Devrimci Ordusuna (BRA) karşı bakır madenleri sorununu çözmesi için 36 milyon dolar karşılığı tutulmuştur.[59]

Savaş ve sonrasında yürütülen faaliyetlerde özel askeri şirketlerin hizmet alanlarından biridir. Dyncorp şirketi bunlardan biridir ve 2005 yılından beri Liberya ile yaptığı 70 milyon dolarlık antlaşma gereğince, diktatör Charles Taylor'a bağlı güçlerin silahlarını toplamakta ve terhis edilmeleri için gerekli işlemleri yapmaktadır. Ayrıca yeni kurulacak Liberya ordusunun oluşturulması hususunda da faaliyet göstermektedir.[60]

Önceki bölümlerde bahsi geçen ve askeri destek şirketleri arasında en güçlü

---

57 Singer, **a.g.e.,**s.199-222.

58 Singer, **a.g.e.**,s.199-222.

59 Brayton, **a.g.m.**, s.307

60 Türkeş, **a.g.e.** s.148

firma olan KBR* nin faaliyetlerine örnek verecek olursak; 1990 yılında Körfez Savaşı esnasında Basra Körfezi'ndeki 320 petrol kuyusunun söndürülmesi ve Kuveyt'teki kamu binalarının onarılması işlerinin ihalesini almıştır. 1992 yılında Amerikan ordusunun stratejik lojistik destek planlaması ihalesini almıştır. Bir başka deyişle müteakip yıllardaki savaşlarda lojistik planlamanın nasıl yapılacağını Amerikan ordusu ve KBR birlikte planlamıştır.[61]

Şirketin kapasitesinin anlaşılabilmesi için 1999 senesinde Amerikan askerlerinin KFOR** da görevlendirildiği dönemde şirketin ilk üç ayda yaptığı faaliyetler şöyledir: 7000 asker kapasiteli 192 kışla, 13 helikopter pisti, 2 havacılık tesisi, 12'si küçük 2'si oldukça kapsamlı olmak üzere 14 yemekhane, 37 geçici banyo inşa etmiştir. Bu yoğun inşaat faaliyetleri yanında Amerikan askerlerine 1.134.182 üst kalite yemek, yaklaşık 210.000.000 litre içme suyu ve yaklaşık 1.450.000 litre mazot dağıtımı, 89.228 metreküp çöp toplanması, 4.229 konteynırın yüklenip boşaltılması gibi birçok lojistik hizmet sağlamıştır.[62]

Verilen örnekler göstermektedir ki Soğuk Savaş esnasında gelişmeye başlayan özel askeri şirketler özellikle Soğuk Savaş bittikten sonra faaliyet alanlarını arttırarak dünyanın her bölgesine yayılmış ve etkilerini çatışma alanlarında hissettirmişlerdir. Bu artan ivme 11 Eylül sonrası yani ABD başta olmak üzere tüm dünyada terör algısının değişime uğradığı dönemde, öncelikle Afganistan müdahalesinde hızlanmış ama zirveyi Irak Savaşında yapmıştır. Özelleşen savaşın doruk noktası Irak ile ilgili örnekler sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak işlenecektir. Ayrıca tanınmış özel askeri şirketleri ve faaliyetlerini içeren tablo EK-1 olarak çalışmaya eklenmiştir.

---

61 Yalçınkaya, "Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi", s.265

62 Singer, **a.g.e.**,s.237.

*KBR: ABD menşeli Özel Askeri Destek Şirketi (Kellogg Brown&Root)

** KFOR: Kosova Force, NATO'nun Kosova'da güvenliği sağlamak amacıyla oluşturduğu ve daha sonra AB'ye devrettiği barış gücü.

1.2.7. Özel Askeri Şirketler ve Hükümet Dışı Kuruluşlar (NGO*)

Özel askeri sektörün arz ettiği işgücüne talebin başlangıçta Afrika'dan, sonrasında ise Batılı devletlerden geldiği daha önceden belirtilmişti, ancak yeni güvenlik ortamında bu tip işgücüne ihtiyaç duyan en ilginç yapılanma Birleşmiş Milletler'dir. BM'nin yanında hükümet dışı örgütler de bu tip şirketleri tercih etmektedir. Savaş, etnik temizlik ya da soykırım sonucu sayıları giderek artan sığınmacılar, uluslararası toplumu çatışmalara silahlı güç kullanma dâhil müdahalede bulunmaya zorlamıştır. Bu bağlamda BM kendine ahlaki bir sorumluluk yüklemektedir. BM çerçevesinde gerçekleştirilen barışı koruma faaliyetleri yeni bir olgu değilse de 1990'lardan sonra bu faaliyetlerin sayısı ve yoğunluğu artmıştır. BM barışı koruma operasyonlarına duyulan talep üye devletlerin bu operasyonlar için arz ettiği personel ve finansal arzı bir hayli aşmaktadır.

Bu durum ise özel askeri şirketlerin hizmetlerine olan talebi arttırmıştır. Günümüzde yardım operasyonlarında yer alan kuruluşların korunmasını sağlamak amacıyla özel askeri şirketlerle sözleşme yapılmıştır. Bu şirketler sığınmacı kamplarının inşasında ve/veya korunmasında, BM barışı koruma askerleri için lojistiğin hızlandırılmasında görev almışlardır. Ayrıca belli bir çatışmaya ulusal orduların gönderilmemesi taraflar arasındaki çıkar çatışmalarının şiddetini de düşürmektedir. Örneğin 1987-1990 yıllarında Sri Lanka'da görev alan Hindistan'a ait Barışı Koruma Gücü bu ülkede taraflı davranmakla suçlanmıştır. Bu tip durumların önüne geçmek için özel askeri şirketler tercih edilir olmuştur. [63]

Hemen hemen her BM operasyonunda mayın çıkarma çalışmaları ihale edilir ve bu pazar yılda 400 milyon dolara ulaşır. Örneğin Minetech ve Sarecen firmaları Angola'da bu işi gerçekleştirmiştir. Dyncorp firması ise lojistik faaliyetler yanında

63 Tangör, Yalçınkaya, "Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askeri Şirketler", s.138.

* Non Govermental Organisation

polislik görevlerini de üstlenmiştir. Benzer bir şekilde, hükümet dışı yardım grupları, Timor'da ve Kosava'da yaşanan krizler esnasında yüz binlerce mültecinin beslenme ve barınması için özel askeri şirketlere başvurmuşlardır. Dünyanın tehlikeli yerlerinde bulunan yardım teşkilatları ve hükümet dışı örgütlere özel askeri endüstri kar amacı gütmeyen bu gruplara uygun maliyetli teklifler sunar. Sierra Leone'deki Worldvision ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) koruma ve güvenlik danışmanlığı için özel askeri şirketleri kiralamışlardır.[64]

Müşteri listesine BM yardım ajanslarını ve diğer insani örgütleri eklemek, özel askeri endüstri için kesinlikle faydalıdır çünkü insani operasyonlar uzun döneme yayılırlar bu da beraberinde süresi uzatılmış karlı sözleşmeleri getirir. Ayrıca bu tip şirketleri tutmaya en hevesli müşteriler ödemede sıkıntı çıkarabilecek zayıf devletlerdir. Bu müşteri profilini hedefleyen şirketlerin temiz görünebilmek için bağlantılarına dikkat etmesi şarttır. Başka bir deyişle yardım operasyonları özel askeri şirketler için altın değerinde başka bir pazar denilebilir.

1.2.8. Özel Askeri Şirketlerin İllegal Faaliyetleri

Varlığı ve faaliyetleri gerektiğinde inkâr edilebilen özel ordular, örtülü operasyonların önemli unsurlarındandır. Dış ilişkiler söz konusu olduğunda, bu orduların dünya politikalarına etkileri, savaşan devlet dışı grupların sayısının artmasına, şiddet metotlarının ve teknolojilerinin yayılmasına vesile olmak, yeni gizli güç kaynaklarının oluşmasını sağlamak veya az gelişmiş ülkeler içinde baskıcı devletlerin çıkmasına neden olmaktır.[65]

Özellikle üçüncü dünya ülkelerinde karanlık tablolar oluşturmada uzman olan özel askeri şirketler, aynı zamanda küreselleşme rüzgârlarının altında bir taraftan savunma ve çatışmaların özelleştirilmesini dayatırlarken, diğer taraftan da paralı askerlik piyasası oluşturmak gibi bir fonksiyon üstlenmektedirler. Çoğu

64 Singer, **a.g.e.**,s.140-141.

65 John Jacop Nutter, **CIA'nın Karanlık Operasyonları: Örtülü Operasyonlar, Dış Politika ve Demokrasi**, çev. Ahmet Saraçoğlu, İstanbul, Güncel Yayıncılık, 2005, s.387.

zaman çatışmaların her iki tarafında yer alarak talebi kendileri oluşturmaktadır. Örneğin uyuşturucuyla mücadele eden bir hükümet özel askerlere başvurabilirken, uyuşturucu patronları da askeri eğitim ve operasyon maksadıyla özel asker istihdam etmektedir.[66]

Özel Askeri şirketlerden bazıları devletle olan ilişkilerinin yanında ilginç ekonomik bağlantılara girişmişlerdir. Özel asker, silah, koruma karşılığında yoksul ülkelerle yaptıkları anlaşmalar ile genellikle maden, petrol, elmas, imtiyazları elde etmişlerdir. Birçoğu ya holding şemsiyesiyle ya da ortaklık kapsamında petrol ve enerji şirketleriyle ilişki içindedir.[67]

Haiti'de sözde iç çatışma ile devrilen, Devlet Başkanı Jean-Bertrand Aristide, Amerikalı silahlı kişilerin ülkesini terk etmeye zorladığını şu sözlerle açıklamıştı;"Beyaz Amerikalılar, beyaz askerler. Gece geldiler. Çok fazlaydılar. Ülkemi terk etmezsem öldüreceklerini söylüyorlardı. Beni silah zoruyla kaçırdılar. Bunu modern bir darbe, modern bir insan kaçırma olarak nitelendiriyorum. Nereye gideceğimi bilmeden bir Amerikan uçağında yirmi saat geçirmek zorunda kaldım. "Aristide darbe olayında ABD'ye yardım ettiği için Fransa'yı da suçlamıştı.[68]

1990'ların sonlarında birçok askeri şirket Çeçenistan ve Afganistan gibi ülkelerde yürütülen savaşlara katılmaları için Müslüman gençleri eğitme yarışına girişmiştir. İngiliz şirketleri Sakina Security Ltd. ve TransGlobal buna örnektir.[69]

İsrail ordusundan emekli bir yarbay tarafından yönetilen Spearhead Limited adlı şirket Kolombiyalı uyuşturucu karteli Medelline askeri destek sağlamıştır. Daha sonra şirket diğer bir kartel olan Cali karteline ve sağcı milis ölüm mangalarına

---

66 Sait Yılmaz, "21'nci Yüzyılda Güvenlik Alanının Yeni Sivil Aktörleri: Özel Askeri Şirketler ve kontratçı Firmalar", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Sayı 6, 2007, s.43-70.

67 Yılmaz, **a.g.m.**, s.43-70.

68 Yılmaz, **a.g.m.**, s.43-70.

69 Singer, **a.g.e.**, s.289.

eğitim vermiştir. Bu gruplar Kolombiyalı iki cumhurbaşkanı adayının öldürülmesi ve 111 kişinin öldüğü havayolu bombalama eylemiyle ilişkilendirilmişlerdir.[70]

British Petroleum (BP) Kolombiya'daki boru hatlarının korunması için DSL şirketiyle 1997'de anlaşmıştır. DSL şirketi 14. Tugay isimli bir Kolombiya askeri birimini kontrgerilla teknikleri konusunda eğitmesi için eski SAS askerlerini kullanmıştır. Sonrasında ise şirket çalışanları BP projelerine karşı çıkan vatandaşlar (çevreciler ve topluluk liderleri dâhil) hakkında istihbarat sağlamıştır, eğitilen birim askerleri ise adam kaçırma, işkence ve cinayetlerle konuyla ilgilenmiştir. [71]

1.2.9 Türkiye'de Özel Askeri Şirketler

Türkiye de özel askeri şirket terimi ile daha çok askeri amaçlı malzeme, silah ve araç üreten savunma sanayi kapsamındaki şirketler anlaşılmaktadır. Örneğin, Aselsan, Havelsan, Roketsan, Fotoniks vb.

Yukarıdaki bölümlerde bahsi geçen kapsam ve yetenekte direkt muharebeye katılacak şekilde organize olmuş özel askeri şirket henüz Türkiye'de bulunmamaktadır zaten mevcut yasalar da buna izin vermemektedir. Ama Türkiye menşeli bazı güvenlik şirketleri Irak ve Afganistan başta olmak üzere Ortadoğu ve Afrika ülkelerindeki Türk inşaat firmalarının şantiyelerinin korunmasını üstlenmiş durumdadır, bu şirketlerden bazılarının ise Irak Savaşı esnasında ABD üslerinin korunmasında aktif görev aldıkları bilinmektedir.

Askeri danışmanlık şirketine örnek olarak, bir ülkenin silahlı kuvvetlerine her seviyede eğitim ve danışmanlık yapabileceğini belirten Sadat Uluslararası Savunma Danışmanlığı firması ile Akademi Sancak Eğitim ve Danışmanlık firmasını verilebilir. 28 Şubat 2012 tarihinde faaliyete geçen Sadat şirketi, şirket hedef müşteri alanı olarak Ortadoğu ve İslam ülkelerini seçmiştir.[72]

70 **a.g.e.**, s.345

71 **a.g.e.**, s.346.

72 Sadat Uluslararası Danışmanlık İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş. Resmi Sitesi, (Erişim)http//www.sadat.com.tr, 27 Ocak 2014

2014 yılında faaliyete geçen Akademi Sancak firması ise Ortadoğu, Afrika ülkeleri ve Türk Cumhuriyetlerini hedeflemektedir.[73] Her iki şirkette ilgi alanlarındaki çeşitli ülkelerde faaliyet göstermektedir. Fakat şirketlerin yapacağı danışmanlık ve eğitim faaliyetleriyle özel askeri sektör dünyasında ne kadar etkili olacağını zaman gösterecektir. Bununla birlikte bahsi geçen şirketlerin sektörde öncü olup yeni özel askeri şirketlerin kurulmasına örnek olabilmesi için devletin onayına, desteğine ve Türk özel askeri şirketlerinin yurtdışı faaliyetlerini rahatlatacak yasal mevzuat değişikliğine ihtiyacı vardır.

73 Akademi Sancak Uzay Uluslararası Savunma Danışmanlık Eğitim sağlık Haberleşme Hayvancılık Turizm İnşaat Yayıncılık İthalat İhracat ve Ticaret Anonim Şirketi Resmi Sitesi,
(Erişim) http://asancak.com/Default.aspx

1.3. ÖZEL ASKERİ SEKTÖRÜN HUKUKİ DURUMU

Bu bölümde paralı askerlik ve özel askeri şirket kavramlarının uluslararası hukuktaki statülerinden bahsedilecek daha sonra ise ulusal ve uluslararası düzenlemeler anlatılacaktır, en son ise hukuki boşluklar ve yapılması gereken düzenlemelerden bahsedilecektir.

Günümüz uluslararası hukukunda savaşın özelleştirilmesinin meşruluğu tartışmalıdır. Tarihsel bir kötü üne sahip paralı askerler ile son yıllarda görülen özel askeri şirketlerin tanımları üzerinde dahi henüz anlaşılamamıştır. Genelde özel kişiliğe sahip olan paralı askerlerin tek güdüsü paradır ve işveren ayrımı yapmazlar. Ancak, özel askeri şirketler meşru hükümetlerle çalışan kurumsallaşmış yapıya sahip tüzel kişiliklerdir.[74]

1.3.1. Paralı Askerlerin Hukuki Statüsü

Paralı asker, genel olarak kişisel kazanç amacıyla uyruğundan olunmayan ya da ülkesinde oturulmayan çatışan taraflardan birinin silahlı kuvvetlerine katılarak silahlı çatışmalarda yer alan kişilerdir.[75]

Paralı askerlik kurumunun engellenmesine yönelik uluslararası hukuk çok yetersiz kalmaktadır. Paralı askerliğin tanımlanması ve düzenlenmesi ile ilgili üç hukuki belge bulunmaktadır. Bunlar Cenevre Sözleşmeleri'ne "1977 tarihli Ek 1 Numaralı Protokol", 1977 tarihli "Paralı Askerliğin kaldırılmasına Dair Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi" ve 1989 tarihli "Paralı askerlerin İstihdamına, Kullanımına, Finansmanına ve Eğitimine Karşı Uluslararası Sözleşme"dir.[76]

---

74 Tangör, Yalçınkaya, "Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askeri Şirketler", s.143.

75 Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2003, s. 576.

76 Ahmet Hamdi Topal, Uluslar Arası Hukuk Açısından Özel Askeri Şirketler Ve Şirket Çalışanlarının Statüsü**", A.ü.H.F. Dergisi**, 2011, s.979- 984.

İlk iki metinde paralı askerlerin “savaşçı” veya “harp tutsağı” statüsünden yararlanamayacakları belirtilmektedir. Çünkü öncesinde paralı askerler de esir alındığında savaş tutsaklarına yapılan muameleye tabi tutulmakta idi, diğerlerinden bir farkları yoktu. Ancak 1949 Cenevre Sözleşmesine yapılan ek 1977 Protokolü ile sözleşmenin 47. maddesinde paralı askerlik yasaklanmış ve suçlu kategorisine sokulmuştur. Yürürlüğe girmesinde sorunlar yaşanan üçüncü metin ise paralı askerlik tanımını genişletmiştir. [77] Buna göre;

1.Madde – Bu sözleşme için paralı asker;

(a) Özellikle yurt içinden veya dışından silahlı bir çatışmaya katılmak üzere toplanan

(b) Düşmanca faaliyetlerde yer almak için özel kazanç amacıyla koşullandırılmış ve gerçekte yanında yer aldığı tarafın silahlı kuvvetlerindeki benzer rütbe ve görevi yapan savaşçılarına ödenen veya ödenmesine söz verilen miktardan, ehemmiyetli ölçüde fazla maddi ödemede bulunulacağı vaat edilen kişilerdir.

(c) Çatışmanın tarafı bir ülkenin vatandaşı almadığı gibi, çatışmanın taraflarından biri tarafından kontrol edilen bölgenin de mukimi olmamalıdır.

(d) Çatışmanın tarafı bir ülkenin silahlı kuvvetlerinin mensubu olmayıp ve silahlı Kuvvetlerin mensubu olarak resmi görevle, çatışmaya taraf olmayan bir devlet tarafından gönderilmiş olmamalıdır.[78]

20 Ekim 2001’de imzaya açılan bu sözleşmeyi 24 ülke onaylamış, 8 ülke imzalamış ama henüz onaylamamıştır.[79]

Bu sözleşmeyi kullanarak modern özel askeri şirketleri tanımlamak gerçekten zordur çünkü paralı asker olabilmek için tüm maddelerin sağlanması

---

77 Tangör , Yalçınkaya, **a.g.m.**, s.144.

78 Topal, **a.g.m.**, s.980-981.

79 Tangör,Yalçınkaya, **a.g.m.**, s.144.

gerekmektedir. Aynı gereksinim Afrika Birliğinin (OAU*) protokolünde de mevcuttur [80] ama bu protokolde paralı askerlik faaliyetlerinin Afrika devletlerinin ülke bütünlüklerine ve bağımsızlıklarına zarar vermesini engellemek amacıyla yasaklanmıştır. Üçüncü sözleşme olan BM sözleşmesi ise hangi amaçla olursa olsun paralı askerlik faaliyetini yasaklamıştır. Ancak yasaklama yapan her iki sözleşmede uygulamayı ilgili devletlerin iç hukukuna bırakmıştır.[81]

Ancak büyük devletler paralı askerliğin yasaklayıcı düzenlemeler konusunda isteksizdir, çünkü bu konuda çıkarları olmadığını düşünmektedir.[82] İstisnai olarak paralı askerliğin bazı şekilleri günümüzde kabul görmektedir. Fransızların Lejyonerleri, İngilizlerin Nepalli Gurkaları ve Vatikan'ı koruyan İsviçreli Muhafızlar paralı askerliğin kötü ününe rağmen Cenevre sözleşmelerine göre meşru kabul edilmektedir.[83]

1.3.2. Özel Askeri Şirketlerin Hukuki Statüsü

Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından doksanlı yıllarla birlikte başlangıçta Afrika'da görülmeye başlayan askeri şirketlerin hukuki statüsü Birleşmiş Milletler başta olmak üzere uluslararası platformlarda, devletlerde ve hatta sivil toplum girişimlerinde tartışma yaratmıştır. Özel askeri sektörün meşruluğu konusunda ilk girişimi 1994 yılında Birleşmiş Milletler yapmış ve Enrique Bernales Ballesteros'u özel raportör olarak yetkili tayin etmiştir.[84] Savaş müteahhitleri hakkında 2004 yılına kadar düzenli raporlar hazırlayan Ballestoros'e göre Angola, Ruanda, Tacikistan, Ermenistan, Azerbaycan, Afganistan, Eski Yugoslavya ve Zaire'de (şimdiki adıyla Kongo Demokratik Cumhuriyeti) bu tür

---

* Organisation of African Union: Afrika Birliği Örgütü

80 Turcan, Özpınar, **a.g.m.,** s**.** 152-153.

81 Topal, **a.g.m.**, s.984-987.

82 Tangör,Yalçınkaya, **a.g.m.**, s.145.

83 Yalçınkaya, "Özel Askeri Sektörün Oluşumu Ve Savaşların Özelleşmesi", s.267.

84 Türkeş, Yalçınkaya, **a.g.m**., s.80.

faaliyetlere rastlanmıştır. Rapora göre Executive Outcomes gibi çok iyi örgütlenmiş donanımlı özel askeri kuvvetler bu ülkelerdeki silahlı çatışmalara katılmışlardır. Raportöre göre özel askeri şirketler insan hakları ihlallerine ve kendi kaderini tayin hakkının kullanılmasının engellenmesine neden olabilir. Ballesteros raporunda özel askeri şirketlerin faaliyetleri ile ilgili acil düzenleme yapılmasına ihtiyaç bulunduğunu vurgulamaktadır.[85] Ayrıca paralı askerlerin muhtemel terörizm bağlantısının göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır.[86]

Buna karşın özel askeri şirketlerin yetkilileri pek çok kez uluslararası hukuka ve insan haklarına saygılı olduklarını açıklamışlardır. İnsan haklarının ihlal edilmesinin şirketlerine ekonomik açıdan da zarar vereceğinin farkında olduklarını dile getirmişlerdir. [87]

Ulusal seviyede ise sadece iki ülkede özel askeri sektörü ilgilendiren düzenlemeler vardır. Bunlar; Güney Afrika ve ABD'dir. Güney Afrika "Yabancı Askeri Yardım Uygulaması" adlı düzenleme paralı askerlik ve özel askeri sektöre karşı en ileri düzeydeki düzenlemedir. [88] Güney Afrika bu düzenleme ile yabancı hükümetlerle yapılacak bütün kontratlarda hükümet onayını şart koşmakta, ülke sınırları içinde paralı askerliği yasaklamakta ayrıca kendi vatandaşlarını da paralı askerlikten men etmektedir. Her ne kadar düzenleme böyle dese de uygulamada yetersizlik söz konusudur. Güney Afrika menşeli Eryns ve Meteoric Tactical firmalarının Irak'ta görev yapıyor olması örnek gösterilebilir. [89]

ABD'deki düzenleme ise sadece özel askeri şirketlere lisans vermeyle ilgilidir.

---

85 Enrique Bernales Ballesteros, "The Right of Peoples to Self-Determination and its Application to Peoples Under Colonial or Alien Domination or Foreign Occupation", **Special Report on Use of Mercenaries**, 2003, paragraf 70-77

86 Enrique Bernales Ballesteros, **a.g.m**., paragraf 35-36.

87 Tangör, Yalçınkaya, "Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askeri Şirketler", s.146.

88 Scherier, Caparani, **a.g.m**., s.107

89 Turcan, Özpınar, **a.g.m.**, s.154.

ve sektörü düzenlemek amaçlı değil ülke menfaatlerinin gözetilmesiyle alakalıdır. [90]

Bu iki düzenlemenin yanında İngiltere tarafından da bir düzenleme girişimi bulunmaktadır. İngiliz avam Kamarasının kabul ettiği “Green Paper”; Bir devletin vatandaşlarının başka bir devlete karşı özel askeri faaliyette bulunması o ülkenin dış politikasını sekteye uğratabileceğini belirtmekte ve bu tip faaliyetlerin dünyada yasaklanmasını, özel askeri faaliyetlere lisans verilerek düzenlenmesini, sektörün unsurlarının kayıt altına alınmasını, özel askeri güvenlik şirketlerine lisans verilmesini veya sektörün unsurlarının oto kontrol ile düzen sağlamasını hukuki zemin için seçenekler olarak önermiştir.[91] Sektörün oto kontrol ile düzen sağlama girişimleri ABD’de kendini göstermiştir.[92]

Özetle özel askeri sektörü düzenleyebilecek, sınırlarını tam manasıyla çizebilecek seviyede ne ulusal ne de uluslararası kanunlar bulunmaktadır.

1.3.3. Hukuki Boşluklar

Çatışma alanındaki faaliyetlerin özel askeri şirketlere ihale edilerek yürütülmesi silahlı kuvvetlerin kullanılmasındaki kamu denetiminin azalmasıyla sonuçlanmakta ve nihayetinde şeffaflık ortadan kalkmaktadır. Özel askeri şirketler faaliyetlerini ticari sır kapsamına alarak orduları “bilgi edinme hakkı” gereği açıklamak zorunda kaldığı birçok hususu saklayabilmektedirler. Bu sayede kamu denetiminin dışında kalan iktidarlar, kısa vadede hesap vermek gerekliliğinden kurtulabilmektedir ama bu denetim dışılık uzun vadede demokrasiyi zedelemektedir. [93]

Özel askeri şirket çalışanları risk arttığında silahlı çatışma hukukuna bağlı

---

90 Turcan, Özpınar, **a.g.m.**, s.155.

91 UK Foreign and Commonwealth Office,”Private Military Companies:Options for Regulation”, 22-6 (Erişim) http/www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/228598/0577.pdf, 27 Ocak 2014

92 Tangör , Yalçınkaya, **a.g.m**., s.270.

93 Singer, **a.g.e.**, s.10-11.

olmadıkları için çatışma esnasında vahşileşebilmektedir. Bunun asıl nedeni özel askeri şirketlerin hangi kanuna tabi olduğunun belirsizliğidir. Örneğin, Irak'ta bulunan Amerikan ordusuna bağlı şirketlerin çalışanlarının ne Irak devletinin ne de sözleşme imzaladığı ABD hukuk kurallarına tabi olmaması karmaşa yaratmıştır. Ayrıca özel askeri şirket çalışanları askeri emir komuta zincirine bağlı değillerdir ve onları bağlayan tek şey iş akitleridir, bu da muharebe alanında komuta, kontrol ve koordinasyon sorunu çıkarmaktadır. Bu tip şirket çalışanlarının mesai dışındaki zamanlarda korunması geleneksel ordular için ilave işgücü demektir. Çünkü ordu mensupları kendini her zaman korumakla mükellefken son teknoloji silah sistemini bilgisayar başında kullanan özel askeri şirket çalışanının korunma sorumluluğu kendisine ait değildir. [94]

Mesai içinde askeri taktikleri yerine getiren özel askeri şirket çalışanları bile mesai sonrası sivil haline gelmektedir. Bu ise hukuki boşluk oluşturmaktadır. Burada sorulması gereken soru bu tip çalışanlara mesai içinde silahlı çatışma hukuku, mesai sonrası ise uygun görülen başka bir hukuk kuralının mı uygulanacağıdır? [95]

Kurumsal seviyede özel askeri şirketlerin ticari kimliğe bürünüp şeffaf olmaması, bireysel seviyede ise faaliyet alanında askeri kimliği ile klasik ordular gibi muharebe ederken; şirket çalışanlarının herhangi bir hukuk kuralına tabi olmamasını devekuşu örneğine benzetebiliriz. Başka bir deyişle özel askeri şirketlere "kuş olduğu için uçması yani şeffaf ol" dendiğinde "ben deveyim uçamam" demekte ya da "deve olduğu için koşması söylendiğinde yani hukuk kurallarına uy" dendiğinde "ben kuşum koşamam" demektedir. Her iki durumda da iki farklı kimliği olmanın avantajını kullanarak menfaati yönünde hareket etmektedir. Hukuki durumu özetlersek hem kurumsal hem bireysel seviyede yani her seviyede belirsizlikler fazlasıyla mevcuttur.

---

94 Scherier, Caparani, **a.g.m.**, s.82-87.

95 Yalçınkaya, Türkeş, "Yirmibirinci Yüzyılda Çatışma Alanlarında Görülen Yeni unsurlar", s.81.

İKİNCİ BÖLÜM
IRAK SAVAŞI VE ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLER

Bu bölümde öncelikle bir ülke olarak Irak devletinden ve tarihinden bahsedilecektir sonrasında ise Birinci Körfez Savaşı ve Irak Savaşı (İkinci Körfez Savaşı) hakkında bilgi verilecektir. Daha sonra ise özel askeri şirketlerin Irak Savaşı öncesi, süresince ve sonrası faaliyetlerine değinilecektir. En son kısımda ise özel askeri şirketlerin Irak Savaşı esnasında gerçekleştirdikleri faaliyetlerin askeri, politik, hukuki, ticari ve ahlaki açıdan değerlendirmesi yapılacaktır.

2.1. IRAK, TARİHİ ve KÖRFEZ SAVAŞLARI

2.1.1. Irak ve Tarihi

Bir Ortadoğu ülkesi olan Irak devletinin kuzeyinde Türkiye, doğusunda İran, güneyinde Suudi Arabistan ve Kuveyt, batısında ise Ürdün ve Suriye yer almaktadır. Dicle ve Fırat ırmak sistemi ile kuzey bölgesi ve doğunun bir bölümü dışında neredeyse bütün Irak çöllerle kaplıdır. Bu çölle kaplı kesimin yıllık ortalama yağış miktarı tarım için gerekli yani 200 mm nin altındadır. [1]

1921 yılında belirlenen sınırlarıyla ülkenin toplam yüzölçümü 437.065 kilometrekaredir. Ülkenin kuzey ve doğu çeperlerini toplam yüzölçümün 55'ini oluşturan dağlar kaplar. Zagros Dağları Türkiye ve İran sınırları boyunca 400 km uzunluğunda ve 200 km genişliğinde bir şerit oluşturur bu bölge görece sulaktır. [2]

Irak nüfusu 31 milyondur. Bunun 23 milyonunu (%75) Araplar, 5 milyonunu (%16) Kürtler, 2,5 milyonunu (%8) Türkmenler, geriye kalan yarım milyonunu ise Asuri, Süryani, Nasturi ve Keldaniler oluşturur. Nüfusun %97'si Müslüman

---

1 William R. Polk, **"Irak'ı Anlamak"**, çev. Nurettin Elhüseyni, 2. Baskı, İstanbul, NTV Yayınları, 2007, s.5-6.

2 **a.g.e.**, s.6-9.

olan nüfusun 17 milyonu Şii mezhebine, 11 milyonu ise Sünni mezhebine mensuptur. Genel olarak kuzeyde Kürtçe konuşan Sünni ve Şii Kürtler, orta kesimde Arapça konuşan Sünni Araplar, güneyde ise Arapça konuşan Sünni ve Şii Araplar yaşamaktadır. [3]

Irak'ın ovalık kesime göre daha yüksek (zirvesi 3607 m) olan kuzey kesiminde, sarp dağ yamaçları ve derin vadiler ile kaplı bölgesinde Kürtler yaşar. Komşu ülkeler olan İran, Suriye ve Türkiye'de de Kürtler yaşamaktadır. Irak'ın orta kesimi toplam yüzölçümünü dörtte birini oluşturur ve düz bir ovayla kaplıdır. Güney bölgesi ise yakın bir dönemde ıslah edilinceye kadar bataklıklarla kaplı bir bölgeydi. Bu bölgenin dibinde ise ırmakların buluştuğu kesimde Basra Körfezi yer alır. Kuzeydeki büyük şehirler Musul, Erbil, Kerkük ve Süleymaniye, Orta kesimdekiler Bağdat, Felluce, Kerbela ve Necef, güneyde ise Basra'dır. [4]

Irak'ta yaşam ırmak sistemlerine bağlıdır çünkü sadece %7'sinde yağmur suyuyla ekim yapılabilir, diğer tarım arazilerinin her parçasını Fırat ve Dicle ırmaklarından alınan suyla beslemek gerekir. Buğday, arpa, az miktarda sebze, pirinç ve hurma yetiştirilir ama yetersiz seviyede olduğu için Irak eksiği ithalatla kapatmaktadır. [5]

Tarım yönünden fakir olan ülke zengin petrol yataklarına sahiptir. Kuzeyde Kerkük ve Musul, güneyde ise Basra bölgeleri zengin petrol yataklarına sahiptir ve buralardan petrol çıkarılmaktadır. Bağdat yakınlarında ise tek başına Suudi Arabistan'ın bütün petrol yataklarına denk olabilecek seviyede rezervlerin olduğu tahmin edilmektedir. Dolayısıyla Irak dünya ekonomisi, istikrarı ve barışı yönünden önemli bir ülkedir. [6]

---

3 Ahmet Küçükaslan,"Irak Ülke Raporu", T.C. Dış Ticareti Geliştirme Müsteşarlığı İ.G.E.M. (Erişim) www.een.kso.org.tr/up/dene/Irak_ulke_raporu_2011.pdf, 02 Mart 2014, s.2-3

4 **a.g.e.**, s.3-5.

5 Polk, **a.g.e.**, s.14-15.

6 Küçükaslan, **a.g.e.**, s.5-7.

Irak'ın tarihi beş bölüme ayrılabilir, ilki tarihte bölgeye yerleşen ilk kavimlerin olduğu dönem, ikincisi İslam dininin kabulünden sonraki dönem, üçüncüsü 1914-1958 arasını kapsayan İngiltere'nin etkili olduğu dönem, dördüncüsü askeri darbelerin gerçekleştiği dönem, beşinci ve son bölüm ise 1991 Körfez Savaşı ve sonrasında Amerika'nın etkili olduğu dönemdir. Irak tarihi bu bölümler esas alınarak anlatılacaktır.

Irak'ta görülen ilk insan toplulukları göçebe bir şekilde, bundan on iki bin yıl önce günümüz Irak'ını Suriye ve Türkiye'den ayıran dağların yamaçlarında yaşayan insanlardır. Uzun bir dönem avcı ve toplayıcı olarak yaşayan bu gruplar M.Ö. 6000'li yıllarda tarım yapmaya ve hayvancılık yapmaya başladılar. Sonrasında küçük kabile toplulukları daha güneye inerek Fırat ve Dicle nehirleri arasındaki bölgeye yerleşerek çok sayıda köy kurdular, bu halka "obeytliler" adı verilmektedir. Obeytliler tarımı daha da geliştirmek için karık adı verilen suyollarını ve bunları açmak için sabanı icat ettiler. Bölgede kereste sınırlı olduğu için kerpiçten evler yaptılar. Daha sonra ise kuzeyden başka bir kavim "Sümerler" geldi ve obeyt köylerini ele geçirdi, M.Ö. 4000 dolaylarında şehirler büyümeye başladı. M.Ö. 3000 dolaylarında yazıyı keşfeden Sümerlerin yerini M.Ö. 2400 dolaylarında yine kuzeyden gelen Akadlar aldı. Akadlardan sonra yine bir Sami halkı olan Asurlular Irak'a M.Ö. 1350 dolaylarında hükmetmeye başladı. M.Ö. 600 dolaylarında ise Babilliler egemen oldu. Onları ise M.Ö. 539'da Persler yendi. M.Ö. 330'da ise Büyük İskender Irak'ı fethetti. M.Ö. 2. yüzyılda ise Partlar sahneye çıktılar. M.S. 224 'te ise başka bir İran topluluğu Sasaniler egemen oldu.[7]

M.S. 6. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra Arap yarımadasında İslam dini yayılmaya ve etkili olmaya başladı. İslam peygamberi Hz. Muhammed'in 632 yılındaki vefatından sonra halife olan Hz. Ömer Sasani İmparatorluğunu yendi ve Irak'taki Sasani yönetimi çöktü. 661 yılında Hz Ali'nin öldürülmesiyle ortaya yeni

---

7 Behçet Kemal Yeşilbursa,"Geçmişten Günümüze Irak Meselesi", **Gazi Eğitim Dergisi**, Mayıs 2009, s.1316-1317.

bir grup yani Şiiler çıktı. Hz. Ali'nin öldürülmesiyle başa geçen Emevilerin yerini ise 750 yılında Abbasiler aldı. 943 yılında Şii Büveyhliler Bağdat'ı işgal etti ve yaklaşık 100 yıl hükmettiler. 1055 yılında ise Türklerin yani Selçukluların dönemi başladı. Sırasıyla 1258 yılında Moğollar ve 1401 yılında ise Timur İmparatorluğu tarafından işgale ve yağmaya uğrayan Irak 1500'lü yılların başında yine İran kökenli Safevilerin kontrolüne geçti. 1514 Çaldıran savaşından 1914 yılındaki İngiliz işgaline kadar Osmanlı İmparatorluğunun egemenliğinde kaldı.[8]

Birinci Dünya Savaşı esnasında 6 Kasım 1914'te ilk kuvvetlerin Basra Körfezine çıkmasıyla İngiliz işgali başlamıştır. Tahminlerinden çok daha fazla kayıp vererek Irak'ı işgal eden İngilizler savaş sonunda Suriye, Filistin ve Mısır'da isyan eden Arapların önderi olan ve Irak'ta hiç tanınmayan Kral Faysal'ı başa getirdiler ve Manda yönetimi kurdular. Çizdikleri Irak sınırları petrol bakımından zengin Musul bölgesini Bağdat ve Basra'yı içeriyordu. 1932 yılında Manda yönetimi kaldırıldı. Ama yönetim üzerinde İngiliz etkisi devam etti hatta İkinci Dünya Savaşı zamanında askeri müdahalede bile bulunuldu. Kral Faysal'dan sonra sırasıyla oğlu Gazi, Raşit Ali ve Nuri Sait başbakanlık yaptı.[9]

1940'ların başında Suriye'de bir tartışma grubu olarak kurulan Baas hareketi on yıl sonra Irak'ta yayılmaya başladı. 1958 yılında Tuğgeneral Abdülkerim Kasım liderliğinde darbe yapıldı ve monarşinin sona erdiği ilan edildi. 1963 yılında yapılan askeri darbeyle Albay Abdüsselam Arif cumhurbaşkanı ve Hasan El-Bekr başbakan oldu. 1966 yılında helikopter kazasında ölen Arif'in yerine kardeşi Abdurrahman Arif geçti. 1968 yılında yine ufak bir Bassçı grup tarafından darbe yapıldı, cumhurbaşkanlığına Hasan El-Bekr getirildi ama darbe yapanlar arasında cumhurbaşkanının yardımcısı olarak perde arkasında gizli kalacak olan Saddam Hüseyin de vardı. Baas onun çabalarıyla kitlesel bir harekete dönüştü. Bu dönemde önce Irak petrol Şirketi millileştirilerek petrol gelirleri arttırıldı. 1979'da ise resmen başa geçen Saddam Hüseyin kendisi de

---

8 Yeşilbursa,, **a.g.m.**, s.1318.

9 **a.g.m.**, s.1319-1321.

darbeyle başa geldiği için önce iktidarını sağlamlaştırıcı hamlelerde bulundu. Irak 1980-1988 yılları arasında İran'la, ülkesindeki Şiileri kışkırttığı ve 1975 yılında İran'a Kürtlere yardımı kesmesi için verdiği toprakları geri almak vb. sebeplerle savaştı. Savaş sonunda her iki tarafta kaybetmişti ve Irak'ın yıllık gelirinin on katı kadar borcu vardı. 1988'de İran'dan sonra Saddam Hüseyin Kürtlere yöneldi ve Halepçe'de kimyasal silah kullanımı da dâhil olmak üzere büyük çaplı operasyonlara girişti.[10]

Bir diktatör olan Saddam Hüseyin her türlü konuda çok okuyan birisiydi, ama sınırlı eğitim görmüştü ve dünyadaki işlerine dair yeterli bilgisi yoktu. Olaylara kuşbakışı bakan biri değil detaycıydı. Ona göre etkili hükümetin dayanağı istihbarat ve analiz değil, insanları yönlendirme ve silah edinmeydi.

Irak petrol şirketini millileştirmesiyle elde edilen gelirle toplumda ve orduda bir ölçüde kalkınmayı sağlamayı başarsa da İran'a karşı savaş açması ve iktidarını korumak için yaptığı baskıcı zulümler, Irak halkının birçok kayıp vermesine ve çok acı çekmesine sebep oldu. Bundan sonraki dönem Körfez Savaşları kapsamında anlatılacaktır.

2.1.2. Birinci Körfez Savaşı ve Sonrası

1990 öncesi Saddam'ın amaçlarından biri de nükleer silaha sahip olmaktı ama İsrail buna karşı olduğunu her fırsatta gösterdi. İsrail tarafından 7 Haziran 1981 tarihinde Bağdat'ın hemen dışındaki nükleer merkeze hava saldırısı düzenlenmesi programı aksatsa da Saddam'a hızlı ve gizli olması gerektiğini öğretti.[11]

Nükleer, kimyasal, biyolojik silah programının İsrail'i tehdit etmesinin yanı sıra Kürtlere karşı zehirli gaz kullanması özellikle ABD kamuoyunda tepki oluşturdu.1990 yılına gelindiğinde Ocak ayında Irak petrolünü varil başına 21

---

10 TEPAV Ortadoğu Çalışmaları, Riskler ve Fırsatlar Kavşağında Irak'ın Geleceği ve Türkiye", **Irak Raporu**", Temmuz 2007, s.17.

11 Polk, **a.g.e.**, s. 165.

dolara satarken Birleşik Arap Emirlikleri ve Kuveyt OPEC*'in belirlediği günlük iki milyon varil kotasını aştıkları için altı ay sonra fiyat 11 dolara inmişti. İran Savaşı sona erdiğinde artık diğer Arap devletlerinden yeni krediler gelmiyordu ayrıca Kuveyt harcanmış fonların ödenmesi için dayatıyordu. Ayrıca Saddam'ın suçlamasına göre Kuveyt sınıra bitişik Rumeyle sahasından verev sondaj yoluyla petrol çalmaktaydı ve zaten Kuveyt emperyalizm kalıntısı olup gerçekte Irak toprağıydı.[12]

Diğer sınırlarını güvenceye alan Saddam'ın Kuveyt'i işgal etmekle ilgili tek çekincesi ABD'ydi. ABD Dışişleri sözcüsünün "Kuveyt'le herhangi bir savunma anlaşmamız yok" ve Amerikan Büyükelçisi April Glaspie'nin " Arap devletlerinin sınır anlaşmazlıklarına ABD'nin tutum almasının söz konusu olmadığı" şeklindeki açıklamaları Saddam'a cesaret verdi. Irak ordusu 2 Ağustos 1990 günü Kuveyt'e girdi, 24 saat sonra işgal tamamlanmıştı. Saddam Kuveyt'in bir Irak vilayeti olarak anavatana döndüğünü, uzun süredir anlaşmazlık konusu olan kuzey şeridini Basra vilayetine bağladığını, geri kalan kesimin de Irak'ın 19. vilayeti olduğunu ilan etti. Hemen işbirlikçi bir hükümet kuruldu.[13]

İşgal sonrası ABD yetkilileri tüm Kuveyt'in işgalini beklemediklerini sadece sınır anlaşmazlığının çözümüne yönelik bir hareket beklediklerini açıkladı. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi önce Irak'ın derhal geri çekilmesini öngören sonra da ticarette boykotu içeren kararlar aldı. Suudi Arabistan ve Türkiye kendi topraklarından geçen boru hatlarını kapattı.[14]

Yoğun Amerikan baskısı sonucu Suudi Arabistan ülkesinde asker konuşlandırılmasını kabul etti. 1991'in ilk günlerine varıldığında Körfez bölgesinde 250.000 asker, en az 1000 uçak ayrıca füze fırlatmaya ya da uçak kaldırmaya elverişli 30 savaş gemisi toplanmıştı. Bunlara ilaveten uzun menzilli B-1, B-2, B-52 bombardıman uçakları menzil dâhilinde yerleştirildi. ABD Mısır'ın

---

12 TEPAV, **a.g.e.**, s.18-19.

13 Yeşilbursa,, **a.g.m.**, s.1328

14 Polk, **a.g.e.**, s.150-160.

borçlarını silerek onu da yanına çekti aynı şekilde Türkiye İncirlik üssünün kullanımına izin verdi. 29 Kasım'da BMGK'nin 678 sayılı kararı uyarınca Irak için son geri çekilme tarihi 15 Ocak 1991 'di.[15]

Savaş 17 Ocak'ta başladı, Irak ordusu her ne kadar büyük olsa da, donatıldığı askeri araçlar çok iyi seviyede değildi, komuta ve denetim bakımından zayıftı, ileri teknolojiye dayalı silahlardan neredeyse yoksundu. Koalisyon güçleri 106.000'den fazla sortiyle 88.000 ton bomba attı. Irak hedeflerine her biri yaklaşık yarım ton olan Tomahawk füzelerinden 300'e yakın atıldı.[16]

Irak'ın İsrail'e fırlattığı birkaç füze etkili olmadı. Ama Kuveyt'te 700 kadar petrol kuyusu ateşe verildi ve Basra Körfezi'ne petrol boşaltıldı. Irak 15 Şubat sabahı geri çekilme de dâhil 660 sayılı BM kararına uyacağını belirtti. Buna rağmen 24 Şubat'ta Koalisyon güçleri kara saldırısına başladı ve ertesi gün geri çekilen Irak ordusunu kıyımdan geçirdi. Saddam 27 Şubat'ta teslim bayrağını çekti sonrasında ABD başkanı Bush ateşkes emrini verdi. Irak'ın savaş sonunda ödediği bedel çok ağırdı: 10 bin sivil ve 30 bin asker öldürüldü.[17]

Bu arada Irak'ta rejime karşı iki isyan patlak verdi. Basra bölgesinde Şiilerin isyanı zayıftı ve hemen bastırıldı. Kuzeyde ise Kürtlerin taktik amacı petrol sanayinin bulunduğu Kerkük'ü ele geçirmekti ve stratejik hedef ise bağımsızlıktı ama çabucak bastırılan ayaklanma sonunda neredeyse Kürtlerin yarısı, büyük çoğunluğu Türkiye'ye olmak üzere kaçtı. İki olayın bastırılmasında da Koalisyon güçleri Irak ordusunu engellemedi. Yedi yıl süren boykot Irak halkına ciddi zarar verdi. Bununla amaçlanan rejim değişikliğiydi ama başarılı olmadı.

Güvenlik Konseyi 3 Nisan 1991'de 687 sayılı kararla, Irak'ın kitle imha silahlarını ve bunları üreten tesisleri tasfiye etmekle yükümlü kıldı, BMGKOM* ile IAEA**'nın gözleminde olacağını belirtti. Ayrıca ticari boykot konuldu; buna

---

15 Nasuh Uslu,"Körfez Savaşı ve Amerika'nın Politikaları", **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, Nisan 2003, s.165-170.

16 **a.g.m.,** s.170-175.

17 **a.g.m.,** s.175-178.

*BMGKOM: Birleşmiş Milletler Özel Komisyonu
**IAEA: Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı

göre Irak'ın yurtdışındaki bütün finansal varlıkları donduruldu ve tıbbi araçlarla belli gıda ürünleri haricinde ithalat ve ihracat yasaklandı. [18]

Nisan 1991'de kuzeyde uçuşa yasak bölge oluşturuldu. 26. paralelin kuzeyine uçuş yasağı 1998 yılına kadar sürdü. 1994 yılında Irak yaptırımların sonucunda dibe vurdu. Hastanelerde ilaçlar ve hatta çamaşır sabunları bitmişti, kötü beslenme yaygındı, bebek ölüm oranında hızlı bir yükselme vardı, temiz içme suyu bulmak zordu ve birçok yörede su yoktu. Enflasyon orta sınıfı yok etti. Ama rejim bu dönemde bile silahlanmaya yoğun para harcadı. Ayrıca Saddam'a bağlı kesimler refah içinde yaşamaya devam ediyordu. Bütün bunlara rağmen iki yıl sonra Irak toparlanmaya başladı.[19]

1996 yılında KYB'nin İran'la işbirliği yapıp KDP'ye saldırması üzerine başka çaresi kalmayan KDP Saddam'dan yardım istedi, Kürtleri birbirine düşürmeyi keyifle kabul eden Saddam yardım etti ve kaybedilen bölgelerin geri alınmasını sağladı. Bunun üzerine ABD'deki Clinton yönetimi kuzeyde misilleme yapacak hedef bulamayınca güneyi 44 füzeyle vurdu ve uçuşa yasak paralelini bir tane daha kaydırdı. Amerikan misillemesinin yersiz olduğu genel kabul gördü. Aralık 1996'da Irak petrol ihraç etmeye başladı, BM'nin "petrol karşılığında gıda" programı çerçevesinde izin verilen ihracat miktarı 1998'de 10,5 milyar dolara ulaştı. Aynı yıl Suriye'nin bir Akdeniz limanına bağlanan boru hattının açılması için anlaşmaya varıldı. 1999'da BM petrol denetiminden tamamen vazgeçti. 2000 yılında petrol gelirleri 30 milyar dolara ulaşmıştı. [20]

11 Eylül 2001 sonrası ABD'de, Irak'ın El Kaide ile bağlantısı olduğu yönünde ve sahip olduğu kitle imha silahları ile Amerika için ölümcül bir tehdit olduğu yönünde iddialar ortaya atıldı. Savaşa doğru gidişi gören Irak hükümeti yeni bir denetim konusunda işbirliği yapmaya karar verdi.

---

18 Uslu, **a.g.m.,** s.178-180.

19 Polk, **a.g.e.**, s.182-187.

20 Uslu, **a.g.m.,** s.180-190.

Birleşmiş Milletler İzleme, Doğrulama ve İnceleme Komisyonu çalışmalara Kasım 2002'de başladı ve çalışma sunucunda kitle imha silahlarının olmadığını söyledi. Ayrıca işgal sonucu Bush yönetimince atanan silah denetçisi Charles Duelfer 6 Ekim 2004'te sunduğu bin sayfalık raporda şu sonuca vardı:"Saddam Hüseyin ABD işgalinden önceki 10 yılı aşkın süre boyunca hiçbir kitle imha silahı üretmemiş ya da edinmemiştir.[21]

2.1.3. Irak Savaşı (İkinci Körfez Savaşı)

20 Mart 2003'te ABD kuvvetleri Irak'ı işgal etti. Bu ABD dış politikası için belirleyici bir andı, kimyasal silahlar öne sürülerek işgal gerçekleşmişti ama dünya kamuoyu öne sürülen iddia ve raporlara inanmış değildi. ABD'nin 11 Eylül sonrası "önleyici vuruş doktrini " kapsamında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi onayı olmaksızın gerçekleştirdiği bu işgal dünya kamuoyu tarafından hukuksuz algılanmıştır. Aynı algı ABD'nin kendi vatandaşları için de geçerlidir. Amerikan kamuoyu 11 Eylülle alakası olduğu için Afganistan Savaşını desteklemişti ama Irak'ın ne 11 Eylülle ne de Talibanla bir ilgisi vardı.

Bu sebeple 11 Eylülle ilişkisi olmayan bir düşmanın hedef gösterilmesine karşı çıkmamaları için tartışma istihbarat raporlarının kötüye kullanılmasıyla daha sonra var olmadıkları ortaya çıkacak olan Irak'ın kimyasal silahlarına çevrildi. Ama bu savaş için, binlercesi geride ölü olarak kalacak yüz binlerce birlik ve milyar dolarlar gerekeceğini ve savaşın yıllarca süreceğini bilselerdi yine de karşı çıkarlardı.[22]

---

21 Polk, **a.g.e.**, s.187-188.

22 Singer, **a.g.e.**, s.380.

Irak'a yönelik saldırı 1991'de olduğu gibi çabuk bir yenilgiyi amaçlayan şiddetli bir hava saldırısı ile başladı. Kesin olmamakla birlikte üç haftada on bin Iraklı sivilin ve on binlerce askerin öldüğü tahmin ediliyor. İngiliz ve Amerikan kayıpları ise karşılaştırınca çok az seviyede, çoğu dost ateşi kurbanı olmak üzere 128 Amerikan askeri ve 31 İngiliz askeri. Bütün Irak Tümenleri yok edildi, elektronik savaşla bir yandan Irak İletişim hatları bozulurken diğer yandan hedef tespiti yapıldı. Ancak bütün bu silah, sayı ve güç üstünlüğüne rağmen karada ilerleyen işgal birlikleri özellikle Basra, Bağdat ve Musul'da ölesiye çarpışan küçük direnişçi öbekleriyle karşılaştı. [23]

Bir savaş anlamında çatışma çabucak bitti ve 16 Nisan 2003'te ABD Başkanı Bush Irak'ın kurtarıldığını ilan etti ama Amerikan ve İngiliz komutanlar zafere ulaştıklarını bir türlü açıklayamadılar çünkü barış gelmedi ve savaş yeni bir şekle büründü. Bu yeni şekil işgalci güçlerin bocalamasına ve direnişin artmasına sebep oldu.

2003'ün Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında gıda kıtlığı hat safhaya ulaştı, bombardıman su arıtma ve kanalizasyon tesislerini ve bunları çalıştırmak için gerekli elektrik şebekesini yok etmişti, hastalık kapmadan içilebilecek tek kaynak şişe suyuydu ve bu çoğu kişinin alamayacağı kadar pahalıydı. Yağmacılık ve adi suçlar arttı, çeteler oluştu. Bütün kentler polissiz, itfaiyesiz, çöpçüsüz ve doktorsuzdu. Bu atalet ve kaos ortamında 2003 yılı sonunda ve 2004 yılında işgal kuvvetleriyle çarpışacak gruplar ortaya çıkmaya başladı. İlk aylarda birbirinden kopuk olan saldırılar zamanla grupların örgütlenmesiyle sistematik bir hale bürünmeye başladı. Saldırıların eş güdümlü hale gelmeye başlamasıyla Amerikalı görevliler El-Kaide bağlantılı dış kışkırtıcılar olduğunu iddia etti. [24]

En başta Amerikan karşıtı eylemler Sünni Arap bölgelerindeyken zamanla Şii

---

23 Polk, **a.g.e.**, s.190-192.

24 **a.g.e.**, s.192-195.

Araplarda katılmaya başladı. Ekim 2004'e varıldığında savaşçı ve aktif destekçilerinin tahmini sayısı 20 bini bulmuştu. Kayıpların artması sonucu ABD ve İngiltere başka ülkelerin askeri katılımını teşvik etti. Diğer ülkelerden 19 bine yakın sayıda küçük birlikler geldi. Bu sayı yetmeyince açığı kapatmak için 400 kadar özel askeri şirkete iş verildi ve bu sayede güvenlik işleri büyük ölçüde özelleşmiş oldu. Irak Savaşı'nda büyük ve önemli bir yer kaplayan bu "gölge askerler" in de yardımıyla 2004 baharında Irak askeri ve kolluk yapıları yeniden oluşturulmaya başlandı. Ocak 2005 'te yapılması tasarlanan seçimler öncesi asileri caydırmak amacıyla Eylül'de Kerbela ve Necef'te Şiilere karşı Felluce ve Samarra'da ise Sünnilere yönelik toplu saldırılara girişildi. Temmuz 2004'e varıldığında en az 50 örgütün direnişe katıldığı açıklandı.[25]

Başkaldırı gerilla taktikleriyle yürütülen bir ulusal savaşa dönüşmüştü. Bu direniş 2007 yılında tekrar yükselince ABD ek kuvvet aktarımı yaptı ve SOFA Antlaşması gereği geri çekileceği tarihe kadar kayıp vermeye devam etti.

Ayrıca, İngilizlerin Irak'ı işgalinde Hıristiyan Asurileri kullandığı gibi Irak Geçici Hükümeti de Kürtleri Amerikan kuvvetlerinin yedek birimleri olarak kullandı. Bu olay Araplar ile Kürtler arasında günümüzde dahi devam eden husumetlere sebep olmuştur.

Yukarıda anlatılanlardan anlaşılacağı üzere Irak operasyon planlaması yalnızca işgale odaklanmıştı ve bundan sonra olacaklara dair makul hiçbir gerçekçi plan ve yapı yoktu. Bu büyük bir hataydı çünkü askeri akademilerde en çok atıf yapılan Carl von Clausewitz*'in en temel derslerinden biri olan "son adım düşünülmeden ilk adımın atılmaması gerektiği" göz ardı edilmişti.[26] 90 gün planlanan işgal daha kısa sürdü ama Irak'ta "hızlı bir savaş"ın ardından uzun ve "kanlı bir barış" dönemine girildi. [27]

---

25 Polk, **a.g.e.**, s.195-205.

26 Carl von Clausewitz, "Savaş Üzerine", çev. H.Fahri Çeliker, İstanbul, Özne Yayınları, 2000, s.15-20.

27 Zabcı, **a.g.m.**, s.18.

*Prusyalı general, filozof ve askeri tarihçi

İşgal esnasında ve sonrasında savaşın şiddetini arttıran önemli olaylar meydana gelmiştir. Bu olaylar arasında Felluce ve Necef olaylarının ayrı bir önemi vardır.

Felluce olayı: 31 Mart 2004 tarihinde Felluce kentinin göbeğinde gündüz vakti dört Blackwater adlı özel askeri şirket çalışanı direnişçiler tarafından pusuya düşürülerek öldürüldü daha sonra linç edilip cesetleri parçalandı ve yakıldı. Bu olay Amerikan halkının Irak Savaşı hakkındaki genel düşüncesini değiştirmesini sağladı. Ayrıca bu olaydan sonra işgal güçleri 1'nci Felluce Savaşı olarak adlandırılan büyük bir karşı saldırıda bulundu ve bu saldırı sonucu 36 ABD askeri 200 direnişçi ve 600'e yakın sivil öldü. Bu kayıplar Iraklıların işgale karşı olan negatif yaklaşımını daha da körükledi ve direnişteki şiddetin artmasının sebebi oldu.[28]

Savaşın seyrini değiştiren bu olaydan sonra herkes tarafından sorulan "sözleşmeli" olarak adlandırılan bu özel askeri şirket çalışanlarının Felluce'de neden bulunuyorlardı ve ne yapıyorlardı? Büyük bir hızla gelişen ve Irak Savaşı'nda altın günlerini yaşayan özel askeri sektörün dünya kamuoyu tarafından tanınmaya başlamasını bu olay sağlamıştır.

İşgalden sonra Irak yönetimi için görevlendirilen ve Birinci Körfez Savaşı'ndan da deneyimli olan emekli Korgeneral Jay Garner'ın planı, işgalin 90 gün kadar sürmesi ve bu süre zarfında ülkede seçimler yapıldıktan sonra ABD ordusunun şehirlerden çekilmesine dayanıyordu. Garner, yeni dönemde ülkeyi yönetecek kişileri sürgünler, muhalifler ve Irak'taki eski rejimin üyesi bazı kişilerden kurmayı planlıyordu. Garner, henüz işgal devam ederken 28 Nisan 2003 tarihinde Nasıriye kentinde 100 kişilik bir Iraklı grupla geçici Yönetim kurdu. Daha sonra bir kurul oluşturdu, bu kurulda Mesut Barzani, Celal Talabani, Abdülaziz el Hâkim, Ahmet Çelebi, İyad allavi gibi önemli siyasi liderler mevcuttu. Fakat daha sonra Iraklı Şiiler yeterince temsil edilmediklerini düşünerek ve işgal öncesi ABD'nin verdiği sözleri yerine getirmediğini söyleyerek sorun çıkartmaya başladılar. Şiilerle sorun yaşamanın işgal

28 Turcan, Özpınar, **a.g.m.**, s.143-144.

politikasını etkileyeceğini düşünen Bush yönetimi Jay Garner'ın yerine Paul Bremer'ı getirdi, Paul Bremer 11 Mayıs 2003'te göreve başladı. Irak Yöneticisi Paul Bremer göreve başlamasından bir ay sonra başında olduğu birimin adı ve içeriği değişti, Irak Geçici Koalisyon Otoritesi (Yönetimi)* oldu.[29]

Bremer göreve başlar başlamaz "Baassızlaştırma" sürecini başlattı. İlk emriyle birlikte binlerce öğretmen, doktor, hemşire ve diğer alanlarda çalışan devlet çalışanları kovuldu. Bu da öfke ve hayal kırıklığındaki tırmanışı körükledi. İkinci emri ise 400.000 Iraklı askerin işten çıkarılması ve emeklilikten yoksun bırakılması oldu. Bu olay sonucu eğitimli askerler gerilla savaşı için potansiyel asker gücünü oluşturdu ayrıca çoğu korunmasız depolarda bulunan bir milyon silah ve her türlü mühimmat da bu askerlerin elindeydi. Bremer ayrıca Iraklıların doğrudan seçim isteyen seslerini bastıracak ve 35 üyeli tam kontrol ve veto yetkisine sahip bir Irak "danışma" konseyi kurdu ve bu konseye Şii lider Mukteda El Sadr'ın yandaşları gibi birçok Sünni grubun girmesini de yasakladı, bu dışlanma olayı büyük bir seçim kitlesini oluşturan bu güçlerin aşırı unsurlar olmasına neden oldu. [30]

Necef olayları: 4 Nisan 2004 tarihinde Şiilerin kutsal şehri olan Necef şehrinde bölgesel işgal merkezi önünde toplanan kalabalık ile işgal güçleri arasında çatışma çıktı ve sonra Necef kentine ABD özel kuvvetleri operasyon düzenledi. Çatışmalar sonucu 30 Iraklı ölürken, 200 kişide yaralandı. Bunun sonucu Mukteda el Sadr yanlıları 8 şehirde ayaklanma başlattı. Ertesi gün yani 5 Nisan'da Paul Bremer Sadr'ı kanun kaçağı ilan etti ama bu karar da Sadr'ı halk arasında yüceltecek bir karardı. Felluce'deki olaylara Sadr üzerindeki baskılar da eklenince Şiiler ile Sünniler bir süreliğine de olsa işgale karşı bir gerilla savaşında birleşecekti. [31]

---

29 ORSAM,"ABD'nin Çekilmesinin Ardından Irak Politikasının Bölgesel, Küresel Etkileri ve Türkiye'ye Yansımaları", **ORSAM Rapor**, No:77, 2011, s.14-15.

30 Schaill, **a.g.e**., s.111-114.

31 **a.g.e.**, s.194-208.

*(CPA) Central Provisional Authority: Geçici Koalisyon Otoritesi (Yönetimi)

2.2. ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLERİN IRAK SAVAŞI'NDAKİ FAALİYETLERİ

2.2.1. Irak Savaşı Öncesi Dönem

90'lı yılların özel askeri endüstrinin doğduğu ve geliştiği yıllar olduğu önceki bölümlerde işlenmişti. Özellikle Amerikan silahlı kuvvetlerine bu firmalar uzun süredir eşlik ediyordu ama 1990 sonrası dış kaynak kullanımındaki artış emsalsizdir.[32]

Bahsi geçen bu dönemde en önemli savaşlardan biri şüphesiz 1991 Birinci Körfez Savaşı'dır. Bu savaş esnasında savaş bölgesine gönderilen her on kişiden biri özel sözleşmeli personeldi.[33] 541.000 Amerikan askerini sadece 5.200 özel askeri şirket mensubu desteklemiştir.[34] Özel askeri şirket personelleri belli bir ölçüde ön cephelerde yer aldı, çoğunluğu destek faaliyeti olarak bilinen ana muharebe hattı gerisindeki yemek, barınma, çamaşır, bakım ve teknik personeli vb. görevlerde yer aldı. Ama o zamanlardan sonra askeri güçlerdeki düşüş ikiye katlandı ve bu da dış desteğe duyulan ihtiyacın beş katına çıkması anlamına gelmekteydi. [35]

Özel askeri şirket alanındaki büyük gelişmenin asıl sebeplerinden birisi Birinci Körfez Savaşı esnasında ABD başkanı olan George W. Bush'un teşviki ile başladı. Dönemin savunma bakanlığı sekreteri olan Dick Cheney Halliburton'un (İleride başına geçeceği şirket) yan kuruluşu olan Brown&Root Services adlı şirkete yaklaşık 9 milyon dolarlık bir araştırma görevi verdi. Bu araştırmanın konusu özel askeri şirketlerin muharebe sırasında Amerikan askerini nasıl destekleyebileceğiydi. Daha sonra Halliburton şirketinin başına Dick Cheney'nin geçmesiyle şirket, 2,5 milyar dolarlık askeri üs çalıştırma ve bazı gizli yerlerde

---

32 Singer, **a.g.e.**, s.36.

33 Schaill, **a.g.e.**, s.12.

34 Türkeş, "**Yirmi Birinci Yüzyılda Çatışma Alanlarında Görülen Yeni Unsurlar"**, s.129.

35 Singer, **a.g.e**.,s.36-37.

üs inşa etme gibi Ordu Lojistik Sivil Takviye Planı kapsamında projeler aldı. Halliburton şirketi ayrıca Irak Savaşı öncesi Saddam'ın yakabileceği petrol kuyularının söndürülmesi işini de aldı.[36]

1991 Körfez Savaşının özel askeri sektörün gelişimine yaptığı katkı yadsınamaz ayrıca bu savaşın önemi özel askeri sektörün gelişimiyle ilgili bir milat olmasıdır çünkü bu yıldan sonraki müteakip yıllarda sektör artan bir ivmeyle büyümeye devam etmiştir. ABD başkanı Bill Clinton'ın özelleştirme programını büyük ölçüde benimsemesi, 1990'lardaki Balkan ihtilafı ve sonrasındaki 1999 Kosova Savaşı bu ivmelenmenin sebepleri arasındadır.[37]

Bu büyüme ivmesini 1994 yılından itibaren ABD Savunma Bölümüne kayıtlı 24 ABD merkezli özel askeri kuruluşun 12'siyle Pentagon'un 300 milyondan daha fazla tutarda 3.061 sözleşme imzalamasını örnek gösterebiliriz.[38]

11 Eylül 2001 yılında ABD'nin New York şehrinde bulunan Dünya Ticaret Merkezinin ikiz kulelerine ve Pentagon'a yapılan terörist saldırılar, böyle bir saldırıyı hiç beklemeyen Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere büyük devletlerde ve tüm dünyada terör algısının değişmesine sebep oldu. Bu tarih uluslararası ilişkilerde bir nevi milat oldu. Başka bir deyişle "artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı!"

11 Eylül sonrası Talibanı bertaraf etmek için düzenlenen Afganistan müdahalesinde (işgalinde) ABD ordusu her ne kadar Amerikan kamuoyunun geniş desteğini alsa ve kayıplara ilişkin endişeler bir kenara bırakılmış olsa da bu savaşta özel askeri şirket çalışanları çeşitli roller üstlendi. Karada Amerikan güçleriyle beraber görev aldılar (Amerikan müttefiki Afganlarla beraber savaşan paramiliter birimlerdeki görevler dâhil olmak üzere), savaş ekipmanlarının bakımını sağladılar, lojistik destek verdiler, müşterek gözetleme ve hedefleme

---

36 Yılmaz, **a.g.m**., s.6.

37 Schaill, **a.g.e.**, s.13.

38 **a.g.m**., s.7.

uçaklarıyla rutin uçuşlarda bulundular hatta Amerikan Hava Kuvvetleri'nin en gelişmiş insansız hava araçlarını bile idare ettiler.[39]

Müteakip barışı koruma operasyonlarında her türlü alanda faaliyet gösterdiler. Örneğin Afganistan başkanı Hamid Karzai, Dyncorp adlı şirket tarafından korunuyordu. Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'nün (ISAF*) Avrupalı birlikleri, bir Londra firması tarafından kiraya verilmiş Rusya yapımı askeri nakliye uçaklarıyla ülkeye sızdılar.[40]

Daha önceki bölümlerde bahsi geçen Guantanamo Körfezi'ndeki askeri üs içindeki hapishane de 45 milyon dolar karşılığında askeri tedarik şirketi Brown&Root tarafından inşa edilmiştir.[41] Afganistan Savaşı'nda ABD, Talibanın hemen bertaraf edilmesinden cesaret aldı (bunun doğru olmadığı ileride direnişin giderek artmasıyla anlaşılacaktı) ve sonra kendi liderliğindeki koalisyon güçleri ile birlikte en ince kurallarla bezenmiş uluslararası hukuku ellerinin tersiyle iterek Irak'a askeri müdahalede (işgal) bulundu.

ABD ve İngiltere Irak'a düzenlenen saldırının temel gerekçesi olarak, Irak'taki kitle imha silahları göstermişlerdi. Ama daha sonra İngiliz İstihbarat Örgütü tarafından işgalden önce Irak'ın nükleer kapasitesi ile ilgili hazırlanan raporun hükümet tarafından abartıldığı ortaya çıktı. Silahlarla ilgili bir başka yalan da bizzat ABD'nin yaptırdığı bir araştırma sonucu ortaya çıktı. Eski BM silah denetçisi David Kay'in başkanlığındaki bir araştırma ekibinin, 4 ay boyunca Irak'ın şüpheli yerlerinde sürdürdükleri araştırmalar ve Iraklı bilim adamları ile ülkenin nükleer, biyolojik ve kimyasal silah programı hakkında yapılan görüşmeler sonucunda hazırladıkları raporda, ABD başkanı Bush'un Irak'a girmek için en temel neden olarak sunduğu konvansiyonel olmayan silahların

---

39 Singer, **a.g.e**.,s.36-37.

40 **a.g.e**.,s.38-40

41 Yılmaz, **a.g.m.,** s.7.

* ISAF: International Security Assistance Force

varlığına rastlanmadığı belirtildi.[42]

Bu işgal BM Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından Eylül 2003'te şu cümleyle ifade edildi: "Amerika'nın "önleyici vuruş doktrini" ile birlikte uluslar arası sistem "orman kanunları"nın hâkim olduğu bir arenaya dönmüştür."[43]

11 Eylül sonrası Pentagondaki sivil lider kadronun çoğu silah üreticisi şirketlerden gelmeydi.[44] Ayrıca Savunma bakanı Rumsfeld görevden ayrılmadan önce özel askeri şirketleri fazlasıyla tatmin edecek bir tasarıyla bakanlığın toplam gücünün muharebe yeteneğini ve kapasitesini temsil eden muvazzaf ve yedek askeri unsurlar ile sivil memurlar ve "sözleşmelilerden" oluştuğunu ifade ediyordu. [45]

Gelişen bu olaylar sonucu ABD tankları 2003 yılı Mart ayında Irak'a girerken o güne dek bir savaşta konuşlandırılacak en kalabalık özel sözleşmeli personel ordusunu da beraberinde götürecekti, 100.000 özel sözleşmeli asker yani neredeyse her muvazzaf ABD askerine karşı bir özel sözleşmeli personel bulunuyordu. [46]

Özel askeri şirketlerin Irak'ta savaş başlamadan önce sahada herhangi bir faaliyette bulunduğuna dair resmi bir bulguya rastlanmamıştır. Böyle bir faaliyet olduysa bile özel askeri şirketlerin gizli istihbarat teşkilatlarına istihbarat alanında çalışmış olma ihtimali yüksektir.

Ayrıca ABD ordusuyla beraber çalışan askeri danışmanlık şirketleri bulunmaktadır. Bu şirketlerin stratejik boyutta savaş öncesi planlamalara katılmaları ve senaryolar üretmeleri görevleri gereğidir zira bünyesinde ABD Savaş Bakanlığı, Pentagon'dan daha fazla general (emekli)

---

42 Douglas Miller, "Draft Report Said to No Success in Iraq Arms Hunt", New York Times, 25 Eylül 2003 (Erişim) www.wisdomportal.com/NYTimes-Sept2003.h., 4 Nisan 2014

43 Zabcı, **a.g.m.**, s18.

44 Schaill, **a.g.e.**, s.14.

45 **a.g.e.**, s.15.

46 **a.g.e.**, s.14.

bulunduran MPRI şirketi vb. şirketler bu iş için biçilmiş kaftandır denilebilir. ABD ve Koalisyon Güçleri açısından durumu değerlendirirsek ülkelerindeki kamuoyu çoğunlukla Irak Savaşını desteklememekte ve karşı çıkmaktadır. Özel askeri sektörü kullanarak verilecek kayıpların siyasi maliyetini düşürmek işgalci devletler için en kolay yol görünmektedir.

Özetle Irak Savaşı öncesi özel askeri sektör hiç olmadığı kadar güçlüydü ve Irak'a yeni iş alanları gözüyle bakmaktaydı, kurumsal güdüsü kar etmek olan şirketlerden de başka bir şey beklemek gerçekçi değildir. Ama bu çalışmanın amacı özel askeri şirketlerin savaş alanına çıkmaya başlamış olması değil bunun yanında bu şirketlerin savaşın yürütülmesindeki rollerinin kritikliği, yeri ve kapsamıdır.

2.2.2. Irak Savaşı Dönemi

2003 yılına Irak işgali öncesi ABD Afganistan müdahalesine devam etmekteydi ve bu savaş için belirli bir kuvvet ayırmış durumdaydı. Ayrıca terörle mücadele kapsamında Afganistan'da 11 Eylül'ün hesaplaşması amacıyla Talibana karşı giriştiği savaşta kendi kamuoyu yanındaydı ama Irak Savaşı konusunda aynı şeyi hem ABD hem de dünya kamuoyu için söyleyemeyiz.

Ayrıca işgal öncesi Savunma Bakanı Rumsfeld gereken birlik sayısının çok olmadığını söyledi ve bunu karşı çıkanlara karşı fikrini savundu. Planlanan 135.000 askerin yetersiz olduğu işgal başlayınca ortaya çıktı, bu durumda ilave asker göndermek savunma bakanını hatalı gösterecekti. Ayrıca zaten Afganistan'da yorulan orduya ilave külfet oluşturacaktı. Diğer bir seçenek "Abrams Doktrini" olarak bilinen büyük savaşlar için bütün mili muhafız birliklerinin* çağrılmasıydı. Ama bu seçenek de toplumda geniş protestolara sebep olacağı için elendi.[47]

---

47 Singer, **a.g.e.**,s.380.

* Mili Muhafız Birlikleri: ABD Ordusunun yedek ya da rezerv olarak tanımlanan ve olağanüstü hallerde göreve çağrılan birlikleri

Diğer bir seçenek ise yükü azaltmak için NATO müttefiklerinin ve BM üyelerinin birlik göndermesi için ikna edilmesiydi ama bu hem NATO ve BM'ye birliklerin kumandasını vermeyi gerektiriyordu hem de dünya bu işgale şiddetle karşıydı.[48]

Ancak geçmişte karar alıcılar için var olmayan ve yetersiz güç sorununu tamamıyla çözebilecek kapasitede yeni bir endüstri mevcuttu, özel askeri sektör. Kuvvet eksiğini kapatması yanında hiçbir siyasi maliyeti de yoktu. Özel askeri şirketler konuşlandığında hiç protesto olmayacaktı, artan ölüm sayısı hükümeti etkilemeyecekti çünkü özel askeri şirket çalışanlarının ölümü resmi sayılara dâhil edilmiyordu. Halk onlar hakkında neredeyse hiçbir şey bilmiyordu. Ayrıca diğer bir sebep, askerlerin sınırlı kuvvetlerini yönlendirmek istemediği ya da mevcut birliklerle karşılayamadığı petrol konvoyları için kamyon şoförü, sivil liderler için koruma v.b. görevlerin ortaya çıkmasıyla doğan ihtiyaçtır.

Bu tür ihtiyaçlar ve diğer sebepler sonucu tüm dünyadan özel askeri şirketler Irak'a akmaya başladı. Blackwater, Dyncorp, Triple Canopy, Conrol Risks Group, Erinys, Aegis, Armourgroup, Hart Kroll, Stell Foundation gibi şirketler kısmen varlık gösterdikleri Irak'a binlerce özel askeri şirket çalışanı göndermeye başladı diğer taraftan da uluslararası çapta eski asker toplamaya başladılar. Blackwater gibi bazı şirketler Dışişleri Bakanlığı, ABD işgal yönetimi veya İngiliz hükümetiyle karlı sözleşmeler imzalarken, bazıları da petrol projelerini, yabancı büyükelçilikleri ve devlet binalarını koruyordu, diğerleriyse ya Halliburton, KBR, General Electric ve Bechtel gibi büyük savaş müteahhitlerini koruyor ya da gazetecileri koruyan güvenlik ekibinde yer alıyordu.[49]

Özetle çalışma alanı kriz bölgeleri ve çatışma alanları olan özel askeri şirketler için Irak Savaşı adeta tepside sunulan bir "Altın Fırsat" tı. Onların da bu fırsatı hemen anlayıp değerlendirdikleri gayet iyi anlaşılmaktadır.

---

48 Singer, **a.g.e**.,s.381-382.

49 Schaill, a.g.e., s.126.

Irak Savaşında yer alan özel askeri sektörün boyutları daha önceki hiçbir savaşta olmadığı kadar büyüktür. 19 Mart 2003 tarihinde ABD kuvvetleri Irak'ı işgal ettiğinde daha önce savaş tarihinde hiç görülmemiş büyüklükte ve kapasitede bir özel ordu ona eşlik ediyordu. Özel askeri sektör bu savaşta Birinci Körfez Savaşındaki gibi sadece geride değil en önde ve muharebe hattında da yer almıştır.

Irak Savaşında yer alan özel askeri şirketler genelde ABD merkezlidir ama İngiltere, Güney Afrika, Irak ve diğer devletlerden de şirketler mevcuttur. Savaşın başından hatta öncesinde hazırlık safhasından itibaren çeşitli görevlerde yer almışlardır. Bunlar;

(1) Lojistik destek
(2) Silahlı koruma ve güvenlik hizmetleri, Bina, bölge koruma ve güvenliği, Konvoy koruma ve eskort sağlama, şahıs koruması
(3) Silahsız koruma ve güvenlik hizmetleri, Harekât koordinasyonu, İstihbarat analizi, Güvenlik eğitimi
(4) Teknolojik silah sistemleri idame ve bakımı
(5) Askeri eğitim ve danışmanlık gibi konulardır.[50]

Iraktaki sözleşmeli personel sayısına dair tahminler çok değişkendir. Savaşın ilk üç yılına dair ABD devletinin verdiği net bir rakam yoktur. Aralık 2006'da Birleşik Devletler Merkezi Komutanlığı Irak'ta görev yapan yaklaşık 100.000 özel askeri şirket çalışanı olduğunu bildirmiştir. [51] 8 Mayıs 2009 tarihli SIGIR* raporunda 93 özel askeri şirketin ve 233 fiziksel ya da başka bir güvenlik çeşidiyle ilişkilendirilemeyen (ağ güvenliği v.b.) şirket olduğunu belirtmiştir.[52]

---

50 Turcan, Özpınar, **a.g.m.**, s.156.

51 Singer, **a.g.e**.,s.382..

52 **a.g.m.,** s.157.

* SIGIR: Irak'ın Yeniden Yapılandırılması Genel Müfettişi (Special Inspector Genaral for Iraq Reconstruction)

Başka kaynaklar farklı rakamlar vermektedir örneğin Birleşik Devletler Savunma Sekreteri Robert Gates 2009 yılında 137.000 (Iraklılar dâhil) den fazla sözleşmelinin görev yaptığını belirtmiştir. The Los Angeles Times gazetesi Temmuz 2007'de ABD tarafından parası ödenen sözleşmelilerin ABD askerlerinin sayısını geçtiğini yazmıştır.[53]

Başka kaynaklar farklı rakamlar vermektedir. Örneğin, ABD Savunma Bakanlığı Haziran 2009'da aksini söyleyen rakamlar vermiştir. Bu rakamlara göre; Irak'ta özel askeri şirket sözleşmelisi 15.279 kişi bulunmaktadır ve bunların%87'si (13.232) silahlı, %88'i üçüncü ülke vatandaşı, %8'i Iraklıdır. [54]

The Christian Science Monitor dergisine göre Mart 2009'da 150.000 sözleşmeli bulunmakta; bunların 39.000'i Amerikalı, 70.000'i üçüncü ülke vatandaşı, 37.000'i ise Iraklıdır. [55] Başka bir kaynak ise 2007 yılına kadar en çok askeri ABD'nin gönderdiğini ama bu tarihten sonra özel askeri şirket çalışanlarının birinci sıraya yükseldiğini ve ABD askeri sayısı 160.000 iken özel askeri şirket çalışanlarının sayısının 180.000'e ulaştığını belirtmektedir. [56]

Bu karmaşanın nedeni farklı gözlemcilerin sektörü farklı şekilde sınıflandırmalarıdır. Düşük tahminler sadece askeri şirketleri, yüksek tahminler de askeri tedarik şirketleri ve inşaat benzeri şirketleri de sayıya katmaktadır. Kesin sayıyı bilmemekle birlikte en düşük tahminler bile sözleşmeli (yüklenici) sayısının ABD mevcut kuvvetlerinin geçtiği görülmektedir. Dolayısıyla bu sayının herhangi bir ABD tümeninden büyük olduğu ve hatta bütün ulusların Irak'a gönderdiği birliklerin toplamından da fazla olduğu bilinmektedir.[57]

---

53 **a.g.m.,** s.157.

54 Moshe Schwartz, Jennifer K.Elsa, "Private Security Contractors İn Iraq: Background, Legal Status And Other İssues", **Amerikan Kongreşi Araştırma Servisi Raporu**, 2008, s.9.

55 **a.g.m.,** s.157-158.

56 Haldun Yalçınkaya, "Savaş Müteahhitleri ve Irak Savaşı", **Ortadoğu Analiz Dergisi**, cilt 4, sayı 40, 2012 s.83-84.

57 Singer, **a.g.e**.,s.383..

Aynı şekilde ölü ve yaralı sayısını saymak da zordur. 2007 itibariyle 1000'den fazla özel askeri şirket çalışanı ölmüş ve 13.000'i de yaralanmıştır. 2007 yılında ikinci birlik artırma dalgasından sonra bu rakamlar hızlanmaya başladı. Haftada dokuz şirket çalışanı öldürülmekteydi. Bu şu anlama gelmektedir, özel askeri endüstri müttefik devlet koalisyonundan daha fazla kayıp vermiştir.[58]

Türkiye Irak Savaşına katılmadı. Sadece NATO'nun yeni Irak Ordusunu yetiştirmek için oluşturduğu eğitime destek verdiği kamuoyu tarafından bilinmektedir. Ancak buna rağmen Irak Savaşına katılan Türk vatandaşları oldu ve bunlardan 36 tanesi hayatını kaybetti. Tahmin edileceği gibi bunlar özel askeri şirketlerin Türk çalışanlarıdır. Çoğu nakliye, inşaat ve lojistik sektöründe çalışırken meydana gelen saldırı, kaçırma, bombalama gibi olaylarda hayatını kaybetmiştir. Nihayetinde devletin katılmadığı savaşa "özel sektör" katılmış ve Türk vatandaşları hayatını kaybetmiştir.[59]

Özel askeri şirketlerin Irak Savaşındaki maliyeti net olmayan ayrı bir konudur. CBO (Kongre Bütçe Ofisi) nun Ağustos 2008 tarihli raporuna göre özel askeri şirketlere 85 milyar dolar harcandı, bu rakam da Irak harekâtına ayrılan bütçenin %20'sine denk gelmektedir. Bu rakamlar ayrıca istihbarata ayrılan payı dikkate almamıştır.[60]Ama diğer yönden SIGIR raporuna göre 8 Mayıs 2009 itibariyle özel askeri sektörün maliyeti 5,9 milyar dolardır, CBO raporları ise 2003-2007 periyodu için 6-10 milyar dolar rakam belirtirken 3-6 milyar dolarında alt kontratlara gittiğini belirtmektedir.[61] Bu farklı rakamlar sonucunda devletlerin gerçek rakamları gizli bilgi zırhının arkasına saklanarak vermekten kaçındıkları kanaatine varabiliriz. Ayrıca özel askeri şirketlerde aynı şekilde ticari sır perdesi arkasına saklanarak maliyet konusundaki belirsizliği arttırmaktadırlar.

---

58 Singer, **a.g.e**.,s.383-384.

59 Yalçınkaya, **a.g.m.**, s.84.

60 Nihat Dumlupınar, **"Regulation of Prıvate Military Companies in Iraq"**, Monterey, California, NPS Thesis, Mart 2010, s.22.

61 Turcan, Özpınar, **a.g.m.**, s.21-22.

Askeri destek şirketleri işgal esnasında maliyet açısından daha büyük rol oynamaktadır. Operasyon bölgesine harekâtın başında gelip en son ayrılmalarıyla ünlü bu şirketlerden en büyüğü olan KBR firmasının 2003 yılında Irak'taki faaliyetleri için aldığı para 4,3 miyar dolar olup 2007 yazında bu rakamın 20,1 milyar dolar olduğu söylenmiştir. Bu rakamın büyüklüğünün daha iyi anlaşılabilmesi için şu örnek yeterli olacaktır. 1991 Körfez Savaşına ABD'nin harcadığı paranın 3 katı kadardır. 2006 yılında 2,7 miyar dolar kar elde eden bu şirket 2007 yılında vergi ödemek zorunda olmayacağı Birleşik Arap Emirlikleri'ne geçeceğini açıklamıştır.[62]

2.2.2.1. Özel Askeri Şirket Çalışanlarının Profili

Iraklı ve ABD'li vatandaşların yanı sıra Irak'ta çalışan özel askeri şirket çalışanları 30 farklı ülkeden gelmekteydi. İngiltere, Güney Afrika, Bosna, Nepal, Şili, Ukrayna, İsrail, Yeni Zelanda, Avustralya ve Fiji bunlara örnektir.[63]

Bu şirketlerin büyüklüğü, küçük ve orta ölçekten uluslararası şirket boyutuna kadar değişmektedir. Teçhizat olarak görev bölgelerinde performanslarını arttıracak malzeme kullanan bu şirketler, personellerini dünyada prestijleri kabul görmüş olan askeri kurumlardan ve elit birliklerden gelen kişiler arasından seçmektedir.[64]

En yüksek ücret ödenenler; ABD Donanma SEAL, Delta Gücü, Yeşil Bereliler, Deniz Piyadeleri, İngiliz SAS'ı, İngiliz ordusuna bağlı İrlanda alayı, Avustralya SAS'ı gelmektedir daha sonra ise Nepalli Gurkalar, Sırp Komandoları ve Fijili askerler gelmektedir.[65]

Bu tür özel kuvvet peşine düşen özel askeri şirketler büyük rakamlı maaşlar vaat ettikleri için resmi ulusal güçlerde personel sıkıntısına neden oldular.

---

62 Singer, **a.g.e.,** s.384.

63 David Isenberg, **Shadow Force**, New York, Praeger Publishing, 2008, s.37.

64 Türkeş, **a.g.e.**, s.144.

65 Schaill, **a.g.e.**, s.126.

Öyle ki Irak'ta özel askeri şirketlerde çalışan eski İngiliz SAS komandosunun sayısı resmi İngiliz SAS komandosu sayısını geçmiştir.[66]

Bu profesyonellerin yanında aynı şirkette çalışıp aynı işi yapan ama daha az maaş alan üçüncü ülke vatandaşları da mevcuttur. Bir özel askeri şirketin kurulduğu ülke dışında başka bir ülkeden yaptığı bu alımlar çok geniş alana yayılmıştır. Irak'ta bulunan özel askeri şirket çalışanlarının %30'unu bu tip işe alınanlar oluşturmaktadır. Güney Afrika yasaları paralı askerliği yasaklamasına rağmen 10.000'e yakın Güney Afrikalı ülkesinden izin almadan Irak'ta özel askeri şirketler bünyesinde çalışmıştır bunların birçoğu yine Güney Afrika merkezli olan Meteoric Tactical Solutions adlı şirket çalışanıdır.[67] Bunlar arasında meşhur Koevoet'ten* gelme eski Güney Afrikalı ırkçı** unsurlar da bulunmaktadır.[68]

Aynı şekilde Latin Amerika ülkeleri Kolombiya, Şili, Nikaraguay, Guetemala ve El Salvador'dan gelen paramiliter gruplar da bulunmaktadır. Cezayir ve Çeçenya savaşında yeralmış askerler de çalışanlar arasındadır. Örneğin Triple Canopy firması Peru'dan 400 resmi asker ve polisi, Inveco International Corp. Firması eski Brezilyalı askerleri Irak savaşı'nda çalıştırmak için bünyesine katmıştır.[69]

Özel askeri şirketlerin personel gücünü göstermek için MPRI şirketi ele alınırsa, bu şirketin görevlendirmeye hazır 14.000 kişilik bir personel kadrosunu elinde bulundurduğunu söylemek yeterli olacaktır. Özel askeri şirketler, gerek küçük ilanlar gerekse internet üzerinden yaptıkları iş ilanları sayesinde personel

---

66 Singer, **a.g.e.**, s.396.

67 Isenberg, **a.g.e.** s.38.

68 Schaill, **a.g.e.**, s.127.

69 Isenberg, **a.g.e.**,s.39-41.

* Bağımsızlıktam önce Namibya'da faaliyet gösteren ve insan hakları ihlalleriyle ünlenmiş Güney Afrika Özel Harekât Birimi. Kelime anlamı: Levye

** Apartheid: Güney Afrika Cumhuriyeti'nde 1994'e kadar yürürlükte olan ve beyaz olmayan ırklar arasında yasal olarak ırk ayrımı öngören politika.

bulmaktadır. Genelde işe alınma telefon veya elektronik posta üzerinden basit ve bürokrasiden uzak şekilde olmaktadır.[70] Ücretler ise çalışılan bölgenin riskine, görev tipine ve milliyetine göre değişmektedir. Bu bağlamda Irak'ta çalışan tecrübeli ve üstün nitelikli bir eski özel kuvvetçi Amerikalı veya İngiliz asker aylık 24.000-30.000 dolar kazanmaktayken, Güney Afrikalılar ve daha önceden İngiliz ordusunda görev yapmış Nepalli Gurkalar aylık 8.000 dolar kazanmaktaydı, Rus, Ukrayna ve Sırp özel askeri personeli ise 5.000 dolar kazanmaktaydı.[71]

2.2.2.2. Özel Askeri Şirketlerin Irak Savaşı'ndaki Rolü

Irak işgalinden önce özel yükleniciler Kuveyt'te harp tatbikatları ve arazi eğitimlerine katkı sağlarlardı. Ancak savaş esnasında en önemli rolleri lojistiği ve desteği sağlamaktı. Lojistiğin önemini küçümseyenler için belki de en iyi cevabı General Omar Bradley vermiştir: ”Amatörler strateji hakkında, profesyoneller lojistik hakkında konuşurlar.”[72]

Örneğin işgal için fırlatma rampası görevi gören Kuveyt'teki Doha Üssü silahlı bir özel askeri şirket tarafından inşa edilmiş, işletilmiş ve hatta korunmuştur.[73]

Irak işgali esnasında özel askeri çalışanlar hem bu hizmetleri görmüş hem de lojistiğin sağlanması, Irak'ta ilerleyen birliklere destek verilmesi, bakım, yakıt doldurma, F-117 hayalet uçakları, Apache saldırı helikopteri, F-15 savaş uçakları ve U-2 keşif uçağı gibi en gelişmiş silah sistemlerinin silahlandırılması gibi roller almışlardır. Hatta Global Hawk insansız hava araçlarını, hem Patriot füze bataryalarında hem de ABD Donanma gemilerinde bulunan hava savunma sistemlerindeki ileri teknoloji muharebe sistemlerinin işletilmesine yardım etmişlerdir. Ama şirketlerin rollerinin daha da artması, ABD Başkanı Bush'un

---

70 Türkeş **a.g.e.**, s.144.

71 **a.g.e.**, s.145.

72 Singer, **a.g.e.,** s.385.

73 Yalçınkaya, Türkeş, “21. Yüzyılda Çatışma Alanlarında Görülen Yeni Unsurlar”, s.78.

1 Mayıs 2003 ‘te uçak gemisindeki basın toplantısında “Görev Tamamlandı.” demesinden sonra Irak’ta şiddetin tırmanmasıyla olmuştur.[74] Savaşın şiddeti arttıkça ve misyon zorlaştıkça önemli müttefik desteği boşluğunu doldurmak için daha fazla ABD birliği gönderilmesi yerine geçici olarak özel askeri şirketler kullanılmaya başlanmıştır. Başka bir deyişle ABD’nin Irak’taki en büyük müttefiki özel askeri sektör olmuştur. Daha önce bahsedilen üç tip şirketin özel askeri personelleri anahtar roller oynamışlardır.

Öncelikle askeri danışmanlık şirketlerinden bahsedilecektir. Irak’ta bulunan üst düzey bir Amerikalı yetkili tarafından, Saddam’ın düşürülmesinden sonra gerçekleşen yağmalama ve sabotajlar sonucu Irak’taki yeniden yapılanmanın maliyetinin iki katına çıktığı söylenmiştir. Ayrıca Irak’ın yönetiminde olan isim Paul Bremer Temmuz 2003 ayı içerisinde yaptığı bir açıklamada, ülkeyi yeniden inşa etmenin üç yıl alacağını ve maliyetinin 100 milyar dolar olacağını belirtmiştir.[75]

Pentagon tarafından bir “think-thank” kuruluşu olan Center for Strategic and International Studies şirketine Irak’taki güvenliğin ve yeniden yapılanma operasyonlarının değerlendirilmesi ve öneriler geliştirmesi için görev verildi. Basına yansıyan raporda, koalisyon güçleri ve yeni yönetimin başarı sağlama olanağının kalmadığı ve acil eylem planının şart olduğu belirtilmektedir. Sürecin uluslararasılaştırılması gerektiği belirtiliyordu.[76]

Rapordan anlaşılacağı üzere en önemli sorun güvenlikti, bu sorunun çözümü de özel askeri şirketlere bırakıldı. Plana göre amaç, hükümet binalarını, petrol borularını ve diğer önemli yerleşimleri koruması amacıyla özel bir Iraklı güvenlik

---

74 Nicole Deitelhof, “Private Security and Miltary Companies: The Other Side of Business and Conflict” (Erişim) www.gbv.de/dms/sub.../611242230.pdf, 23 Mart 2014, s.177-202.

75 Jeffrey Sparshott,” Iraq Reconstruction Costs Said to Have Doubled”, **The WashingtonTimes**, 2 Temmuz 2003 (Erişim) http://www.highbeam.com/doc/1G1-104595431.html, 22 Nisan 2014

76 Yılmaz, **a.g.m.**, s.7-8.

gücü eğitmek sonra Amerikan askerlerinin bulunduğu 2000 yerleşime getirmek ve böylece buralardan çekilmeyi sağlamaktı. Böylece Amerikan ordusunun yükü hafiflemiş, Irak halkı ile olan gerilimin yumuşaması sağlanmış ve lağvedilen Irak ordusunun eski askerlerine iş sağlanmış olacaktı. Irak ordu ve polisinden ayrı bir güç olacak bu muhafızların maaşını ABD ödeyecekti.[77]

Yeni Irak ordusunun oluşturulması ve Irak polisinin canlandırılması sürecini de elbette Amerika yönlendirdi. Haziran 2003'te yapılan taslak plana göre yeni Irak ordusu 40.000 askerden oluşacaktı ve 12.000 asker bir yıl içinde sağlanacaktı. Bu kapsamda uzun süredir Suudi Arabistan'da varlık gösteren ABD merkezli Vinnell şirketi ile 48 milyon dolara sözleşme imzalandı.[78]

Irak polis gücünü eğitmesi için daha önce Bosna polisini de eğiten Dyncorp şirketiyle sözleşme yapıldı. Kuzey Irak'taki Kerkük-Ceyhan boru hattının sabote edilmesinden sonra petrol boru hatları, rafinerileri, su ve elektrik sistemlerini koruması amacıyla 6.500 Iraklıyı eğitmesi için G. Afrika merkezli Erinys şirketi ile anlaşıldı, şirket 14.500 çalışanı ile 140 Irak petrol yerleşim yerinin korunması için 39,5 milyon dolarlık bir anlaşma yaptı.[79]

Özetle askeri danışma şirketleri Saddam sonrası polis, milis, özel güvenlik ve orduların eğitimini üstlenmiştir ayrıca savaş esnasında daha sonra çok tartışılacak olan askeri istihbarat faaliyetlerine de katılmıştır.

Askeri destek şirketlerine gelince önceden ayrıntılı bahsedilen Halliburton-KBR şirketi başta olmak üzere, Bechtel ve benzeri şirketler yapılanma ve lojistik alanlarında çalışmışlardır. TITAN ve CACI şirketleri 2003 yılından itibaren 19,9 milyon dolara 4.000 çevirmenle istihbarat sorgulama faaliyetlerini yürütmüştür. Ayrıca geleneksel savunma şirketlerinden askeri uydular ve yer sistemleri kuran Lockheed Martin Corp. da Irak'taki şirketler arasındadır.[80]

---

77 Zabcı, **a.g.m.**, s.20-22.

78 Julio Godoy, "Dogs of War Take Suits", Inter Pres Service, 18 Ekim 2003, (Erişim) http://www.ipsnews.net/2003/11/politics-dogs-of-war-take-to-suits/, 27 Mart 2014

79 Yılmaz, **a.g.m.**, s.9.

80 Sait Yılmaz, **21. Yüzyılda Güvenlik ve istihbarat**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2006, s.588-599.

SRA International adlı şirket Saddam Hüseyin yönetiminin ürettiği biyolojik ve kimyasal silahları araştırmak için bilim adamı temin etmiştir.[81] Şirketlerin türlerine bakıldığında çok geniş bir yelpazede oldukları rahatlıkla görülebilir.

Askeri tedarik şirketleri olarak da adlandırabileceğimiz askeri şirketler ise özellikle Irak Savaşında şiddetin artmaya başlamasıyla aktif hale gelmiştir.

Direniş şiddetlendikçe özel askeri şirketler operasyonlarda bilfiil yer almaya başlamıştır. Örneğin Necef'te Sadr milisleriyle çatışmalara girdiler. Felluce'de bir Amerikan helikopteri düşürüldüğünde olay yerine ulaşan, bölgeyi abluka altına alan ve arama-kurtarma çalışmalarını yapan özel askeri şirket çalışanlarıydı.[82]

Özel askeri şirketlerin görevleri daha çok taktik seviyededir. Bunlar;

(1) Kritik tesis, bina koruması, Bölge işgal merkezlerinin korunması, Bağdat'taki Yeşil Bölge* de bulunan Geçici Yönetim Konseyi binalarının korunması

(2) Önemli lider kadronun ve şahısların korunması.

(3) Konvoylara eskort sağlama ve korunması, (pusu ve yol patlamaları yaygın hale geldiği için tehlikeli görev sayılmaktadır.) [83]

Bazı örnekler; Aegis Defence Services yeniden yapılanma faaliyetleri için 293 milyon dolarlık kontrat yapmıştır. Kontrat kapsamında; ikişer kişilik 75 güvenlik timinin araç emniyeti için ve keskin nişancılara karşı kullanılması ve Irak'taki bütün özel güvenlik kontratçılarının koordinasyonu yer alıyordu. Custer- Battles Bağdat havaalanının güvenliğini sağlamıştır. Hart Group Irak'ta enerji tesislerinin korunması ve Irak elektrik hatlarını onaran istihkâmcıların

---

81 Güç, **a.g.m.**, s.10.

82 Yılmaz, **a.g.m.**, s.10.

83 Singer, **a.g.m.**, s.6.

*Yeşil Bölge: (Green Zone), Bağdat şehir merkezinde Geçici Koalisyon Yönetimi binalarının ve büyükelçiliklerin olduğu bölge

korunmasını sağlamıştır. İngiltere merkezli Janusian şirketi, İngiliz memurların korunması için temin ettiği özel korumalar, güvenlik danışmanları, silahlı eskortlar için 24 milyon pound kazanmıştır.[84] Diğer bir İngiliz şirketi Global Risk ise hem Geçici Koalisyon Yönetimine silahlı koruma sağlamıştır hem de risk yönetimi alanında danışmanlık yapmıştır.[85]

Bütün bu şirketler arasında öne çıkan üç firma vardır. Bunlar Blackwater, Dyncorp, Triple Canopy şirketleridir. Bu şirketler, ABD Dışişleri Bakanlığı belgelerinde, Dünya Çapında Kişisel Koruma Servisi (WPSS*) programı dâhilinde ABD yetkililerini ve gerek duyulduğunda bazı yabancı devletlerin yüksek düzey yetkililerini korumaya yönelik bir diplomatik güvenlik inisiyatifi olarak tanımlanırlar.[86] Irak'ta yetkililerin yanında bölgesel işgal merkezlerini de korumakla görevlilerdir. Bu şirketler bünyelerinde elit askerleri barındırır çoğunlukla eski özel kuvvet personellerini çalıştırlar.

Blackwater WPSS kapsamında Geçici Koalisyon Yönetimi başkanı Paul Bremer'ı korumakla da görevliydi. Yakın koruma timi olarak adlandırılan bu ekipte; 36 yakın koruma uzmanı, K-9 timi, ülkede ulaşım için kullanılmak maksadıyla 3 adet MD-530 Boeing tipi helikopter bulunmaktaydı. Bu timin özelliği Irak gibi yüksek risk barındıran bir ortamda güvenliği her ortamda 24 saat sağlayabilmesiydi. Blackwater bu işi aldıktan sonra ABD Dışişleri Bakanlığı Diplomatik Güvenlik Bürosuna nitelikli ve eğitimli "koruyucu güvenlik uzmanları" sağlamaya devam etti.[87]

Irak Savaşı'nda özel askeri sektörden bahsedilecekse Blackwater şirketi es geçilemez. Öyle ki Felluce'de 31 Mart 2004 tarihinde dört Blackwater çalışanının linç edilmesi, 4 Nisan 2004'te Necef'te bölgesel işgal merkezinde şirket çalışanlarının Sadr milisleriyle çatışması, Irak başbakanının korumasının

84 Yılmaz, **a.g.m.**, s.11.

85 Zabcı, **a.g.m.**, s.22.

86 Schaill, **a.g.e.**, s.256-257.

87 **a.g.e.**, s.118-119.

* WPSS: Worldwide Personel Security System

Blackwater çalışanı tarafından öldürülmesi, 2007 Nisour meydanı olayında 17 sivilin öldürülmesi gibi büyük olayları hepsinde Blackwater şirketi bulunmaktadır. Bütün bu olaylar ayrıntılı olarak işlenecektir.

2.2.3. Irak Savaşı'nda Özel Askeri Şirketlerin Yer Aldığı Önemli Olaylar

Özel askeri şirketlerin Irak Savaşı'nın içinde ne boyutta yer aldığının, savaşın seyrini ve şiddetini ne kadar etkilediğinin daha iyi anlaşılabilmesi için önemli olaylar detaylı bir şekilde anlatılacaktır.

2.2.3.1. Felluce Pususu (31 Mart 2004)

Olayı anlatmadan önce Bağdat yakınlarında bulunan bu Irak şehrinin tarihine ve şehrin öfkesinin nerden geldiğine bakmakta fayda var. Felluce 1920 İngiliz işgaline de amansızca direnmiş ve 1.000 kadar İngiliz askerini öldürmüştü. Birinci Körfez Savaşı'nda ise, 13 Şubat 1991 günü Felluce kentini Bağdat anayoluna bağlayan çelik köprüyü havaya uçurmak için İngiliz Tornado tipi savaş uçakları saldırı düzenledi. "Akıllı füze" olarak adlandırılan bombalardan en az üç tanesi hedefi şaşırdı ve bir tanesi 730 metre uzaklıktaki bir apartmanı ve pazar yerini vurdu. O gün 130'dan fazla kişi ölürken 80 kadar kişi de yaralandı, kurbanları çoğu çocuktu. Olaydan sonra Yüzbaşı David Henderson "Bize göre köprü meşru bir askeri hedefti ama uçağın lazer sistemi arızalandı." şeklinde açıklama yaptı. Ama sonraki 10 yıl boyunca bu saldırı Fellucelilerin aklında "katliam" olarak kaldı.[88]

Bir başka önemli husus ise, Saddam'ın elit Devrim Muhafızları'nın çoğu Felluceliydi ve Saddam'a sadıktılar. Ayrıca İşgal sonrası oluşturulan kontrol noktaları yerel halkın gururunu incitiyordu, kimileri askerlerin kadınları yakışıksız süzdüğünden ve sokaklara işediğinden yakınıyordu.[89]

28 Nisan 2003 gecesi şehirdeki Hay Nazal Caddesindeki okulun işgal

88 Schaill, **a.g.e.**, s.89-92.

89 **a.g.e.**, s.92-102.

karargahı yapılmasını protesto etmek isteyen kalabalık üzerine ateş açıldı ve olay 13 ölü (6'sı çocuk), 75'in üzerinde yaralı ile sonuçlandı. Ertesi gün katliamı protesto etmek isteyen gruba açılan ateşle 4 kişi öldü 15 kişi yaralandı.[90]

Ülkelerinin diğer yurttaşları gibi Felluceliler de, işgal güçlerine karşı hemen direnişe geçmediler. Önce izleyip beklediler. Patlamaya hazır Amerikan karşıtı öfkenin üzerine işgal askerlerinin yaptıkları adeta benzini dökmek olmuştur. Bütün bu olaylardan sonra örgütlenen Felluceliler direnişe başladı ama yaklaşık bir yıl sonra uzaklarda gerçekleşen bir suikast olayı Fellucelilerin ve Sünni direnişin öfkesini katladı.

İsrail 22 Mart 2004 tarihinde Hamas*'ın manevi lideri Şeyh Ahmet Yasin sabah namazı çıkışında roket saldırısıyla öldürdü. Aynı gün Amerikan deniz piyadeleri Felluce şehrine saldırı başlattı. Bu iki olayın aynı güne rastlaması Irak halkının, ABD ve İsrail'in birlikte çalıştıkları yolundaki inancını körükledi. Hal böyle olunca Irak'taki pek çok kişi özel güvenlik çalışanlarının ya Mossad** ya da CIA*** ajanı olduğuna inanmaya başladı.[91]

Blackwater firması daha fazla iş alabilmek için Regency Hotel and Hospitality adlı bir Kuveyt şirketiyle ortak olmuştu. Daha sonra bu iki firma Halliburton firmasının taşeron firması olan ESS (Eurest Support Services) firmasıyla, ABD ordusuna mutfak gereçleri taşıyan konvoylarının korunması için sözleşme yaptı.[92]

31 Mart 2004 günü bu sözleşme kapsamında hepsi eski özel kuvvetçi olan dört Blackwater çalışanı; Wesley Batalona, Scott Helvenston, Michael

---

90 İnsan Hakları İzleme Raporu, "Violent response: The U.S. Army in Al-Falluja", Haziran 2003 (Erişim) http://www.hrw.org/reports/2003/iraqfalluja/iraqfalluja.pdf, 29 Mart 2014

91 Schaill, **a.g.e.**, s.151-156.

92 U.S. House of Reprasantives Commitee on Oversight and Government Reform, **Report** "Private Military Contractors of Blackwater's Actıons in Fallujah", 2007, s.2-3.

*HAMAS: (İslami Direniş Hareketi) Filistinli paramiliter örgüt ve siyasi parti,

**MOSSAD: İsrail İstihbarat Teşkilatı

***CIA: ABD Merkezi Haberalma Teşkilatı (Central Intelligence Agency)

Tegue ve Jerry Zovko'ya[93] mutfak araç gereci taşıyan kamyonlara eskortluk yapmaları görevi verildi. Felluce yakınlarındaki askeri bir üsse gitmeleri gerekmekteydi. Ama altı kişilik olması gereken bu tim iki kişi eksikti ayrıca zırhlı olmayan iki araçla konvoya eşlik ediyorlardı. Tim elemanlarının ikisi bölgede eskiydi diğer ikisi ise yeniydi yani tim birbirini tanımıyordu, bölgenin haritasına sahip değillerdi. Bölge hakkında istihbaratları yoktu aksi halde direnişin zirveye çıktığı Felluce şehrinin merkezine sadece dört kişi gitmezlerdi Felluce şehir merkezinde konvoy önce yavaşlayıp sonra durduğunda, direnişçiler önce el bombası ve makineli tüfekler ile dört şirket çalışanını öldürdü daha sonra araçlar yakıldı. Halk tarafından kavrulmuş cesetler ciplerden çıkarılıp linç edildi, Kafası, bacağı ve kolu kesilen cesetler Fırat nehri üstündeki köprüye asıldı ve 10 saat orada kaldı. Daha sonra bazı ceset parçaları lastikler üstünde tekrar yakıldı.[94]

Bu olay Irak Savaşı'nın Mogadişu perdesiydi ama iki farkla: öldürülen adamlar ABD ordusundan değil özel askeri şirket çalışanı idi ve 1993'te Somali'de yaptığının aksine ABD geri çekilmeyecekti.[95]

Hatta bu dört Blackwater mensubunun uğradığı pusu, ordunun dört gün sonra başlattığı büyük saldırıya yani sonucunda 36 ABD askerinin, 200 direnişçinin ve 600 sivilin öldüğü 1. Felluce Savaşı'na sebep olmuştur.[96] 1. Felluce Savaşı ise Bağdat'ın düşüşünden yaklaşık bir yıl sonra eşi benzeri görülmemiş bir direnişi başlatacaktı.

Aslında burada gerçekleşen olay, Felluce halkının yıllardır birikmiş olan öfkesini gizli servis ajanı olarak düşündüğü özel askeri şirket çalışanları üstüne kusmasıdır. O gün orada sivil özel askeri şirket çalışanları olmayıp başka sivil Amerikan vatandaşları olsaydı aynı şey onların da başına gelecekti. Öldürülen dört çalışan yanlış zamanda yanlış yerde olmanın bedelini ödemişlerdir.

---

93 Turcan, Özpınar, **a.g.m**., s.144.

94 U.S. House of Reprasantives Commitee on Oversight and Government Reform, , **a.g.e.**, s.6-13.

95 Schaill, **a.g.e.**, s.167.

96 U.S. House of Reprasantives Commitee on Oversight and Government Reform **a.g.e.**, s.4.

2005 yılında Felluce pususunda ölen iki sözleşmeli personelin aileleri tarafından Blackwater şirketine dava açıldı. Aileler, pusuda hayatını kaybeden 4 çalışana gerekli haritaların verilmediği, yetersiz silah gücü olmadan ve zırhlı olmayan araçlarla riskli bölgeye gönderildiğini öne sürerken; Blackwater şirketi Irak Sivil Savunma Ordusu tarafından ihanete uğradıklarını, o gün orda zırhlı araç, daha güçlü silahlar veya daha fazla personel olsa bile aynı olayın yine de gerçekleşeceğini öne sürdü. Yedi yıl süren dava süreci sonunda taraflar cüzi tazminat karşılığı anlaştı ve Blackwater şirketine herhangi bir ceza verilmedi.[97]

Davadan böyle bir karar çıkmasında Blackwater şirketinin çok iyi avukatlara sahip olmasının ve lobi gücünün üst seviyede olmasının katkısının olduğu net bir şekilde görünmektedir.

Pusu olayının direnişçiler tarafından videoya çekilip internete verilmesi ve dünya medyasının özellikle köprünün üzerinde sallanan cesetleri göstermesi, o güne kadar ne olduğu bilinmeyen özel askeri şirket çalışanlarının gün yüzüne çıkmasına ve kamuoyunun bu gizli özel orduyu fark etmesine sebep olmuştur.

Blackwater şirketine gelince "mağdur" rolünü oynayıp yaptığı iş sözleşmelerini arttırarak yoluna devam etmiştir. Diğer gerçekleştirdiği olaylardan da bahsedilecektir.

---

97 Emery P.Dalesio, “”Blackwater Suit Ends 7 Years After Fallujah Deaths”, Associated Press, 06 Ocak 2012(Erişim)http://www.boston.com/news/nation/articles/2012/01/06/blackwater_suit_ends_7_years_after_fallujah_deaths/, 22Mayıs 2014

2.2.3.2. Necef Çatışması (04 Nisan 2004)

4 Nisan 2004 gününe gelmeden önce Necef olayının meydana gelmesini sağlayan süreçten bahsedilecektir.

Saddam güçlerince öldürülen saygın bir dini liderin oğlu olan Mukteda El-Sadr, işgal altındaki Irak'ta (adını bir Şii Mesihten alan) Mehdi Ordusu'nun komutanı ve belki de ABD işgalinin en gür sesli ve popüler muhalifi olarak ortaya çıkmıştı. Geçici Konsey Yönetimi lideri Paul Bremer'ın"Baassızlaştırma" politikası kapsamında binlerce askeri ve memuru işten çıkarması sonucu ortaya çıkan sefalet ve güvenden yoksunluk boşluğunu dolduran Sadr'ın 2003'te 500'e yakın milisi varken bu sayı 2004 yılında 10.000'e yükselmişti. Sadr'ın saygınlığı, popüleritesine bir de ateşli söylemleri eklenince ABD tarafından kanunsuz ilan edildi ve hakkında tutuklama kararı çıkartıldı.[98]

Nisan 2004'te, ABD egemenlik devri önündeki en büyük engel olarak gördüğü Sadr'ın başını çektiği Şii direniş hareketine ve Sünni direniş hareketine karşı eşzamanlı bir savaşa girişti. 1920'de İngilizlerin hem Sünni halkı hem de Şii halkı düşman edinmeleri 3 yıl sürmüştü ama Amerikalılar bunu 1 yılda başardı.[99]

31 Mart'ta 4 Blackwater çalışanının pusuya düşürülmesinden sonra, 2 Nisan'da Sadr "Hamas ve Hizbullah'ın Irak'taki vurucu koluyum." şeklinde açıklama yaptı. 3 Nisan günü Sadr'ın başyardımcısı Şeyh Mustafa Yakubi tutuklandı bu olay Şiiler arasında infaale sebep oldu, Binlerce Sadr taraftarı Yakubi'nin tutulduğunu düşündüğü Necef şehrine akmaya başladı. 4 Nisan Pazar sabahı şafakla beraber Şii direnişçiler Necef bölgesindeki idari binaları ele geçirmeye başladı. Ama asıl hedefleri Blackwater şirketinin korumakta olduğu 5 bölgesel işgal merkezinden Necef'te olanıydı.[100]

98 Schaill, **a.g.e.**, s.189-192.

99 Robert Fisk, "Iraq on The Brink of Anarchy", The Independent, Londra, 6 Nisan 2004, (Erişim) http://www.truth-out.org/archive/item/47628:robert-fisk--iraq-on-the-brink-of-anarchy, 29 Mart 2014

100 **a.g.e.**, s.194..

4 Nisan 2004 günü Necef'teki bölgesel işgal karargâhında 8 Blackwater sözleşmelisi, Salvadorlu askerler ve ABD deniz piyadeleri vardı. Karargâh önünde kalabalı toplanmaya başladı ve Blackwater çalışanlarının iddiasına göre ilk ateş direnişçilerden geldi ama olaydan sonra görgü tanıklarıyla görüşen gazetecilerin aksi beyanları da mevcut.[101]

Olay günü merkez binasının çatısında ABD ordusundan emir komuta edecek subay olmadığı için ABD deniz piyadelerini Blackwater çalışanları emir komuta etmiştir. Olay başlayınca işgal karargâhına ulaşamadığını söyleyen Blackwater çalışanları kendi ana merkezlerine ulaşıp takviye adam, mühimmat istemişlerdir hatta helikopterler gelince yaralı tahliyesi yapmışlardır ve bu yaralılardan bir tanesi ABD deniz piyadesidir. Kimin başlattığı muallak olan çatışma 4 saat sürdü, makineli tüfekler, bombaatarlar ve keskin nişancı silahları kullanıldı. En sonunda sayıları 700 ile 2.000 arasında tahmin edilen direnişçilerden 20-30 kişi öldü ve 200 kişi yaralandı. Ama çatışmaya katılıp yaralanan ABD deniz piyade onbaşısı Young'ın beyanına göre ölü sayısı yüzlerceydi. Ayrıca binayı koruyan ve savunmayı koordine eden Blackwater şirketi olduğu için olayın nasıl başladığı ile ilgili resmi bir askeri rapor hazırlanmadı.[102]

Fellucede 4 Blackwater çalışanının öldürüldüğü pusu uluslararası basının manşetlerinde günlerce yer aldı ama Necef'teki çatışmada Blackwater'ın oynadığı belirgin rolden neredeyse hiç bahsedilmedi.

Blackwater özel askerlerinin muvazzaf ABD askerlerine komuta ettiği bu olay ABD yönetiminin savaşı daha önce örneğine rastlanmayan şekilde ve ölçüde özelleştirdiğinin, taşeronlaştırdığının kanıtıdır. Felluce'deki pusu gibi Necef'teki olay da Blackwater şirketinin yazgısını değiştirdi ve şirket için daha büyük kapıların açılmasını sağladı. Çünkü bu iki olay özel askeri şirketlerin

---

101 Anthony Shadid, "Night Draws Near,New York, Picador Press, 2005, s.360-370. (Erişim) http://books.google.com.tr/books/about/Night_Draws_Near.html?id=pxJXcgx0vegC&redir, 30 Mart 2014

102 Schaill, **a.g.e.**, s.194-208.

işgalin olmazsa olmaz parçası haline geldiğini kanıtlamıştır. Felluce pususu mevcut riski ve Necef olayı şirketin kapasitesini gösterdiği için Blackwater şirketi başta olmak üzere bütün özel askeri şirketler sözleşmelerde aldıkları ücretleri yükseltmişlerdir.

2.2.3.3. Nisur Meydanı Katliamı (16 Eylül 2007)

16 Eylül 2007 günü Blackwater özel askeri şirketi çalışanları Birleşik Devletlere ait resmi kurum araçlarından oluşan konvoyu Bağdat'a ulaştırmak için eşlik etmektedir, yol üzerindeki bir kavşağa girilirken durması için bir yerel araç ikaz edilmiştir (Irak Polisinin soruşturmasına göre ikaz olmamıştır), daha sonra araç gerektiğince hızlı bir şekilde durmayınca tehdit olarak algılanıp üzerine Blackwater korumaları tarafından ateş açılmıştır.[103] Bu ateş sonucu sürücü, yolcu ve bir bebek ölmüştür. Daha sonra ateşe devam edilmiş olup olay sonunda 17 Iraklı ölmüş 14 tanesi de yaralanmıştır.[104]

Olaydan sonra Irak Başbakanı Nuri El-Maliki bu silahlı saldırının Irak devletinin bağımsızlığına yapılmış bir saldırı olduğunu belirtmiştir ve GKY lideri Paul Bremer'ın görevinin bitmesine yakın çıkardığı ve Irak'ta görev yapan özel askeri şirket çalışanlarının işledikleri suçların kovuşturmasında Irak yasalarından muaf tutulacağını belirten 17. kanunun iptalini ve Blackwater şirketinin lisansının geri alınacağını söylemiştir.[105]

Ama acı olan Irak devletinin Blackwater'a zaten lisans vermemiş olmasıdır. Daha sonra Amerikalı yetkililerin araya girmesiyle olay kapatılmıştır çünkü Blackwater "Yeşil Bölge" olarak adlandıran bölgedeki bina ve çalışanları korumaktadır, ABD Dışişleri Bakanlığı bir nevi Blackwater şirketine güvenlik konusunda bel bağlamış durumdadır.

---

103 U.S. House of Reprasantives Commitee on Oversight and Government Reform, **Report** "Additional Information about Blackwater USA", 1 Ekim 2007, s.1-2.

104 Rebecca Dunning, "Blackwater, Private Security Companies and the U.S. Military", The Kenan Institute for Ethics at Duke University, 2007 s.6-8. (Erişim) http://kenan.ethics.duke.edu/wp-content/uploads/2012/07/Case-Study-Mercenaries.pdf, 1 Nisan 2014

105 Dunning, **a.g.m.**, s.8-10.

Olaya karışan şirket çalışanları hemen Irak dışına çıkartılmıştır ABD'de haklarında soruşturma açılıp (beş tanesi) adam öldürme suçundan kusurlu bulunmalarına rağmen bir federal yargıcın cezayı iptal etmesiyle ceza almamışlardır.[106]

2.2.3.4. Ebu Garip Cezaevi işkence Olayı

Titan ve CACI şirketleri 2003 yılından itibaren yıllık 19,9 milyon dolar karşılığı Irak'ta istihbarat sorgulama hizmeti sağlamıştır.[107]

Ebu Garip Hapishanesindeki 22 çevirmenin hepsi Titan şirketinin, 37 sorgulayıcının 27 tanesi ise CACI şirketinin özel çalışanlarıydı. ABD ordusu sözleşmeli personeli karıştığı istismar olaylarını % 36'sının bu hapishane meydana geldiğini tespit etmiştir.[108]

Bu görevlilerden üçü Iraklı tutuklulara işkence ve tecavüzden dolayı suçlanmıştır. Ama sivil oldukları için ne askeri yasalara ne de Cenevre antlaşmasına tabi değillerdi bu yüzden yargılanmadılar. Aynı olayda yargılanan ve mahkûmlara kötü davranmaktan 10 yıl ceza alan Amerikan askeri Charles Graner bu iki şirket çalışanlarını kötü davranışlarda merkezi rol oynadıklarını söylemiştir.[109] Bu işkence skandalı dünya medyasında geniş yer bulmuştur ayrıca fotoğraflardaki insanlık gurur ve haysiyetini zedeleyici sahneler kan donduruculuğuyla dünya kamuoyunun zihinlerinde Irak Savaşı'nın unutulmazları arasına girmiştir.

Bu skandal özel şirket görevlilerinin insan hakları ihlallerinden sorumlu tutulmadıklarını ve hesap verme durumunda olmadıklarını bir kez daha göstermiştir.[110]

---

106 Dunning, **a.g.m.**, s.12.

107 Yılmaz, **a.g.m.**, s.10.

108 Singer, "Outsourcing the War", s.3.

109 Türkeş, **a.g.e.**, s.156.

110 Zabcı, **a.g.m.**, s.24.

2.2.3.5. Irak Başkan Yardımcısı Korumasının Öldürülmesi Olayı

Amerikan Kongresinin konuyla ilgili yaptığı inceleme sonucu ortaya çıkan rapora göre; 24 Aralık 2006 gecesi Bağdat'ta Uluslararası Bölgede 26 yaşındaki Blackwater çalışanı Noel eğlencesinden çıktıktan sonra Irak Başbakanı Konutunun kapısında görevli Iraklı korumalardan biriyle tartıştı ve bu tartışma sonrası 32 yaşındaki Irak Başbakan Yardımcısının koruması olan şahsa üç el ateş etti, yaralanan Iraklı koruma kaldırıldığı hastanede öldü. Olay yaşandıktan sonra başka bir özel askeri şirket olan Triple Canopy çalışanının müdahalesiyle saldırganın silahı alınmış ve tutuklanmıştır. Blackwater çalışanının aşırı alkollü olduğu testle ortaya çıkınca şirket sözleşmesini iptal edip olaydan 36 saat sonra saldırganı yurtdışına çıkarttı. Irak hükümeti olayı cinayet olarak belirtmiştir. Daha sonra Blackwater şirketi ölen korumanın ailesine 15.000 dolar ödedi ama saldırgan halen cezalandırılmadı.[111]

Bulunduğu ülkenin yasalarını hiçe sayarak çalışanlarının işlediği her suçu bir şekilde örtbas edip suçu işleyeni yurtdışına kaçıran Blackwater şirketi bu hukuk ve kural tanımazlığıyla adında geçen "kara" kelimesinin hakkını vermektedir.

Anlatılan bu olaylar dışında; Blackwater çalışanları tarafından 25 Haziran 2005'te Al-Hillah bölgesinde bir Iraklının öldürülmesi, 28 Ekim 2005'te Petrol Bakanlığındaki toplantıya giden konvoyu koruyan araçların güzergâh üzerinde 18 araca çarpması olayları da vardır.[112] Başka bir örnek ise Zapata şirketinin çalışanlarının ayrım gözetmeksizin Iraklı sivillere ve ABD askerlerine ateş açmasıdır. Triple Canopy şirketi denetçisinin çalıntı arabayla gezerken Iraklı sivillere ateş açması olayı da mevcuttur.[113]

Bu olayların hiçbirinde hiç kimse suçlanmamış, yargılanmamış ve ceza almamıştır.

---

111 U.S. House of Reprasantives Commitee on Oversight and Government Reform, **Report "Additional Information about Blackwater USA"**,1 Ekim 2007, s.9-12.

112 **a.g.e.**, s.6.

113 Singer, **a.g.e.**, s390.

Diğer ilgi çekici konu ise çoğu olayın Blackwater çalışanlarının gerçekleştirmesidir. Öyle ki bu konu Amerikan kongresi tarafından bile araştırılmıştır. Rapora göre; 1 Ocak 2005 ile 30 Nisan 2007 tarihleri arasında Blackwater şirketi 168, Dyncorp şirketi 102, Triple canopy şirketi ise 36 silahlı olaya karışmıştır bunlar içerisinde ilk ateş açma oranı ise Blakwater 143 olayla %85, 63 olayla Dyncorp %62, 30 olayla Triple Canopy %83 şeklindedir. ABD Dışişleri Bakanlığının yurtdışı personel ve tesis koruma programına dâhil bu üç şirketin savunmaya yönelik ateş açma yetkisi bulunmaktadır.[114]

Aynı raporda daha geniş zaman diliminde Blackwater şirketinin 195 orantısız güç olayına karıştığı görülmektedir. Bu haftada 1,4 olay demektir. Ayrıca olayların %80'inde ilk ateş açan taraf şirkettir. Bu dönemde ayrıca 162 araç şirket tarafından hasar görmüştür.[115]

Blacwater şirketinin çalışanlarının daha pervasız ve kural tanımaz olduğu aşikârdır.

2.2.4. Irak Savaşı Sonrası Dönem

Irak 'ta 2007 yılı içerisinde çatışmaların azalmaya başlaması ve Maliki'nin siyasi alanda daha güçlü bir lider olarak ortaya çıkmasıyla birlikte ABD, Irak'ta bulunan birliklerini 2007 sonunda azaltmaya başladı ve daha sonra SOFA Antlaşması* kapsamında 2009 yılının ortasında ABD askerleri şehirden çekildi. 2010 yılının Ağustos ayı itibariyle muharip birlikler ülkeden çıkartıldı. Ağustos ayından sonra da 55.000 ABD askeri kademeli olarak Irak'tan çekildi. Eylül 2011 itibariyle sayı 30.000'e inmişti. Son ABD askerinin çekilme tarihi 11 Kasım

---

114 U.S. House of Reprasantives Commitee on Oversight and Government Reform**,"Additional Information about Blackwater USA"**, 1 Ekim 2007, s.1-7.

115 **a.g.e.**, s.7-9.

*SOFA Antlaşması: (Statue of Forces Aggrement) Irak'taki ABD güçlerinin 31 Aralık 2008 tarihinden itibaren tabi olacakları esasları belirleyen ve 2011 yılı sonuna kadar aşamalı olarak bu ülkeden çekilmelerini öngören anlaşma.

2011 olarak belirlenmişti ama Irak hükümeti ABD sonrası Irak güvenlik güçlerinin yeterli olmayacağı değerlendirdiği için güvenlik güçlerinin eğitimi için 300 ABD askerinin kalmasının yeteceğini belirtmişti ama bazı siyasi gruplar bu açıklamaların halkı aldatmak için olduğunu gerçek rakamın 16.000 olduğunu iddia etmektedir.[116]

Ama asıl ilginç olan çekilmeyi düzenleyen bu antlaşmada özel askeri şirketler ve sivil çalışanları ile ilgili bir maddenin bulunmamasıydı. [117]

Gerçek şu ki Irak'ta işgal gücünden askerler kaldıkça özel askeri şirketler de kalmaya devam edecektir çünkü Irak Savaşı ile birlikte geri bölgeden başlayarak çatışma alanlarının en önü dâhil savaşın her alanına nüfuz etmiş durumdalar.

Daha önceki bölümlerde anlatıldığı üzere 2003 yılında Irak ordusunu oluşturmak için Vinnell şirketiyle ve Irak polisini canlandırması içinde Dyncorp şirketiyle antlaşma yapılmıştı. Süre itibariyle antlaşmalar bitmiş olsa bile tüm eğitim standartlarının ve altyapısının şirketler tarafından oluşturulduğu göz önüne alındığında Irak ordusu ve polisinin bu şirketlerle olan organik bağını hemen koparması zordur ve danışmanlık konusunda ilişkilerin devam edeceği hatta daha çok uzmanlık gerektiren teknik alanlarda Irak ordusu ve polisinin eğitim sözleşmesi yapması gayet normaldir.

Öyle ki işgal sonrası oluşturulan güvenlik eğitim altyapısının çoğu Amerikan ve İngiliz sistemine yakındır. Bundan dolayı tekrar baştan kurulacak veya geliştirilmesi gerekecek tüm güvenlik, koruma, silah, istihbarat v.b.

---

116 ORSAM,"ABD'nin Çekilmesinin Ardından Irak Politikasının Bölgesel, Küresel Etkileri ve Türkiye'ye Yansımaları", **ORSAM Rapor**, No:77, 2011, s.18-20.

117 Schaill, **a.g.e.**, 580.

alanlarda doğacak eğitim, danışmanlık ve tedarik konularında ilk akla gelecek olan batılı şirketlerdir. Burada görülmektedir ki işgalci güçler işgal sonrası için de bağımlılık ortamı oluşturmuşlardır.

Aynı şekilde işgal esnasında Yeşil Bölge olarak adlandıran bölgede ABD diplomatlarını korumakla görevli üç şirketin kontratları devam etmektedir, Bunlar Blackwater, Dyncorp ve Triple Canopy şirketleridir. Sadece Irak'ta değil dünya üzerinde diğer ülkelerde de aynı görevi üstlenmişlerdir.

Sayılarla örnek verecek olursak; Ekim 2007'de ABD Dışişleri Bakanlığının hükümet çalışanı olan sadece 1.450 diplomatik güvenlik ajanı bulunmaktaydı ve bunların sadece 36'sı Irak'ta görevlendirilmişti. Öte yandan, Mart 2008'de Blackwater'ın sadece Irak'ta yaklaşık 1.000 çalışanı vardı aynı şekilde diğer iki şirketin de yüzlerce çalışanı vardı.[118]

Bunun böyle olmasının sebebi ABD Dışişleri Bakanlığının diplomatlarının korunmasını büyük oranda özelleştirip özel askeri şirketlere bağımlı hale gelmesidir. Ayrıca Yeşil Hatla beraber dünyanın en büyük büyükelçiliğini sürdürme ısrarı da daha çok koruma personeli ihtiyacı doğurmakta ama bir koruma ajanının yetişmesi uzun sürdüğü için bu personel boşluğunu özel askeri şirket personeli doldurmaktadır.

Irak Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari Ocak 2008'de kendisiyle yapılan röportajda, 2007 itibariyle El-Kaide örgütünün ağır darbe aldığını, parçalandığını ama hala kalıntıları olduğunu söylemiş ve ABD'nin Irak'ta 10 yıl bile kalamayacağını belirtmişti.[119]

2004 yılında Irak Savaşı'ndaki direniş gruplarından biri olan Tevhid ve Cihat grubu El Kaide'ye katılarak Irak El Kaidesi ismini aldı. 2006 yılında ise Irak İslam Devleti (IİD) olarak adını değiştirdi. ABD'nin maddi desteği ile IİD'ye karşı

118 Schaill, **a.g.e.**, 583-584.

119 Cockburn, Patrick: "US Troops Will Be In Iraq for 10 More Years" (Erişim)http://www.counterpunch.org/2008/01/25/us-troops-will-be-in-iraq-for-10-more-years/, 2 Mayıs 2014.

olan Sünni aşiretlerden oluşan Sahva (Uyanış) güçleri adında silahlı birlikler 2006'dan 2011'e kadarki sürede örgüte ağır kayıplar verdirdi. Fakat 2011 yılında, Suriye'deki otorite boşluğu ve ABD'nin Irak'tan çekilmesiyle örgüt yeniden güç kazanmaya başladı. Nisan 2013'te El Kaidenin Suriye'deki uzantısı olan Nusra cephesiyle birleşip Irak Şam İslam Devleti (IŞİD)'ni kurduğunu ilan eden örgütü El Kaide yalanlasa bile yabancı savaşçıların büyük bir bölümü IŞİD'e katıldı. IŞİD 2014'te Suriye'de Rakka, Carablus, Tel Abyad, Halep kırsalı, Deir ez Zor ve Haseke'de kontrolu sağlamıştır. Irak'ta ise 2013 Temmuzunda Taci ve Ebu Gureyb hapishanelerinden mahkûmları kaçırmış ve 2014 başında Irak'ta Sünni aşiretlerin desteğiyle Felluce ve Ramadi'de önemli kazanımlar elde etmiştir. 10 Haziran 2014'te direnişle karşılaşmadan Musul'u işgal ederek etki alanını büyütmüştür. Petrol rafinerilerini de alarak ekonomik güç kazanan IŞİD hâlihazırda Irak ve Suriye içerisinde neredeyse bir devlet büyüklüğünde alana ve nüfusa hâkim bulunmaktadır.[120]

Özellikle Musul'un IŞİD tarafından alınmasında ve sonrasında Irak ordusunun yetersizliği ortaya çıkmıştır. Tikrit kasabasını alarak Kerkük'e yaklaşan IŞİD'i durdurmak için başta ABD, Kanada, İngiltere, Fransa, Almanya olmak üzere Ürdün, Katar, B.A.E. gibi Arap ülkelerin de yer aldığı 20'den fazla ülkenin katılımıyla koalisyon oluşturulmuştur.[121]

Önce Ağustos 2014'te Irak'ta daha sonra Eylül 2014'te Suriye'de IŞİD hedeflerini havadan vuran koalisyon ülkeleri aynı zamanda Irak ordusunu ve Kuzey Irak Bölgesel Kürt Yönetimi silahlı gücü olan peşmergeleri de eğitme yarışına girmişlerdir. ABD, İngiliz ve Alman askerleri eğitim ve danışmanlık desteği sağlamaya başlamışlardır.[122]

---

120 Recep Tayyip GÜRLER, Ömer Behram ÖZDEMİR,"IŞİD: Irak'ta yerli, Suriye'de Yabancı", **Ortadoğu Analiz Dergisi,** Cilt 6, Sayı 63, Temmuz-Ağustos 2014, s.59-61.

121 AA, "IŞİD'e Karşı Küresel Koalisyon" (Erişim) http://www.aa.com.tr/tr/haberler/414692--iside-karsi-kuresel-koalisyon, 4 Kasım 2014.

122 NTVMSNBC, "Peşmergeye Eğitim Veriyor", (Erişim) http://www.ntvmsnbc.com/id/25543656/, 12Ekim 2014.

Aynı şekilde Suriye'de ki ılımlı muhaliflerin de eğitilmesiyle ilgili hazırlıklar yapılmaktadır.[123] Irak'ın içinde bulunduğu mevcut şartlar değerlendirildiğinde IŞİD örgütünü bünyesinden çıkartıp atmak için koalisyon desteği yanında güçlü bir orduya ve Bölgesel Kürt Yönetiminin ise güçlü bir peşmergeye ihtiyacı vardır. Koalisyona katkıda bulunan ülkeler ilk etapta kendi askerlerini eğitim ve danışmanlık için göndermiş olsalar da, uzun süreceği kesin olan IŞİD'e karşı mücadele döneminde, daha önceden Irak ordusunu ve polisini eğiten özel askeri şirketlerin geri dönüp eğitim ve danışma alanlarında tekrar yer alacakları tahmininde bulunmak yanlış olmaz.

Özetle Irak Savaşı bitmiş ve muharip birlikler çekilmiş olabilir ama Irak devleti, IŞİD örgütü gibi konvansiyonel, gerilla ve terörist taktiklerin hepsini kullanabilen, her türlü değişikliğe çabuk adapte olabilen bir örgütü bünyesinden kesip atmak zorunda. Bunu gerçekleştirmek için de ihtiyaç duyacağı danışmanlık ve eğitimi koalisyon ülkelerinin daha ne kadar sürdüreceği belirsiz durumda. Uzun vadede düşünüldüğünde üst seviyede eğitim ve danışmanlık için tek aday özel askeri şirketler gözükmektedir. Hâlihazırda her ne kadar sayıları azalmış olsa da önümüzdeki yıllarda Irak'ta özel askeri şirketlerin danışman, eğitmen ve koruma olarak faaliyetlerine devam edecekleri kesin gözükmektedir.

2.2.5. Özel Askeri Şirketlerin Irak Savaşı'ndaki Faaliyetlerinin Genel Değerlendirmesi

Irak Savaşı başlamadan önce özel askeri sektör temel olarak askeri tedarik şirketleri bazında yer almıştır. Ama ilk etapta 135.000 Amerikan askerinin harekâta katıldığı düşünülünce bu büyüklükte bir ordunun beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçlarının yanında savaşa katılan uçak, helikopter ve daha karmaşık sistemlerin bakım ve idamesi de hesaba katılırsa bu şirketler muazzam iş çıkarmışlardır. Çünkü bu büyük bir kapasite, tecrübe, işgücü ve koordine gerektiren bir iştir.

---

123 NEW YORK TIMES: "ABD Suriyeli Muhalifleri Suudi Arabistan'da Eğitecek", (Erişim) http://www.haber3.com/new-york-times-abd-suriyeli-muhalifleri-suudi-arabistanda-egitecek-2893594h.htm, 12 Eylül 2014.

Savaşın başlamasından sonra özel askeri şirketlerin pek çok farlı alanda yer aldığını söyleyebiliriz, istihbarat, mahkûmların sorgulanması, koruma görevleri, karmaşık silah sistemlerinin idamesi ve bakımı vb.

Ama şirketlerin müdahalesindeki asıl artış (31 Mart 2004) Felluce pususu olayından sonra savaşı şiddetinin tırmanmaya başlaması yani 1. Felluce Savaşı ve devamında Sünni ve Şii direnişin zirveye çıktığı dönemde olmuştur.

Savaşın şiddetinin artmasının Felluce'deki bilançosu çok ağır olmuştur; çoğu sivil 6000 Iraklının ölümü, 250.000'e yakın kişinin ise göç etmek zorunda kalması. ABD ordusunun Ayaklanmalara Karşı Koyma Talimnamesinde yer alan safhalar; yerli halkı koru, yerel politik kurumlar tesis et, yerel hükümeti güçlendir, direniş imkânlarını saf dışı bırak, yerel kaynaklardan bilgi edin şeklindedir.[124]

Fakat ABD ordusunun ve beraberinde çalışan askeri şirket çalışanlarının ilk safhada yer alan yerel halkı koru maddesini dikkate almadıkları ve davranışlarının direnişi daha da körüklediği ortadadır.

Irak Savaşı'nda şiddetin tırmandığı dönemde askeri şirket çalışanlarının çatışma alanlarında muharip olarak en önde yer aldıklarını, silahlı çatışmaya katıldıklarını, hatta bazen Necef çatışmasında olduğu gibi ABD ve Koalisyon askerlerini emir komuta ettiklerini söyleyebiliriz. Ama bu silahlı müdahalelerin çoğunda orantısız güç kullanımı olduğu söylenebilir. Bazı olaylarda ise güç kullanımındaki orantısızlık hat safhadadır; Irak Başbakan Yardımcısının korumasının öldürülmesi olayındaki gibi cinayet ve Nisur Meydanında olduğu gibi katliama varan şiddet kullanımını buna örnek gösterebiliriz. Asıl önemlisi bu olayların zanlılarının cezalandırılacağı bir hukuk sisteminin olmamasıdır.

Hem görev hem de personel sayısı olarak artışın yaşandığı bu dönemde özel personel olarak adlandırabileceğimiz özel askeri şirket çalışanları Yeşil Hat bölgesini ve işgal yönetiminin önemli personelini de korumuştur. Önemli tesis ve petrol hatlarının korunması da söz konusudur.

---

124 Pepe Escobar," From Guernica to Fallujah"
(Erişim) http://www.atimes.com/atimes/Middle_East/FL02Ak02.html, 15 Nisan 2014.

Ayrıca Irak ordusunun ve polisinin yeniden yapılandırılması kapsamında eğitimi ve tekrar organize edilmesinde aktif rol almışlardır. Tabii ki asıl yeniden yapılanma savaşın yıktığı ülkenin yeniden imar edilmesi alanında olmuştur burada da karşımıza özel tedarik şirketleri çıkmaktadır.

Savaş sonrası ABD birliklerinin geri çekilmesiyle özel personel sayısı da azalmıştır ama geride kalıp faaliyetlerine devam edenler de bulunmaktadır. Bunlar; Yeşil Hat bölgesindeki korumalar, güvenlik kuvvetlerinin eğitim danışmanları olmak üzere birçok farklı kurumdaki danışmanlardır.

Özetle, önceden sadece kamyon kullanmak, çamaşır yıkamak gibi sıradan işler yapan özel askeri şirket çalışanları Irak Savaşı'nda örnekleri görüldüğü üzere artık günümüzde sürekli olarak silahlı çatışmalarda ve güvenlik operasyonlarında yani çatışmanın en önünde yer alabiliyor, mahkûm sorgulayabiliyor, istihbarat toplayabiliyor, mahkûm teslimat uçuşları yapabiliyor, bazı ABD generalleri dâhil üst düzey işgal yetkililerini koruyabiliyor ve bazı durumlarda çatışmalarda ABD ve uluslararası birliklerin komutasını üstlenerek işgal güçlerinin en büyük müttefiki konumuna yükselebiliyorlar.

Bütün bu faaliyetleri yerine getiren vatanı, bayrağı, milleti olmayan ve tek motivasyonu para olan özel askeri şirketler, yüzyıllardır savaşlarda şiddet kullanma tekelini elinde bulunduran devletlerin yanında savaş alanlarında yeni bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Paralı askerlik sistemini deneyerek kötü olduğu sonucuna varan tarih, evrim geçirmiş, kurumsallaşmış ve savaşı tamamen özelleştiren bu paralı askerliğin modern halini nasıl değerlendirecek bunu zaman gösterecektir.

2.3. ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLERİN FAALİYETLERİNİN IRAK SAVAŞI'NDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Bu kısımda özel askeri şirketlerin faaliyetlerinin Irak Savaşı'na yaptığı etkiler askeri, politik, hukuki ve ahlaki açıdan değerlendirilecektir.

2.3.1. Askeri Açıdan Değerlendirme

Devletlerin sürekli ordu beslemelerinin temel sebebi ordunun devlet güvenliği için istenilen yer ve zamanda ucuz ve etkin bir şekilde müdahale edebilmesidir. Ancak günümüzde elde büyük bir güç tutmadan da istenilen yere, istenilen zamanda "savaş müteahhidi" olan özel askeri şirketleri sevk etmek mümkündür.[61]

Irak Savaşında da örnekleri gözüktüğü üzere, kendi personel veritabanları, silahları, hava araçları ve lojistik yetenekleriyle bunu gerçekleştirebilecek özel askeri şirketler mevcuttur. Modern savaş konseptinin bir parçası haline gelen özel askeri şirket çalışanlarının profili, maaşları ve bağlayıcı kanunlara tabi olmadıkları için rahat davranmaları düzenli birlik komutanları ve askerleriyle sorunlar yaşamalarına sebep olmuştur.

Örneğin; askeri şirketlerin Irak'ta günlük 500-1500 dolar arasında kazanabilmektedirler. Bu rakam orduda görevli bir askerin çok ötesindedir. Çünkü silahlı çatışma riski özel askeri şirketlerdeki ücretleri inanılmaz artırmaktadır. Bu nedenle, bazı askerlerin özel sektörü tercih etmesi askerlerle şirket çalışanları arasında ki ilişkilerde sorunlar çıkarmakta ve bu sorunlar askeri harekâta yansımaktadır.[62]

Fakat olumlu yönleri de mevcuttur. Öyle ki günümüz ordularında çatışma ile ilgisi olmayan faaliyetlerde askerlerin kullanılmasının ordunun savaşçılığını etkilediği görülmüştür. Bu nedenle özellikle destek şirketleri çamaşır yıkama, yemek pişirme, sosyal tesisleri işletme gibi hizmetlerden askerlerin uzaklaşmasına yardım etmektedirler. Muharip unsurlarda ise gelişmiş silah sistemlerinin üretici firmaların temsilcileri tarafından kullanılmasının maliyeti azalttığı ve etkinliği artırdığı görülmüştür. [63]

---

61 Fred Schreier, Marina Caparini, "Privatising Security: Law, Practice and Governance of Private Military and Companies, **Geneva Center for the Democratic Control of Armed Forces Occasional Paper,** Cenevre, No:6, 2005, s. 80-82.

62 Yalçınkaya, Türkeş, "Yirmibirinci Yüzyılda Çatışma alanlarında Görülen Yeni unsurlar", s.83.

63 Schereier, Caparani, **a.g.m.**, s.80-82.

2.3.1.1. Faydaları

Irak Savaşı esnasında özel askeri şirketlerin kullanılmasının faydalarına baktığımızda öncelikle lojistik alanındaki faaliyetler akla gelmektedir. Birinci Körfez Savaşı'nda özel askeri şirketlerin kullanımın zafere yardımcı olduğunu söyleyenlerin yanında, savaşın uzaması veya daha düzenli bir düşmanla karşılaşılması durumunda bu şirketlerin faydasının olamayacağını söyleyenler de bulunmaktadır.[64]

Birinci Körfez Savaşı için böyle uç yorumlar olabilir ama Irak Savaşı'nda bu şirketlerin lojistik olarak yaptığı işler büyük kapsamlı olduğu ve büyük fayda sağladığı aşikârdır. Çünkü 150.000' e yaklaşan mevcuduyla işgal güçlerinin lojistiğini sağlamak cidden kapasite ve yetenek isteyen geniş kapsamlı bir operasyondur.

Ayrıca çatışma alanının gerisindeki hizmetlerle özel askeri şirketler ilgilenmiştir böylelikle muharip güçlerin savaşa daha fazla kanalize olma ve harekâta daha iyi yoğunlaşma fırsatı olmuştur. İleri teknoloji silahların kullanımında gereken uzmanlar, teknisyenler şirketler tarafından sağlanmıştır, bu tür nitelikli personelin yetişmesi uzun süren eğitim ve yüksek maliyet gerektirdiği için bu konu da faydalar arasında sayılabilir.

Irak Savaşı esnasında konvoylara yapılan pusular ve yol kenarı patlamaları değerlendirildiğinde en tehlikeli olarak görülen konvoy korumalarından bazılarının da özel askeri şirketler tarafından üstlenilmesi düzenli ordu birliklerine şirketlerin sağladığı başka bir faydasıdır.

İşgal güçleri açısından bakıldığında; özel askeri şirket çalışanları sayesinde işgal güçleri tarafından savaşa gönderilmesi gereken asker miktarı azalmıştır. Özel askeri şirket çalışanı kayıplarının resmi raporlara girmemesi de

---

64 Scheirer, Caparani, **a.g.e.**, s.44-45.

hükümetlerin siyasi maliyetini azaltmıştır. Irak Savaşı esnasında hayatını kaybeden şirket çalışanlarından hiçbirinin cenazesinin ülkesine geldiğini gösteren bir haber veya görüntü medyaya yansımamıştır.

2.3.1.2. Mahzurları

Silahlı kuvvetlerin ihtiyaçlarının karşılanması için özel askeri şirketlerin kullanılması, taktik ve stratejik seviyede önemli etkileri olan bir operasyonel destek sağlamaktadır. Bu şirketlerin savaş ve çatışma alanlarında kullanılması, savaşa ekonomik düşüncenin karıştırılması olarak değerlendirilebilir. Bu durum birlik komutanlarını rahatsız edebilmektedir. Çünkü özel askeri şirketler ile hükümet ve silahlı kuvvetlerin öncelikleri farklı olabilmektedir. Devlet güvenliği ile ilgili hedefler ile ticari bir şirketin çıkarlarını amaçlayan hedefler arasında farklardan doğan değişik gerilimler olabilmektedir.[65]

Bu gerilim esnasında silahlı kuvvetler açısından en önemli endişe kaynağı, özel askeri şirketlerin harekât alanında verdikleri hizmetlerden, ortamı çok karışık veya tehlikeli bularak çekilmeleri hususudur. Bu endişe kaynağı silahlı kuvvetler tarafından icra edilen harekât üzerinde bir belirsizlik doğurmaktadır.[66]

Tehlikeli ortam oluştuğunda yaşanan bu çekilme hem kurumsal hem de bireysel boyutta olabilir. Kurumsal bazda şirketler hangi kontratı alacağına ya da kontratı askıya alıp işi bırakma seçeneklerine sahiptir. Bu ticari seçimler orduyu şirketlerin insafına bırakmaktadır. Örneğin, Irak Savaşı'nda 2003 yazında geri dönecek birliklerin kaydırılması iptal edildiğinde, Nisan 2004'te savaşın şiddeti arttığında ve Temmuz 2004'te özel askeri şirket çalışanlarının kaçırılmasında artış olduğunda Irak'taki ABD güçleri firmaların yaptıkları işleri iptal, askıya alma ve bitirme dalgasıyla sarsıldı. Çünkü firmalar ortamı çok tehlikeli bulmuştu. Bu olay lojistikte ve savaşan askerler üzerinde olumsuz bir etki yaptı.[67]

---

65 Scheirer, Caparani, **a.g.e.**, s.82-86

66 Türkeş, **a.g.e**, s.152.

67 Singer, **a.g.m.**, s.8.

Benzer şekilde bireysel bazda durumu ele alacak olursak; Bir şirket çalışanı kimin için, nerde, ne fiyata çalışabileceğine, çatışma alanındayken kalıp veya gitmeye ya da daha iyi fiyat veren rakip bir firmaya geçmeye karar verebilir ama bir asker orduya girmesiyle beraber tabi olduğu kurallar nedeniyle bunları yapamaz. Şirket çalışanlarının bazıları bu seçeneklerini kullanmakta bazıları ise kullanmamaktadır, bunun sebebi kişisel onurdan vatanseverliğe kadar geniş bir perspektiftedir. Ancak daha az ücretle çalıştıkları için üçüncü ülkelerden gelen çalışanlar arasında grup sadakati ve vatanseverlik duyguları daha kısıtlıdır. Bu tür çalışanlar şirket değiştirme seçeneklerini daha rahat kullanabilmektedirler.[68]

Başka bir sorun özel askeri şirket çalışanlarının emir komuta hiyerarşisi içinde yer almamasıdır. Bir birlik komutanı için ideal savaş alanı sivillerin olmadığı bölgedir, ama günümüz savaşlarında böyle bir konu söz konusu değildir. Düzenli ordu birlikleri gücünü, sivilleri öldürmeyecek şekilde, düşman üzerinde yoğunlaştırarak savaşırlar. Fakat bu özel şirket çalışanları için geçerli değildir çünkü ordu emir komutası dışında bağımsız hareket ederler ve ordunun harekâtlarıyla bir koordinasyona sahip değildirler.

Öyle ki özel askeri şirket çalışanları ayrı yaşarlar, sivil araç kullanırlar, sivil telsizleri vardır ve patronlarına rapor verirler. Yerel askeri unsurlarla veya devlet kurumlarıyla irtibata geçebilirler. Tüm bunlar orduyla beraber çalıştıkları veya savaştıklarında problemlere sebep olur. Örneğin, Bağdat'tan Felluce'ye giden konvoyları koruyan şirket çalışanları askeri birimleri bilgilendirmek gibi bir zorunluluğa tabi değildi.[69] Ayrıca Necef'te bölge işgal karargâhını korurken çatışmaya giren şirket çalışanları saatler sonra askeri yetkililere haber vermişti.[70]

Yukarıdaki örneklerde de gözüktüğü üzere savaş alanında sivil özel askeri şirket çalışanlarının olması ve bunların orduyla irtibat ve koordinelerinin olmaması birlik komutanlarının harekat alanında karar verme sürecindeki işini

---

68 Scheirer, Caparani, **a.g.e.**, s.44-46.

69 **a.g.e.**, s.47.

70 Schaill, a.g.e., s.189-208.

zorlaştırmakta ve esnekliği azaltmaktadır.

Özel askeri şirket çalışanlarının korunması için ilave birlik ayırmak da Irak Savaşı esnasında karşılaşılan diğer bir konudur. Sivil çalışanlar kendini koruyamayacağı için koruma görevi de düzenli birliklere kalmaktadır.

Ayrıca özel askeri şirket personel işinden istifa ederse şirket onun yerine birini görevlendirmek zorundadır. Personel değişimi esnasında, harekât alanında değişik olaylar cereyan edebilir ve harekatın başarısı tehlikeye girebilir. Bu durum karşısında özel askeri şirket çalışanı mahkemeye verilebilse de bu birlik komutanının aklına gelecek en son şeydir.[71] Çatışma alanının gerektirdiği yeni durumlara adapte olma durumu söz konusu olursa özel askeri şirket çalışanları kontratta olmayan görevleri kabul etmeyebilir çünkü askeri hiyerarşi içinde değillerdir.[72]

Başka bir husus ise özel askeri şirket çalışanlarının aldığı yüksek maaşlardır Irak Savaşı esnasında bu sebepten dolayı zaman zaman şirket çalışanlarıyla askerler arasında tartışmalar yaşandığı bilinmektedir. Bu tartışmaların diğer bir sebebi de askeri ceza kanununa tabi olmadıkları için şirket çalışanlarının rahat davranışlarının düzenli ordu askerlerince rahatsız edici bulunmasıdır.

2.3.1.3. Sivil Asker İlişkilerine Etkisi

Irak Savaşı esnasında özel askeri şirket çalışanlarının faaliyetleri genellikle sivil halkla olan ilişkileri kötü yönde etkilemiştir. Çünkü düzenli ordu birliklerinden bağımsız çalışmaları, tabii oldukları bir hukuk sisteminin olmayışı ve silah kullanmaya yatkınlıklarıyla cinayete ve katliama varan aşırılıkları yerel halk tarafından nefret duyulmalarına sebep olmuştur. Özel askeri şirket çalışanlarının yaptıkları halk nazarında özellikle Amerikan askerleri tarafından yapılmış gibi algılanmıştır.

---

71 Türkeş, **a.g.e**, s.157.

72 Scheirer, Caparani, **a.g.e.**, s.48-49.

Özel askeri şirket çalışanları sivil giyindikleri için halk tarafından CIA ajanı da zannedilmektedir,[73] hatta bu algı Felluce pususunu tetikleyen unsurlardan biridir.

Ordu yetkilileri çatışma alanında kendi gündem ve kurallarına göre çalışan şirket çalışanlarının yaptıklarından dolayı gelen şikâyetleri sıklıkla dile getirmişler ve kendi operasyonlarının sonuçlarından kaygılanmışlardır. Örneğin ABD Üçüncü Piyade Tümeni Komutan Yardımcısı ve Bağdat bölgesinden sorumlu olan Tuğgeneral Karl Horst "Bu adamlar başıboş ve aptalca şeyler yapıyorlar. Bunlar üzerinde bir otorite yok, bu yüzden güç kullandıklarında üstlerine gidemiyorsunuz. İnsanları vuruyorlar ve yaptıklarının sonuçlarıyla başkaları uğraşmak zorunda kalıyor."[74]

Irak Savaşı'nı bir bütün olarak ele aldığımızda, her safhasında yer alan ve savaşın şiddetlendiği dönemlerde daha aktif yer almaya başlayan özel askeri şirket çalışanları, direnişçiler için işgalin sembolü olmuşlardır. Yerel halk tarafından çoğunlukla CIA veya Mossad ajanı olarak algılanmaları da sembol olmalarına yardımcı olmuştur. Savaşın sembolü olarak algılandıkları ve yaptıklarıyla nefret topladıkları için sivil halkla ilişkilerinin de iyi olması mümkün olmamıştır ve bu kötü algı işgalci Amerikan askerlerinin de yerel sivil halkla arasına duvar örülmesine ve diyalog yollarının kapanmasına sebep olmuştur.

---

73 Turcan, Özpınar, **a.g.m.**, s.165.

74 Singer, **a.g.e.**, s.395.

2.3.1.4. Savaşın Seyrine, Şiddetine, Süresine Olan Etkisi

Irak Savaşı 20 Mart 2003'te başladı ve ilk 43 günü muharebelerle geçti, bu muharebeler sonucunda Amerikan ve İngiliz güçleri Irak ordusunu yok ettiler. Sonrasında ise ABD Başkanı Bush 1 Mayıs 2003 tarihinde "Görev tamamlandı" mesajını verdi ama bu mesaj zafere ulaştıkları manasına gelmiyordu aksine başka bir boyuta yani gerçek direnişin başladığı yeni bir safhaya geçildiğinin habercisiydi. Direnişin yükselme grafiğine baktığımızda neredeyse ilk bir yıl büyük olayların olmadığını görmekteyiz, Irak halkı ilk yıl işgal güçlerini gözlemlemiştir. Özellikle GKY başkanı ve ABD'nin Irak'taki işgalini yöneten kişi olan Paul Bremer'in yaptığı Baassızlaştırma kapsamındaki icraatları sonrası Irak halkı Saddam'dan sonra başka bir diktatörün geldiğini ve işgal sonrası bağımsızlık ve özgürlük adına bir şeyin değişmediğini düşünmeye başladı.

İşgalden neredeyse bir yıl sonra gerçekleşen Felluce pususunda yanlış zamanda yanlış yerde bulunmanın cezasını hayatlarıyla ödeyenler işgalci ülkelerin askerleri değil özel askeri şirket çalışanlarıydı. Felluce pususunun Irak Savaşı için önemi büyüktür çünkü bu pusu sonrası şiddet tırmanmaya başladı ve sonrasında 1. Felluce Savaşı ve Necef olayları geldi. İşte savaşın dönüm noktalarından biri olan bu olayda asıl aktörler özel askeri şirket personeliydi. Öyle ki devamında gelişen olaylar aralarında husumet bulunan Sünni ve Şii direnişin beraber savaşmasına sebep olmuştur. Yaklaşık yüzyıl önce Irak'ı işgal eden İngilizler bunu üç yılda başarmışken Amerikalılar bir yılda başardılar.[75]

1. Felluce Savaşı, Felluce halkının cezalandırıldığı ve 600'e yakın sivilin de hayatını kaybettiği bir savaştır. Aynı tarihlerde gerçekleşen ve birçok şehri kapsayan Şii ayaklanması ise aynı şekilde savaşın şiddetini ve sürecini etkileyen diğer bir olaydır. Necef'teki Şii ayaklanmasını farklı kılan ise özel askeri şirket (Blackwater) tarafından korunan bölgesel işgal karargâhında

---

75 Robert Fisk, "Iraq on the Brink of Anarchy", The Independent, Londra, 6 Nisan 2004 (Erişim) http://www.truth-out.org/archive/item/47628:robert-fisk--iraq-on-the-brink-of-anarchy, 3 Nisan 2014

yaşanan çatışmadır. Kimin başlattığı kesin olmayan bu çatışmada Şii direnişçiler tarafından verilen kayıplar arasında din adamlarının da bulunması, Şiilerin işgalcilere ve özel askeri şirket sözleşmelilerine öfkesini bir kat daha arttırmıştır.

Savaşın sürecini doğrudan etkileyen özel askeri şirketler yaptıkları cinayet ve katliama varan aşırı güç olaylarıyla, işkence, tecavüz vb. olaylarla zaten kötü olan imajlarını daha da kötüleştirmişlerdir. Yaptıkları her faaliyet işgalci güçlerin ve özellikle Amerikalı askerlerin üzerlerine kaldığı için ABD ordusunu da zor durumda bırakmıştır. Yerel halkla diyalog geliştirmeye çalışan işgal güçlerinin işini zorlaştırmışlar ve araya duvarlar örülmesine neden olmuşlardır.

Önceki bölümde ayrıntılı olarak işlenen özel askeri şirketlerin faaliyetleri hem Sünni direnişin hem de Şii direnişin büyümesini ve gelişmesinde hatta bu iki zıt grubun beraber savaşmasını oluşturan ortamın meydana çıkmasında büyük bir paya sahiptir.

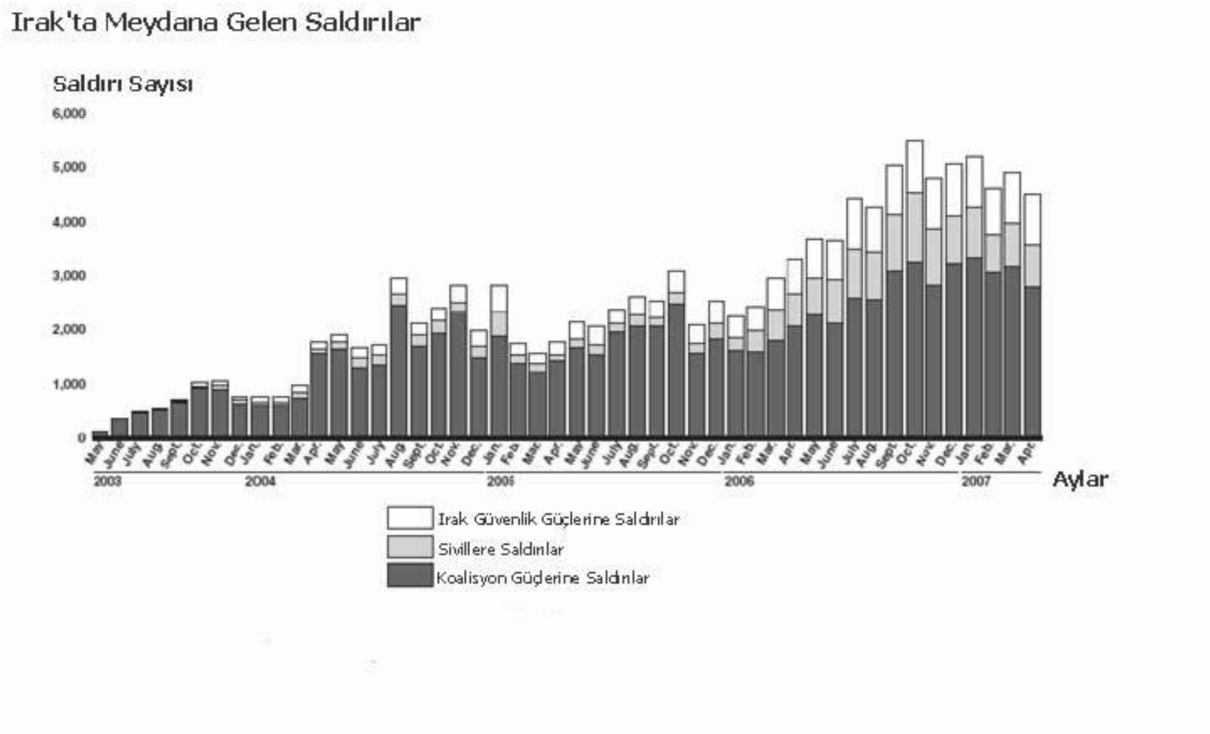
Savaşın seyrini ve şiddetini etkileyen bu faaliyetler dolayısıyla süresini de etkilemiş ve belki de daha erken olması gereken işgalci güçlerin çekilme zamanını ötelemiştir.

Savaşı 90 gün içinde bitirip yerel bir hükümete devrettikten sonra çekilmeyi planlayan ilk işgal valisi Jay Garner'ın[76] planları teorik olarak kulağa hoş gelse de asıl çekilme işgalin başladığı günden 7 yıl sonra gerçekleşti. Bu 7 yıllık geç çekilmede özel askeri şirketlerin payının az olduğu söylenemez. Çünkü savaşın başından itibaren her safhasında yer almışlar ve dönüm noktası denilebilecek olaylarda başrolü oynamışlardır.

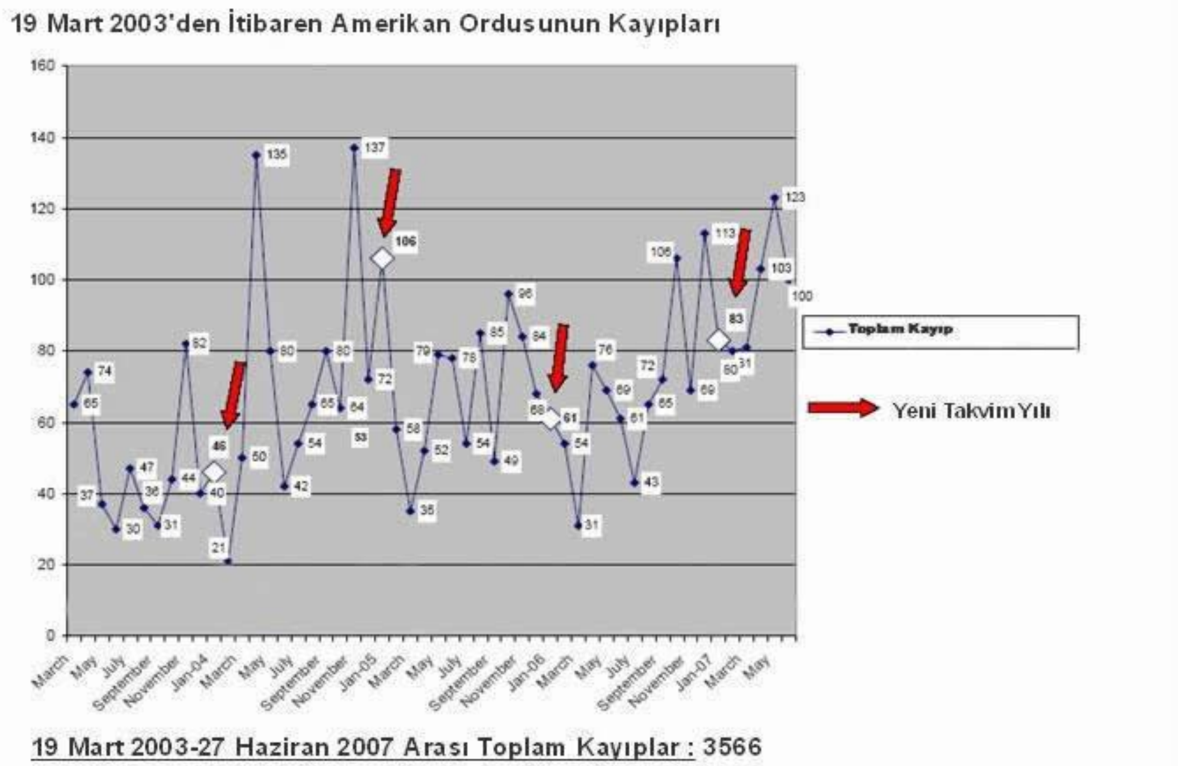
Irak Savaşı esnasında şiddetin en fazla tırmandığı 2003-2007 yılları arasındaki dönemde gerçekleşen saldırı miktarı, özel askeri şirket çalışanı kayıpları, ABD'nin verdiği asker kayıpları ve yaralı miktarları, koalisyon askerleri kayıpları ile Iraklı sivil kayıp miktarlarını gösteren şekiller aşağıda sunulmuştur.

76 Orsam, **a.g.m.**, s.15

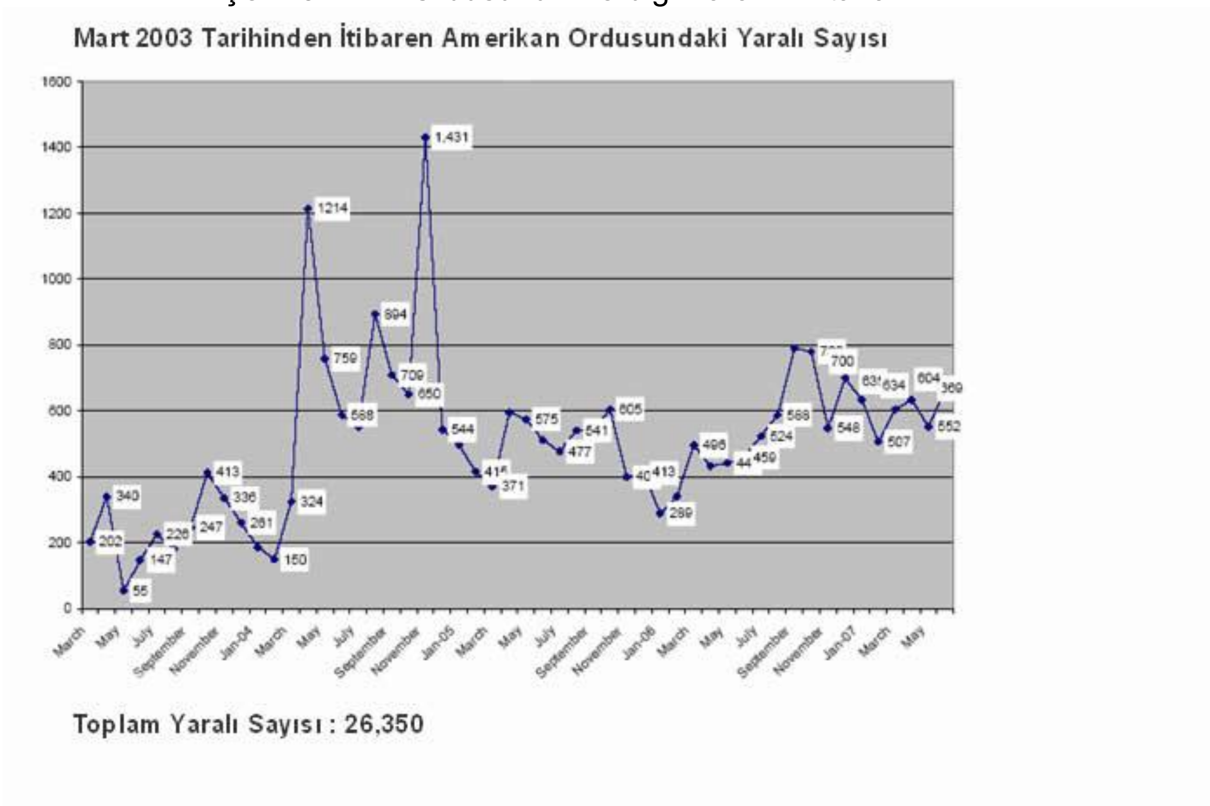
Şekil 1.Irak Savaşı'nda Şiddetin Tırmandığı 2003-2007 Yılları Arasındaki Dönemde Gerçekleşen Saldırı Miktarları

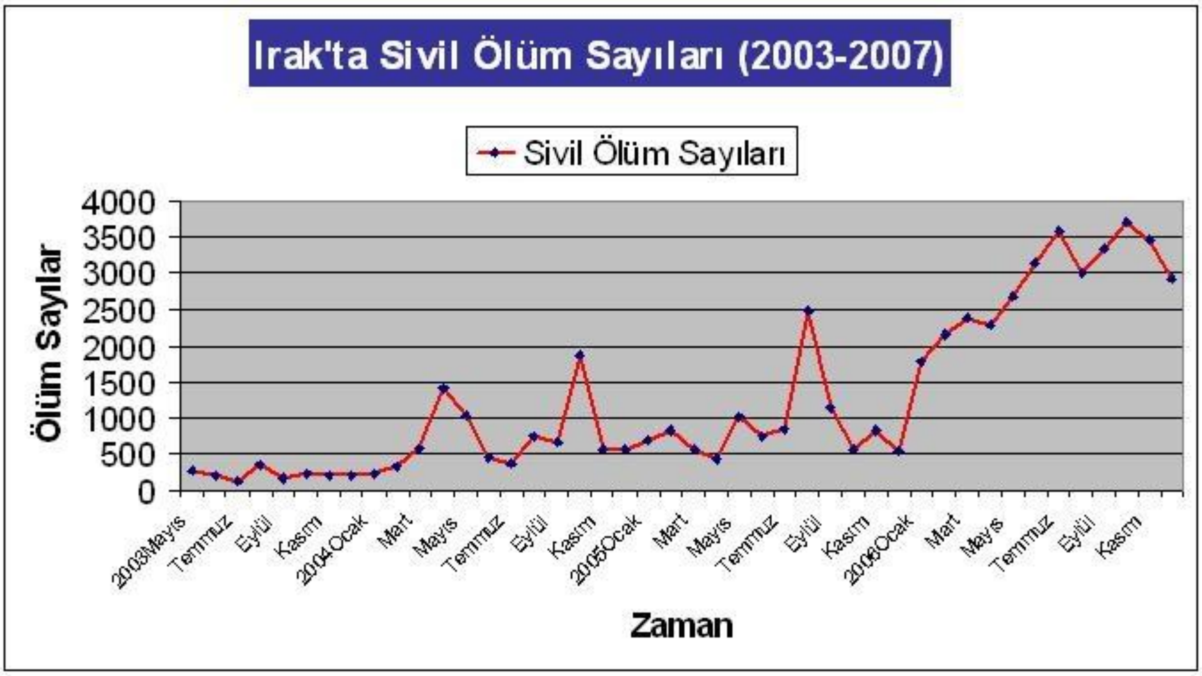
Şekil 2. ABD Ordusunun Verdiği Kayıp Miktarları

Şekil 3. ABD Ordusunun Verdiği Yaralı Miktarları

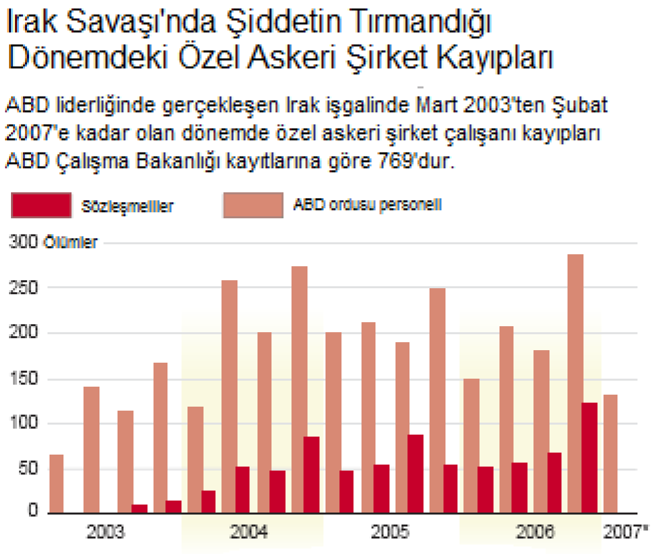

Şekil 4. Iraklı Sivil Kayıp Miktarları

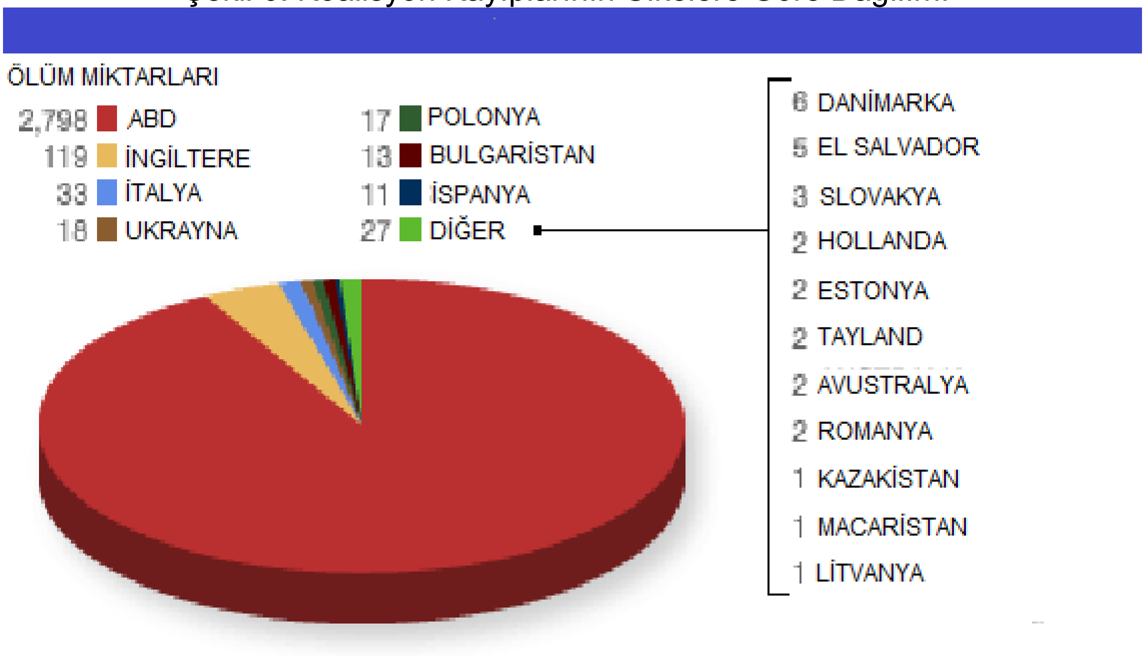
Şekil 1,2,3,4 için Kaynak: TEPAV Irak Raporu 2007

Şekil 5. Özel Askeri Şirket ve ABD Ordusu Kayıpları Kıyaslaması

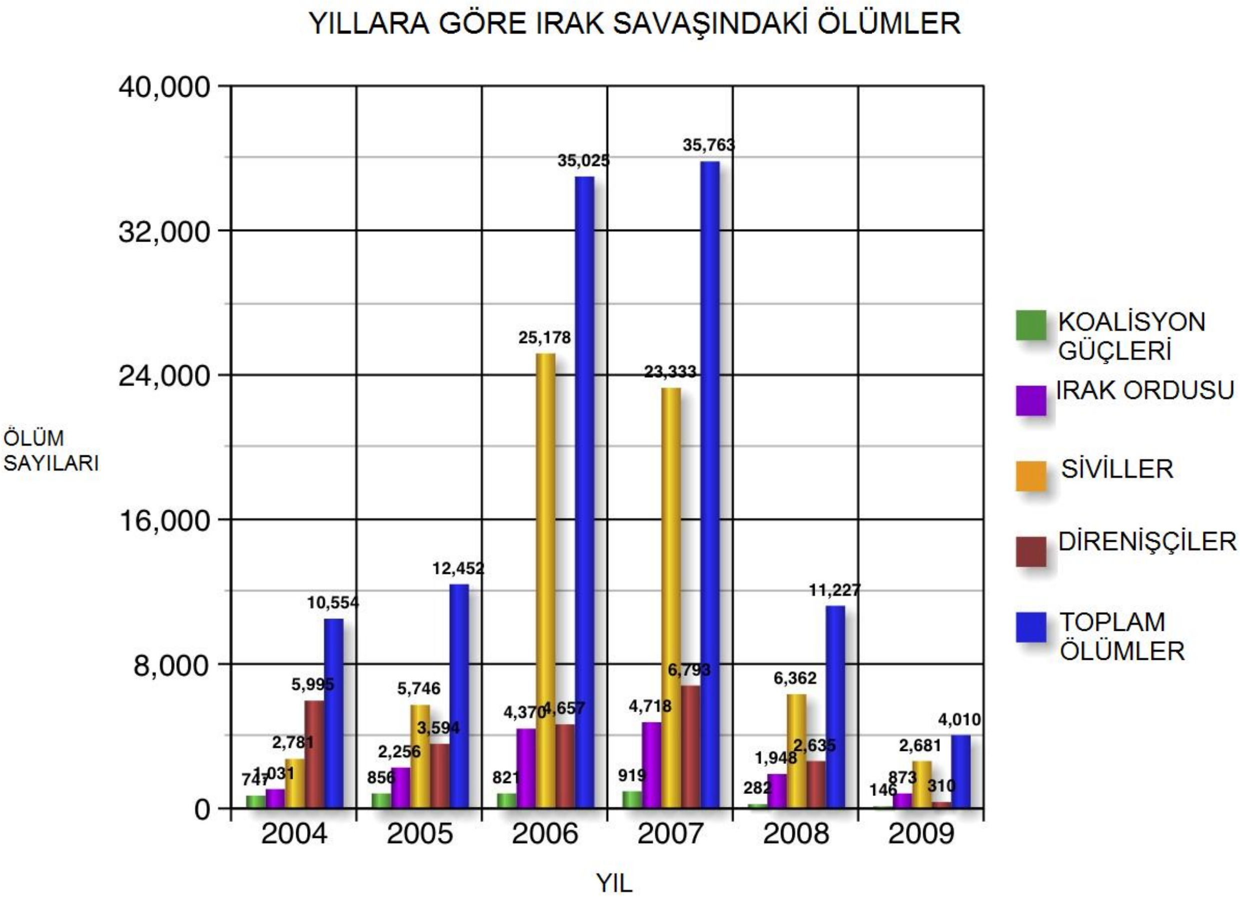
Kaynak: http://www.nbcnews.com/id/17300941/ns/world_news-mideast_n_africa/t/hidden-war-toll-nearly-contractors-killed/

Şekil 6. Koalisyon Kayıplarının Ülkelere Göre Dağılımı

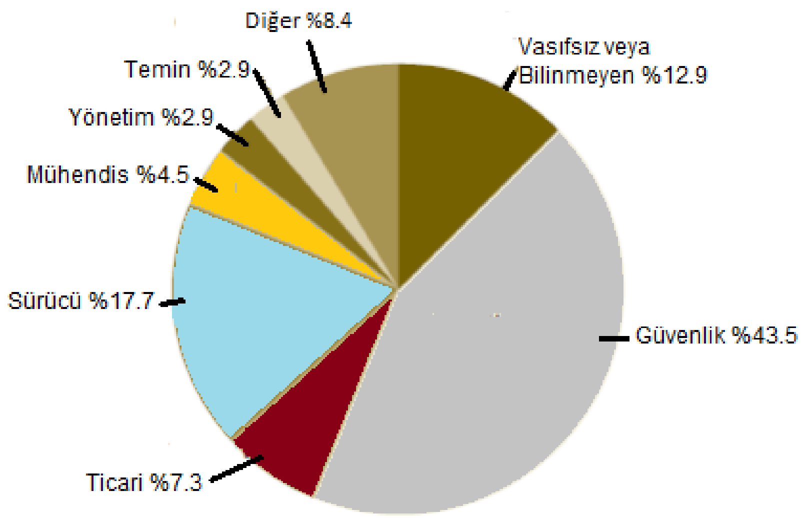
Kaynak: http//www.icasualties.org

Şekil 7. Yıllara Göre Bütün Kayıplar

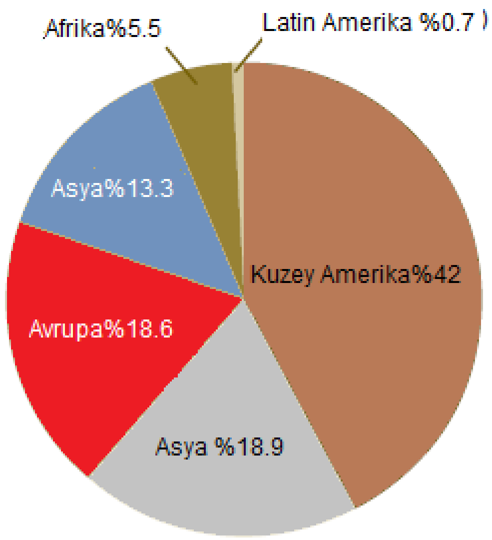

Kaynak:http//www.guardian.co.uk/data

Şekil 8. İş Tipine Göre Özel Askeri Şirket Kayıp Oranları

Şekil 9. Bölgelere Göre Özel Askeri Şirket Kayıp Oranları

Şekil 8 ve 9 için Kaynak: Mccoy Katherine,"Uncle Sam Wants Them"

2.3.1.5. Savaş Alanında Taktik Seviyeden Stratejik Seviyeye Kadar Yaptığı Etki

Özel askeri şirketlerin taktiksel boyutta çatışma alanlarında kullanılmaya başlandığı savaş Afganistan Savaşı'dır ama en etkin ve yaygın kullanıldığı savaş Irak Savaşı'dır.

Bu tür ön cephede silahlı çatışmalara katılan yani aktif olarak savaş meydanlarında görev yapan 60'tan fazla şirket bünyesinde 20.000'den fazla şirket çalışanı yer almıştır. Bu rakamlar koalisyon güçlerine katılan tüm ülkelerden (ABD hariç) daha fazla asker katkısını özel askeri şirketlerin yaptığını göstermektedir. Kayıplar da bu rakamlarla paraleldir, şiddeti tırmandığı dönemde Eylül 2004 itibariyle 150 şirket çalışanı ölmüş ve 700 tanesi yaralanmıştır. Nisan 2008 kayıpların artmasıyla sayı 1292 ölü, 9610 yaralıya çıkmıştır.[77]

Çatışma alanlarında aktif olarak yer alan özel askeri şirket çalışanları işgal güçlerinin birlik komutanlarının emir komutası altında değillerdi, faaliyetleri ve hareketleri işgal güçleriyle yeterli seviyede koordineli değildi, sözleşmeli oldukları için istedikleri zaman bırakıp gidebiliyorlardı[78] ama bütün bunlara rağmen sahip oldukları çoğu seçkin birliklerde yetişmiş personelleri sayesinde sahada başarılı olabildiler.

Öyle ki savaş esnasında muharebe alanından yaralı koalisyon gücü askerini tahliye ettikleri gibi kendi aralarında oluşturdukları muharebe arama kurtarma ekibiyle de çatışma alanına havadan direk müdahale edip, yaralı personeli kurtarabilecek seviyeye ulaştıkları da gözlenmiştir.[79] Sayı olarak kendilerine denk askeri birliklere nazaran daha riskli ortamlarda daha başarılı oldukları bir gerçektir.

---

77 Peter W. Singer,"Outsourcing the Fight", (Erişim) http://www.brookings.edu/research/opinions/2008/06/05-military-contractors-singer

78 Scheirer, Caparani, **a.g.e.**, s.44-50.

79 Singer, **a.g.e.**, s.394.

Muharip diyebileceğimiz şirket çalışanları yanında en son teknoloji ürünü olan hava araçlarının ve silah sistemlerinin bakımı ve idamesinde özel askeri şirketlerin temin ettiği yetişmiş ve tecrübeli teknik elemanlar büyük fayda sağlamıştır.

İstihbarat için mahkûmların sorgulaması, çevirmen, görüntü analiz uzmanları vb. birçok farklı uzmanlıkta çalışan şirket çalışanları da istihbarat alanında direnişçilerin örgütsel yapısının ortaya çıkarılmasında taktiksel ve operasyonel seviyede yararlı olmuşlardır.

Aynı şekilde operasyonel seviyede planlama ve icra safhasında özel askeri danışma şirketleri yer almıştır. Bu şirketler ayrıca yerel ordu ve polis gücünün oluşturulmasında da görev almışlardır.

Lojistik olarak askeri destek şirketlerinin yaptıkları katkı daha önceki bölümlerde ayrıntılı anlatıldığı üzere savaş başlamadan önce başlamış olup en sonuna kadar devam etmiştir. Bu şirketler askeri birlikleri desteklemeleri yanında Irak’ın yeniden inşası kapsamında büyük projelerde yer almışlardır.

Stratejik seviyede ise savaş başlamadan önce muhtemel hareket tarzlarını ve sonrasında savaş planı hazırlanması safhasında askeri danışmanlık şirketleri yer almışlardır.

Irak Savaşı askeri manada taktiksel, operasyonel ve stratejik seviyede incelendiğinde özel askeri şirketlerin her seviyede etkin bir şekilde yer aldıkları görülmektedir. Bunlar arasında en şaşırtıcı ve alışılmadık olan ise daha önceki savaşlarda görülmediği kadar şirket çalışanlarının taktiksel seviyede varlık göstermeleri, yaptıkları veya yapabildikleridir. Bu noktada bir kez daha savaş meydanlarında ve çatışma alanlarında yetişmiş ve tecrübeli insan gücünün ne kadar önemli ve etkili olduğu ortaya çıkmaktadır.

2.3.2. Politik Açıdan Değerlendirme

Özel askeri şirketler, kurulmuş oldukları ülkenin “de facto*” dış politika aracı haline gelmektedir. Bu yüzden devletler, kendi bünyelerinde bu tip şirketler kurmak isteyebilir. Ulusal orduların ya da yasaklandığı bölgelere, güçlü devletler adına kolaylıkla sızabilirler.[80]

Irak örneğinde her ne kadar sızma sözkonusu değilsede özel askeri sektörün koalisyon içinde ABD ordusundan sonra en fazla personele sahip olması ve Irak ordu, polis ve istihbaratının yeniden yapılanmasında yer alması gibi stratejik önemdeki kurumları doğrudan etkileyebilecek konumda olması göz önüne alındığında zamanla bir nevi dış politika aracı haline dönüştüğü gözlemlenmiştir..

Bir müdahale esnasında meydana gelecek bir felaket nedeniyle kamuoyunda oluşabilecek kayıplarla ilgili baskılardan gelişmiş batılı devletleri kurtarmaktadırlar. Böylece belirsiz ortamlarda meydana gelebilecek kayıpların yaratacağı riskler ortadan kalkmaktadır. [81]

Temel yeteneği savaşmak olan unsurların özelleştirilmesi aslında maddi maliyeti değil siyasi maliyeti düşürmektedir. Çünkü özel askeri şirketlerde meydana gelen kayıplar orduların ve devletlerin kayıp hanesine yazılmamaktadır. Bu sayede işveren durumundaki hükümetler kamuoyunun tepkisinin siyasi sonuçlarıyla karşı karşıya kalmamaktadırlar. Ancak, çatışmalarda meydana gelen kayıplar hakkındaki rakamların güvenilirliği zedelenmektedir. [82]

---

80 Çulha, **a.g.m.**, s.20.

* De facto veya de fakto: "gerçekte", "uygulamada", "fiilen", "fiili" ya da "pratikte" anlamında kullanılan Latince deyiş."Kanuna göre" veya "hukuki olarak" anlamına gelen de jure ile karşıt olarak sıkça kullanılır.

81 Schereier, Caparani, **a.g.m.,** s.80-82.

82 Yalçınkaya, Türkeş, **a.g.m,** s.82-83.

Ana görevleri arasında Irak'taki güvenlik güçlerini inşa etmek, Irak'ın güvenlik haritalandırılmasını yapmak, Irak'ta güvenlik sektörü reformunu sürdürmek, devlet adamlarını ve Yeşil Bölge'yi korumak olan özel askeri şirketlerin[83] faaliyetleri irdelendiğinde savaş alanında askeri alandaki etkilerinin yanında faaliyet gösterdikleri ülke içinde de siyasi ve politik etkilerinin olduğu anlaşılmaktadır. Bu etkinin olması doğaldır çünkü işgal kuvvetlerince Irak'a girilmesini müteakip yıllar süren direnişin başlamasıyla devam eden süreç içerisinde devlet otoritesi tam manasıyla kurulamamıştır. Siyasi ve politik boşluğun bulunduğu bu ortamda özel askeri şirketler rahat hareket etme imkânı bulmuş ve siyasal alanı özel güvenlik ideolojisiyle daraltıp kendilerini geç devlet inşasına sebep olan ana aktör haline getirmişlerdir.

Irak devlet inşa sürecine ve demokratikleşme çabalarına yönelik siyasi ve politik etkiler ayrı başlıklar halinde incelenecektir.

2.3.2.1. Irak Devlet İnşa Sürecine Etkisi

Devlet, uluslararası siyasi ve iktisadi mücadelelerin belirli bir coğrafyada yoğunlaşmış bir momentidir. Devlet aynı zamanda kurumsal sınırlarını aşan bir siyasal alanla da maluldur. Bu siyasal alan, toplumun ortak bir gelecek üzerine düşündüğü, kurgu yaptığı ve onun uğruna mücadele ettiği bir yerdir. Yüzyıllardır bu siyasal alan çeşitli oluşumlarla simgelenmiştir. Nitekim sokaklar ve meydanlar ortak kamusal alanlar olarak bu siyasal alanın en kıymetli bileşenleridir. Özel güvenlik ve özel askeri şirketler ise devlet arenasında şiddetin örgütlenişine dolayısıyla temel yapıtaşı olan devlet aygıtlarına, siyaset arenasına ve sokağa doğrudan bir müdahaledir.[84]

Şiddetin devletin tekelinde olmasının ideolojik bir anlamı vardır; böylesi bir tekeli

---

83 Funda Hülagü, "Irak'ta Devlet İnşası Sürecinde Özel Güvenliğin Rolü: Tarihsel-Sosyalijik Bir Perspektif", **Ortadoğu Etütleri**, cilt 3, sayı 1, 2011, s.91.

84 **a.g.m.**, s.93-102.

elinde bulunduran devlet tarafsız olduğu iddiasını sürdürebilir. Özel askeri şirketlerin şiddet içeren eylemleri bu tarafsızlığı ortadan kaldırmaktadır. Başka bir deyişle, işgal güçleri ve Irak Geçici Yönetimi dış kaynaklardan temin ettiği özel askeri şirketlerin kullanımıyla devlet otoritesinin yanında başka bir otorite tesis etmiştir.[85] Politik ve hukuki olmayan bu yetki devri veya paylaşımı kar odaklı olduğu için ve direkt devlet gözetimi haricinde olduğu için yeni bir siyasi, politik aktör olarak değerlendirilebilir.

Irak devlet projesinin üç ayağı mevcuttur: eski siyasi güç odaklarından kurtulmak; devlet aygıtlarını yeniden temellendirmek ve siyasal erkin dağılımı. İlk aşamada tersinden devlet inşası modeline örnek gösterilebilecek şekilde Paul Bremer tarafından ordunun, enformasyon bakanlığının dağıtılması ve 30.000 Baas memurunun işten çıkarılması gerçekleştirilmiştir. Tüm devlet aygıtının ilga edilmesiyle oluşan boşluğu özel askeri şirketler ve özel güvenlik ideolojisi doldurmuştur.[86] Bu iddialar örneklerle açıklanacaktır.

Irak'taki özel güvenlik şirketlerini ilk düzenleyen Geçici Koalisyon Otoritesi (CPA) hazırladığı bağlayıcı metinle özel askeri şirketlerin işletme ve silah taşıma lisanlarını Irak Devleti'nden almaları gerektiğini belirtmiştir. Ancak işledikleri herhangi bir suç durumunda ırak mahkemelerinde yargılanmaktan muaf tutulmuşlardır ve bu karar Irak Devleti düzenleyici yeni bir yasa çıkarıncaya kadar uygulanacaktır. Kısacası özel askeri şirket çalışanları Irak Devleti'nin egemenlik alanının dışındadırlar.[87]

Bu hukuki sorumluluktan muaf olma durumunu kötüye kullanan bazı özel askeri şirket çalışanları yakaladıkları suçluları sorgulamak hatta cezalandırmak amacıyla kendi adalet mekanizmalarını gerçekleştirmişlerdir. Nisan 2010'da Nineva eyaletinde Sünni Arapları sorgulamak için kullanılan gizli bir nezarethanenin ortaya çıkması[88] ve Ebu Garib Cezaevi olayları bu duruma

---

85 Scheirer, Caparani, **a.g.e.**, s.83.

86 Schaill, , **a.g.e.**,s.200-211.

87 Hülagü, **a.g.m.**, s.106.

88 **a.g.m.**, s.107.

örnek olarak gösterilebilir.

Başka bir husus ise özel askeri şirketlerin istihdam politikasıdır, dünyanın çeşitli coğrafyalarında sivil savaşlara ve kıyımlara dâhil edilmiş eski askerler işe alınmıştır. Örneğin Güney Afrika'da eski Apartheid rejiminde görev almış askerler ya da Şili'nin eski diktatörü Pinochet'in askerleri istihdam edilmişlerdir. Böylelikle küresel suç endüstrisinden beslenen özel askeri şirketlere yeni kurulan bir devletin güvenliği alanında görev verilmesi çelişkili bir durumdur. Ayrıca demokratikleşme misyonuna ortak edilen bu şirketlerin karanlık geçmişleri suçla devlet arasındaki ilişkinin daha da daralmasına fırsat tanımaktadır. [89]

Benzer durum ise Irak polis gücünün yeniden teşkil edilmesi esnasında direnişi kırmak amacıyla eski suçluların işe alınması olayında da görülmektedir. [90] Bu örnek de göstermektedir ki özel askeri sektör siyasetin kriminalize olmasını sağlamaktadır.

Özel askeri şirketlerin yer aldığı başka bir alan ise koruma görevleridir. Yeşil Bölge olarak adlandırılan ve elçiliklerin yanı sıra devlet kurumlarının da bulunduğu bölgenin devletin kendi güvenlik gücü haricindeki bir güçle yani özel askeri şirketlerce korunması, egemenliği ve devletin inşa sürecini engelleyen başka bir örnektir. Örneklerin de gösterdiği üzere Irak'ta devletle özel güvenlik arasındaki sınırlar muğlak durumdadır.

Irak'ta güvenlik zafiyetlerinden birisi de Bağdat'ta 75 civarında bulunan yol kontrol noktalarındaki asker ya da polislerin satın alınması ve patlayıcı dolu araçların buralardan kolayca geçmeleriydi. Özel güvenlik ya da askeri şirketlerin parayla savaş arasında oluşturduğu yeni ilişki gözardı edilmemelidir. Irak devlet inşa sürecinde para unsuru da önemli bir paya sahiptir. [91]

---

89 Peter W. Singer, "Warriors for Hire in Iraq", 2004, (Erişim) http://www.brookings.edu/research/articles/2004/04/15defenseindustry-singer, 2 Nisan 2014

90 Hülagü, **a.g.m.**, s.107-108.

91 **a.g.m.,** s.111.

Diğer bir konu ise güvenlik görevlileri arasındaki iletişimin resmi olmayan yollarla yapılması durumudur. Irak Devlet Başkanı Maliki'nin 2007 senesi Ocak ayında ABD Başkanı Bush'un önderliğinde gerçekleştirilen askeri yığınağın ardından, ülkedeki güvenlik aygıtları üzerinde otoritesini arttırmayı hedeflediği ve bu doğrultuda askeri operasyon merkezleri kurduğu bilinmektedir. Bu süreçte askeri birliklerin, emir-komuta zincirinin atlanarak Maliki'ye bağlı bazı danışmanlar tarafından cep telefonu ile yönlendirildiği görülmüştür. [92]

Kimi Iraklı güvenlik görevlilerinin bildirdiği üzere Irak Ulusal İstihbarat Servisi tamamen CIA'ya çalışmaktadır. Bu servis ABD tarafından özel şirket muamelesi görmektedir. Bunun sebebini şöyle açıklayabiliriz; 11 Eylül sonrası ABD'nin geliştirdiği anavatan güvenliği stratejisinde özel askeri şirketlere özellikle uluslararası istihbarat konusunda başat bir rol tanımlanmıştır. Irak, Afganistan ve Pakistan'da istihbaratın %95'i bu tip şirketlerin bünyelerinde kurulan birimlerden sağlanmaktadır. [93]

Özel askeri şirketlerin Irak Savaşı esnasındaki faaliyetleri değerlendirildiğinde; zaten zayıf olan devlet kurumlarının sağlayamadığı otorite ve egemenlik boşluğundan faydalanarak egemenlik ve hukuk dışı gri bir alan oluşturdukları ayrıca demokratik bir devlette olması gereken kurumsal, hukuksal işleyişin dışında davrandıkları tespitine ulaşılmıştır.

2.3.2.3. Irak Siyasetine ve Demokratikleşme Çabalarına Etkileri

Irak'a özel askeri şirketlerin girmesinin asıl sebebi ABD'nin işgal öncesi planlarında öngördüğünün çok ötesinde örgütlü bir direnişle karşılaşılmasıdır. Bu nedenle de özel askeri veya güvenlik şirketlerinin Irak'ta devlet inşa sürecinde kullandıkları ana mekanizmalardan birisi direnişçileri kendi saflarına devşirmektir. Direnişi kırmanın da ötesinde direnişçilerin özel askeri şirketler tarafından devşirilmesi Irak'ta oluşması muhtemel modern siyaset alanına da erken bir müdahaledir. Zira direnişçiler sadece pasifize edilmemekte ayrıca

92 Toby Dodge, "Iraq and the Next American President", Survival, Cilt 50, Sayı 5, 2008, s.37-60.

93 Hülagü, **a.g.m.**, s.111-112.

dönüştürülmektedirler. Aslında burada bir çelişki söz konusu, direnişçiler olası yeni bir devlete ya da modern devlet oluşumunda çözücü bir etki yapan özel güvenlik bünyesinde örgütleniyorlar. Dolayısıyla tersinden devlet inşası sürecinin dolaylı yürütücüleri oluyorlar. [94] Eski düzenin çözülmesi ve yeninin kurulması arasındaki bağı kurmak için de kullanıldılar denilebilir.

İlk başta potansiyel tehdit olarak algılansalar da iyi örgütlü ve sağlam bir geçmişi olan milis kuvvetler daha sonrasında işgal güçlerince desteklenmiştir. Bunlardan en bilineni Anbar bölgesinde 12 Sünni Şeyh tarafından El-Kaide'yi bölgelerinden kovmak için kurulan "Uyanış Hareketi"dir. Bu yaklaşım savaş esnasında yabancılaştırılmış Sünnilerin milisleştirilmesini sağlamıştır ve özel askeri şirketlerin misyonunu El-Kaide'ye karşı yeniden tanımlanmasını sağlamıştır. Bu vesileyle Irak'taki direniş hareketi El-Kaide ile özdeşleştirildi. [95]

Bu tür milis hareketleri destekleyerek, özel askeri şirketler direnişle terör arasındaki sınırı kaldırıyorlar ve direnişin devlet inşa sürecine olumlu olabilecek katkısı ya da oynayacağı muhalefet rolünü siyaset alanının dışına çıkararak ayrı bir alan oluşturuyorlar. Dolayısıyla özel askeri sektörün boyunduruğundaki direniş devletleşme sürecine evrilememiştir. Zamanla milis grupları arasındaki bağlar mezhepsel farklılıklar sebebiyle kopmaya başladı. Özel askeri sektörün ideolojisi Irak toplumundaki ayrılıkların derinleşmesine sebep oldu ve bu ayrılıkların birbirleriyle tek temas noktası olan sokak da özel askeri şirketler tarafından kapatılarak bu ayrılıklar derinleştirildi. Irak'ta birbirine paralel olarak kurulan ve özel askeri şirketler tarafından eğitilen birçok terörle mücadele ekibi bulunmaktaydı ve bunlarla ilgili bilgi çeşitli bahanelerle Irak parlamentosuna verilmedi. Bu şiddet ortamı olağanüstü halin devamını sağlarken özel askeri sektör sokaklarda kurduğu egemenlikle bir konsensüsün sonucu olarak bir devletin doğmasına engel olmuştur. [96]

---

94 Hülagü, **a.g.m.**, s.112.

95 Dodge, **a.g.m.**, s.37-60.

96 Hülagü, **a.g.m.**, s.114-115.

Özetle, işgal sonrası bir diktatörden kurtulmanın sevincini yaşayan Irak halkı zaman geçtikçe işgal güçlerinin ülkelerini terk etmemesi ve Geçici Yönetim Konseyinin Saddam'ı aratmayan uygulamaları sonucu hayal kırıklığına uğradı ve ülke çapında direniş artmaya başladı. Bu esnada devreye giren özel askeri şirketler direnişçileri bünyelerine katmaya başladı. Zamanla etnik ve mezhepsel gruplaşmalar ve direnişin şiddeti arttı. Şiddetin artmasında özel askeri şirketlerin ve yetiştirdikleri terörle mücadele birimlerinin payı büyük olmuştur. Yeni bir devlet kurmak için bir araya gelmesi gereken grupların ayrılıklarının derinleşmesinde özel askeri sektör etkili olmuş böylelikle devlet yapısını inşa etmesi yönünde çalışması gerekirken çözücü ve dağıtıcı etki yapmıştır. Bu etki tek tek şirketlerin yaptığı etkinin ötesinde, parçaların toplamından büyüktür.

Devletin kendi güvenlik güçlerince sağlaması gereken güvenliğin özel askeri sektöre devredilmesi ve demokratik denetimden uzak bırakılması sonucu devlet daha da otoriterleşmiş, ülke içi gruplaşma, şiddet artmış bununla beraber yeni bir devlet oluşturma, barış ortamında siyaset yapma ve Saddam sonrası beklenen demokrasi sağlanamamıştır.

2.3.3. Hukuki Açıdan Değerlendirme

Özel askeri şirketleri düzenleyen uluslararası kanunların olmaması ve var olan ulusal kanunların yaptırım gücünün yeterli olmaması özel askeri şirketlere Irak Savaşı esnasında hukuki olarak gri bir alan oluşturmuştur. Mevcut durumda, her ülkenin özel askeri şirketlerle ilgili iç hukuk düzenlemesini yapması kendi menfaatinedir. Çünkü, uluslararası platformda, özel askeri şirketler hakkında düzenleme yapılması zor görünmektedir.[97]

Irak'ta faaliyet gösteren özel askeri şirketlerle ilgili Irak devletinin ilk kanunu, Koalisyon Geçici Yönetimi başkanı Paul Bremer'ın imzasıyla 27 Haziran 2004 tarihinde 17. Emir adı altında çıkarılmıştır.[98]

Bu kanuna göre; özel askeri şirket sözleşmelileri kontratları kapsamında yaptıkları eylemlerde Irak kanun ve düzenlemelerine tabi olmayıp kontrat dışı eylemlerde tabidirler. Ayrıca bir sözleşme ya da alt sözleşmede yer alan hüküm ve koşullar uyarınca yaptıkları eylemler hususunda Irak'ta yasal kovuşturmadan muaftır. Fakat bu emir çeşitli belirsizlikler içermektedir. Öncelikle sözleşme dâhilindeki eylemlerde Irak yasalarından muaf olmak farklı müdahalelere açık bir ifadedir. Örneğin sürekli Irak'ta yaşayan bir sözleşmelinin günlük hayatındaki faaliyetleri nasıl kontrat içi veya dışı değerlendirilecektir. Benzer şekilde ilgili emrin ekinin 9. bölümü özel askeri şirket çalışanlarının kanunu uygulayıcı faaliyetlerden men ederken aynı ekin 5. bölümü özel askeri şirket çalışanlarının güvenlik gereği sivilleri durdurmaya, aramaya, silahını almaya yetkili olduğunu belirtmektedir. [99]

Bu kanun sonrası Irak hükümeti konuyla ilgili yeni kanun çıkarmadığı için diğer seçenek ulusal kanunlardır. Irak'ta faaliyet gösteren şirketlerin çoğu ABD menşeli olduğu için ve diğer personel gönderen Güney Afrika, İngiltere,

97 Peter W. Singer, "War, Profits, and the Vacuum of Law: Privatized Military Firms and International Law", (Erişim) www.pwsinger.com/articles.html, 21 Ocak 2014, s.547.

98 Schaill, **a.g.e.**, s.254-255.

99 Turcan, Özpınar, **a.g.m.**, s.160.

Avustralya vb. ülkelerin yurtdışında faaliyet gösteren özel askeri şirketleri düzenleyen kanunları olmadığı için baz alınabilecek tek seçenek ABD ordusunun iç hizmetlerini düzenleyen kanunu kalmaktadır.

UCMJ* olarak bilinen bu kanuna göre özel askeri şirket çalışanları silahlı kuvvetlere refakat eden siviller kategorisine girmektedir ama silah taşıyan, mahkûmları sorgulayan, silahların bakımını yapan ve benzer şekilde kritik askeri görevleri icra eden şirket çalışanları ne ölçüde sivildirler ayrı bir tartışma konusudur.[100] Ayrıca burada hukuki olarak başka bir pürüz çıkmaktadır mevcut hukuki doktrine göre; eğer özel askeri şirket çalışanının yaptığı eylem ABD devletinin operasyonları kapsamındaysa Amerikan mahkemelerinde yargılanamaz. [101]

Örneğin Ebu Garip cezaevi olaylarında ABD ordusu özel askeri şirket çalışanlarının taciz olaylarının %36'sında yer aldığını ve bunlardan 6 tanesinin taciz ve tecavüz olaylarında suçlu olduğunu tespit etti [102] ama bu olaylara karışan ABD ordusu personeli ceza alırken şirket çalışanları ceza almadı.

Benzer şekilde örnek olaylar bölümünde anlatılan olayların hiçbirinde özel askeri şirket çalışanlarından ceza alan olmadı. Aslında bunun iki temel sebebi bulunmaktadır; hangi statüye girdikleri ve yargılama yetkisinin kimde olduğu.

Irak Savaşı esnasında, gün içinde askeri görevleri icra eden ve gün sonunda sivil kimliğe bürünen özel askeri şirket çalışanlarının statüsünü belirlemek gerçekten zordur. Özellikleri ve yaptıkları işler göz önüne alınıp değerlendirme yapıldığında; paralı asker, muharip, muharip olmayanlar, sivil ve silahlı kuvvetlere refakat eden sivil statüleri karşımıza çıkmaktadır.[103]Yargılama yetkisi 17. Emir adı verilen kanunla kısıtlanmasının yanında çalışanların, şirketlerin ve

---

*UCMJ: Amerikan Ordusu Askeri Ceza Knunu (Uniform Code of Military Justice)

100 Turcan, Özpınar, **a.g.m.**, s.160-161.

101 David Isenberg, " A Government in Search of Cover: PMCs in Iraq", 23-24 Mart 2006, s.3 (Erişim) http://www.mafhoum.com/press9/279P2.pdf, 5 Nisan 2014

102 Singer, **a.g.m.**, s.13.

103 Topal, **a.g.m.**, s.1010-1015.

işverenlerin farklı ülkelerden olması da ayrı bir sorun teşkil etmektedir. Daha açıklayıcı olması için örnek verecek olursak. Örneğin, ABD Savunma Bakanlığı ile Irak'ta çalışmak üzere güvenlik alanında sözleşme yapan bir ABD firması, alt-kontrat yaparak bir İngiliz firmasına işi vermektedir. Dünyanın çeşitli yerlerinden eski asker toplayan bu firmada Polonyalı, Güney Afrikalı, Ukraynalı çalışanlara sahiptir. Farklı ülkelerden gelen çalışanların aşırı güç kullanarak Iraklı sivilleri öldürdüğünü farz edelim, bu durumda hangi ülke, kimi, nerede, hangi kanuna göre yargılayacak gerçekten cevaplaması zor bir sorudur.

Özellikle Ebu garip cezaevi skandalından sonra dünya kamuoyu bu hukuki boşluğu fark etmeye başladı denilebilir. İnsan Hakları İzleme Örgütü Ortadoğu direktörü Sarah Leah Whitson 'ın "ABD önderliğindeki koalisyon güçlerinin yabancı sözleşmeli şirket çalışanlarının ceza alma korkusu olmadan ciddi suçlar işleyebileceği hukuki bir vakum ortamı oluşturduğunu ve Irak parlamentosunun yabancı özel askeri şirket çalışanlarını işledikleri suçlardan dolayı yargılamadan muaf tutan kanunu iptal etmesinin zamanı geldiği" [104]şeklindeki demeci bu farkındalığı açıklar niteliktedir.

Özellikle Nisur Meydanı katliamından sonra ABD Temsilciler Meclisi sözleşmeli personelin savaş bölgesinde işlenen suçlardan ötürü ABD sivil mahkemelerince kovuşturmaya tabi tutulmalarını öngeren yasa tasarısını kabul etti. Federal Araştırma Bürosu soruşturmacılarının suç mahalline gitmesini, delil toplamasını, tanıklarla görüşmesini ve dava açmasını öngörmesine rağmen Irak gibi savaşın devam ettiği bir ortamda uygulama imkânı yoktu. [105]

ABD'de, 2006 sonbaharında çalışmalarına başlanan ve 2007 Savunma Tasarısına bir madde olarak eklenen değişikliğe göre muharebe alanında görev yapan özel askeri şirket çalışanları ve ABD ordusuna eşlik eden diğer kimseler Amerikan Askeri Ceza Kanunu kapsamına alınıyordu. Yasa tasarısındaki değişiklik kabul edilmesine rağmen uygulamaya koyulmadı. [106]

---

104 Turcan, Özpınar, **a.g.m.**, s.161.

105 Schaill, **a.g.e**., s.582-583.

106 Singer, "**Kiralık Ordular**", s.401-402.

ABD'nin bu konuyla ilgili yaptığı asıl düzenleme 2008 yılında gerçekleşti. Bu düzenleme, özel askeri şirket çalışanlarının Birleşik Devletler Kanunlarına, Ordunun Yurtdışı Yargılama Kanununa ve Ordu Askeri Ceza Kanuna tabi olduğunu içeriyordu. Ama her kanun için geçerli olan yorum ve uygulama isteği bu kanun için de geçerli olacaktır. [107]

Ayrıca ABD ile Irak arasında 2008 yılının sonlarında imzalanan SOFA* antlaşmasının 3. paragraf 1. maddesine göre Irak devleti özel askeri şirket ve çalışanları üzerinde yargılama yetkisine sahip oldu. Ama bu kanununun 2. paragraf 5. maddesinde yapılan tanıma göre bütün şirket ve çalışanlarının değil sadece ABD Silahlı Kuvvetleri ile sözleşme yapan firmaları kapsıyordu. Böylelikle Irak'ta faaliyet gösteren ABD Dışişleri Bakanlığı başta olmak üzere diğer kurum ve ajanslara çalışan şirketler ve çalışanları kanun kapsamı dışında kalmaktaydı. [108]

İşgalin başladığı 2003 yılından 2010 yılındaki çekilmeye kadar sadece aktif görevlerde yer alanlarının sayısı 20.000 civarında olan özel askeri şirket çalışanlarından bir tanesi bile herhangi bir suçtan ceza almamıştır. Bu örnek bile başlı başına hukuksal eksikliği göstermektedir.

Özetle, Irak Savaşı esnasında özel askeri şirket çalışanları tarafından işlenen suçları yargılayabilecek uluslararası kanunların yetersiz olduğu görülmüştür. Ulusal kanunlar seviyesinde ise birçok ülkenin bu türde kanunlara sahip olmadığı ortadadır. Irak Savaşı'nda en büyük güce sahip olan ABD ise yaptırımı olan kanunları Irak'tan çekilmesine yakın zamanda yürürlüğe koymuştur. Irak açısından bakıldığında ise durum daha kötüdür, işgal yönetimince özel askeri şirketleri yargılamasını engelleyen yasalar çıkarılmıştır.

---

107 Peter W. Singer, "Frequently Asked Questions on the UCMJ Change and its Applicability to Private Military Contractors", (Erişim) http://www.brookings.edu/research/opinions/2007/01/12defenseindustry-singer, 22 Mayıs 2014

108 Statues of Forces Aggrement, (Erişim) http://www.brusselstribunal.org/Sofa171108.htm, 22 Mayıs 2014

*SOFA: Kuvvetlerin Statüsü Antlaşması (Status of Forces Agreement)
Yabancı bir ülkede hangi kuvvetlerin nerde, nasıl hareket edeceğinin çerçevesini çizen ve genellikle ABD'nin yurtdışında bulunan askeri güçlerinin hukuki korumasını sağlamak maksadıyla yaptığı antlaşma. Başka bir deyişle işgali uluslararası kamuoyu önünde meşrulaştırma yönünde atılmış bir adım.

Ayrıca işgale uğradığı için devlet kurumları tam manasıyla çalışmamakta denetleme ve takip kapasitesi de bulunmamaktadır. Dolayısıyla örnek olaylar bölümünde ayrıntılı olarak işlenen olaylarda gerçekleşen tecavüz, cinayet ve katliamlar cezasız kalmıştır. Aynı olaylara karışan ordu mensupları ceza alırken hukuki boşluklardan faydalanan şirket çalışanlarının yaptıkları yanına kalmıştır. Irak'a demokrasi, adalet ve özgürlük getirmek amacıyla yapılan savaşta özel askeri sektörün yaptığı kanunsuzluklar diktatör olarak tanımlanan Saddam dönemi yönetiminde Irak'ta gerçekleşen olaylardan çok da farklı olmadığı söylenebilir.

Irak Savaşı'nda en fazla özel askeri şirkete sahip olan ABD başta olmak üzere diğer ülkeler öncelikle kendi iç kanunlarında daha sonra uluslararası boyutta gerekli düzenlemeleri yapmazsa Irak Savaşı'nda görülen ve cezasız kalan kanunsuzluklar dünyanın başka bir coğrafyasında ve başka bir zamanda tekrarlanabilir.

2.3.4. Ticari Açıdan Değerlendirme

Irak Savaşı esnasında koalisyon orduları, işgal yönetimi ve kurumları, inşaat firmaları vb. işverenler tarafından güvenlik alanında sözleşme yapılarak özel askeri şirketlerin kullanılması ticari manada dış kaynak kullanımı olarak nitelendirilmektedir. Askeri manada hiç olmadığı kadar dış kaynak kullanımının gerçekleştiği Irak Savaşı, özelleşen savaşın zirvesi olarak tabir edilebilir.

Dış kaynak kullanımın asıl amacı maliyetleri düşürmektir. Ama Irak Savaşı'nda bu amaca ulaşıldığı tartışma konusudur.

2.3.4.1. Özel Askeri Sektörün Ekonomik Boyutu

Irak Savaşı esnasında özel askeri şirketlere ödenen paralar çok büyük boyuttadır. Örneğin ABD ordusunun lojistik desteğini sağlayan ve savaş esnasında en büyük sözleşmeye sahip olan KBR firmasının Irak misyonunu sağlamak ve Irak petrol sistemini onarılmasına yönelik çalışmalar için yalnızca 2007 yılı için 20,1 milyar dolar aldığı bilinmektedir. Bu paranın büyüklüğünü

daha iyi anlamak için kıyaslama yaparsak, ABD'nin 1991 Körfez Savaşı için yaptığı harcamanın 3 katı kadardır. Ayrıca KBR firmasının ABD ordusundan 2,2 milyar dolar fazla aldığı iddia edilmektedir.[109]

Riskli görevlerde yer alan ve koruma görevlerini icra eden şirketler örnek olarak Dyncorp, Blackwater, Triple Canopy ve Aegis benzeri şirketlerin sözleşme tutarları da yüz milyon dolarlar tutarındadır.

Benzer şekilde Irak ordusu ve polisini eğiten askeri danışma şirketleri de büyük miktarda sözleşmeler yapmışlardır, örneğin Vinnell firmasının yaptığı 48 milyon dolarlık sözleşme gibi. [110]

Sözleşme tutarları yüksek olunca çalışanların maaşları da yükselmektedir. Öyle ki eski bir özel kuvvetler mensubu günde 1000-1500 dolar arası para kazanabilmektedir. Tabi bu rakamlar resmi ordu mensuplarıyla özel askeri şirket çalışanları arasında huzursuzluğa sebep olmaktadır.

Başka bir konu ise Irak'ın yeniden yapılanması kapsamındaki ihalelerin çoğunlukla ABD firmalarına verilmiş olmasıdır. Irak'ın yeniden yapılanması için 100 milyar dolar harcanması planlandığı düşünülürse ticari olarak ihale alan bu firmaların büyük kar ettiği ortadadır. Bu paranın bir kısmının Irak petrol gelirlerinden karşılanacağı düşünülürse ABD işgalin masrafını bu şekilde çıkarmaktadır.

2.3.4.2. Sözleşmelerle İlgili Sorunlar

Özel askeri şirketlerle yapılan sözleşmelerin çoğu "maliyet-artı" şeklindedir. Bu tip sözleşmelerde firma taahhüt ettiği hizmeti yerine getirirken yaptığı masraflar üzerinden belirli bir yüzdede kar alır. [111] Şartlar böyle olunca firmalar daha çok kar edebilmek için maliyetleri şişirmektedirler.

---

109 Singer, **a.g.e.**, s.384-385.

110 Zabcı, **a.g.m.**, s.25.

111 Scheirer, Caparani, a.g.e., s.50-54.

Sonuçta askeri görevler icra etse de özel askeri şirketler birer ticari firmadır. Kar eğilimli oldukları için maliyetleri arttırmaları ve personel başına ücret aldıkları durumda daha fazla personel çalıştırmak için nitelikli olmayan personel çalıştırmaları normaldir. Nitekim bu konuyla ilgili örnekler mevcuttur; KBR firmasının çıkartmadığı yemekleri, taşımadığı yükleri fatura etmesi, Blackwater firmasının çalışan sayısını daha fazla göstermesi olayları gibi. [112]

Sözleşmelerin yapılması, takibi ve denetlenmesi ise ayrı bir sorundur. Örneğin ABD ordusunun yaptığı bu tür sözleşmeler Irak Savaşı ile artarken bunları denetleyecek denetmen sayısı azalmıştır. Ayrıca sözleşmeye uymayıp işi bırakmayı önleyici bir mekanizma da bulunmamaktadır. Firmaların sözleşmelerinin içerdiği zorunlulukları ne kadar yerine getirdiği tam olarak denetlenememektedir. [113]

Maliyeti düşürme amaçlı özel askeri şirketlerle yapılan sözleşmeler maliyeti düşürmek yerine arttırmıştır.[114] Sözleşmelerin denetlenmesi yeterli seviyede olmadığı için ve yaptırım mekanizması etkili olmadığı için aynı hukuki alanda boşluk olduğu gibi ticari alanda da bir boşluk meydana gelmektedir.

Devamlı olarak büyüyen bir pazar payına sahip özel askeri şirketlerin kar oranları bu sektörü cazip hale getirmektedir. Serbest piyasa ekonomisinin geçerli olduğu ülkelerde müteşebbislerin, bu tip şirketleri kurarak pastadan pay almak isteyebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. [115] Mevcut durum sonucu askerlik mesleğinin, bir meslek olmanın ötesinde bir olgu olarak görüldüğü geleneksel yaklaşımın yerini ticari bir bakış açısı almıştır. Ayrıca eski askerlerin yeteneklerini kar amacıyla uluslararası piyasaya çıkardığı zaman eski meslekleri olan askerlikten ziyade bir ticari firma çalışanına dönüştükleri de söylenebilir.

---

112 Singer, **a.g.m.**, s. 10-21.

113 Commission on Army Acquisition and Management in Expeditionary Operations, “**Report-Urgent Reform Required: Army Expeditionary Contracting**”, 2.Baskı, Washington, 2007, s.1-7.

114 Robert A. Burge,” Effectiveness and Efficiencies of Private Military Corporations”, **Naval Postgraduate School Theisis**,Monterey/California, 2008, s 50-59.

115 Schereier, Caparani, **a.g.m.,** s.80-82.

Özetle, maddi maliyetleri düşürmek maksadıyla dış kaynak kullanımı olarak kullanılan özel askeri şirketlerin maddi maliyeti düşürdüğü söylenemez ama siyasi maliyeti düşürdüğü söylenebilir.

Ticari firmaların var olması için kar etmesi gerekir, özel askeri şirketler de var olmak için kar etmelidir fakat bu noktada ahlaki bir çelişki oluşmaktadır, bu tür şirketlerin kar edebilmesi için istikrarsızlık ve çatışma ortamı gerekmektedir. Daha fazla kar daha fazla savaş cümlesi özel askeri sektörü özetler niteliktedir.

2.3.5. Ahlaki, İş Ahlakı ve İnsani Yardım Açısından Değerlendirme

Ulusal ordulardan farklı olarak özel askeri şirketler para için savaşırlar ve teknik olarak her zaman daha çok para verenin tarafına geçme riskini taşımaktadırlar. Bunun bir sonucu devletlerin dış politikaları ile kar güden işletmelerin çıkarları çatışmaktadır.

Bu ise Machiavelli'den beri siyasal yapıda meydana gelen en büyük değişimlerden biridir. Sözgelimi KBR firması için Irak'a barışın yerleşmesinin anlamı bu ülkedeki işlerin sona ermesidir. Şirketlerin işlerinin sona ermesi karın düşmesi demektir. Oysaki barışı getiren bu durum devletler için masrafları ve maliyetleri azaltır. Barışın devletler için maliyeti azaltması öte yandan şirketlerin karını düşürmesi savaşın özelleşmesindeki ahlaki sorundur. [116] Özel askeri sektörün gelişmeye başladığı ilk dönemden beri var olan bu büyük çelişkinin Irak Savaşı esnasında da varlığını sürdürdüğünü söylemek yanlış olmayacaktır çünkü özel askeri şirketler var olmak için kar etmek zorundadırlar.

Irak Savaşı özel olarak irdelendiğinde ve özel askeri şirket çalışanlarının Irak Savaşı'nda karıştığı şiddet eylemleri göz önüne alındığında profesyonel olmalarına rağmen çoğu olayda gereksiz ve orantısız şiddet kullandıkları görülmektedir. Hatta bazı olaylarda cinayet, taciz, tecavüz, işkence benzeri suçlara da rastlanmaktadır. Bu suçların gerçekleşmesinde şirketlerin personel profili ve yanlış istihdam politikaları da pay sahibidir. Öyle ki eski Şili diktatörü

116 Yalçınkaya, "Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi", s.274.

Pinochet'in komandoları, sabıkası olan eski askerler veya apartheid döneminde görev yapan Güney Afrikalı askerler istihdam edilmiştir. Bu tür askerlerin şiddete meyilli oldukları bilinmektedir. Yer aldıkları Necef çatışması, Nisur Meydanı katliamı vb. olaylar değerlendirildiğinde insan haklarını ihlal etmenin yanında savaşın süresini ve şiddetini arttırarak daha fazla direnişçinin ve de sivilin ölmesine hatta daha fazla ABD ve koalisyon askerinin ölmesine sebep olmuşlardır.

BM eski başdanışmanı David Shearer'ın " Özel askeri kuvvetler kesin ifadelerle açıklanamaz: Hür vicdanı hiçe sayan gri bir alanı kuşatmışlardır. Paralı askerlerin kullanılmasına dair ahlaki değerlendirmeler bu kuvvetlerin karıştığı durumlardan uzak bir bakış açısından yapılmaktadır. Çatışma ve mağlubiyet görenlerin daha az ahlaki vicdan azabı olur." şeklindeki ifadeleri bu tezi destekler niteliktedir. [117]

Ama diğer yandan; özel askeri şirket mensupları işletmelerinin olumsuz olarak tanımlanmasına özellikle de paralı asker veya savaş suçu işlemeye meyilli oldukları iddialarına kızmaktadırlar. Nihai uzun vadeli kazançlarını iyi bir imaja bağlı olduğu için piyasa kurallarının böyle bir eğilimi sınırlandırdığını ileri sürmektedirler. Özel askeri şirketler şiddet kullanırlar ama genel amaçları sadece şiddet kullanmaktan ziyade görevlerini yerine getirmektir. Hatta danışma şirketleri eğittiği birliklerin profesyonelleşmesinde önemli rol oynayabilir. [118]

Aslında şiddet, cinayet, taciz, tecavüz, işkence vb. olayların gerçekleşmesinin en büyük sebebi özel askeri sektörü düzenleyen uluslararası kanunların yetersizliğidir. Hukuki boşluğun varlığı şirket çalışanlarına serbest davranma imkânı tanımış ve insan hakları ihlallerinin oluşmasının zeminini hazırlamıştır.

Irak halkı gözünden konuya bakarsak durum daha da iç karartıcıdır. Çünkü Saddam dönemindeki diktatörlük rejiminden sonra yönetimin değişip insan haklarının ve demokrasinin gelişeceğini bekleyen halk işgal güçlerinin

---

117 Singer, **a.g.e.**, s.357.

118 Singer, **a.g.e.**, s.340-345.

ülkelerinden çekilmelerinin uzamasının yanında bir de özel askeri şirketlerin aşırıya kaçan kanunsuz davranışlarına şahit olmuştur.

Özel bir şirketle kamu kuruluşunun ahlaki farkını incelersek. Özel bir şirketin kuruluş amacı kar elde etmek iken kamu kurumları daha geniş talepler üzerine inşa edilmiştir. Yani şirketler fayda sağlamak yerine durumlarını kurtarmakla ilgilidirler. Kar amaçlı çalışan özel askeri şirketler, daha fazla kazanç söz konusu olduğunda operasyonel faaliyetlerde gözetilmesi gereken etiği gözardı edip insan haklarından taviz verebilmektedirler.[119] Nitekim Necef'teki bölgesel işgal merkezini korurken çıkan çatışmadaki davranışlar ve Ebu Garip Cezaevi olaylarındaki davranışlar bu konuya örnek gösterilebilir.

Özetle, özel askeri şirketlerin Irak Savaşı'ndaki faaliyetleri ahlaki olarak değerlendirildiğinde, işgal güçlerinin yanında benzer görevleri icra etmelerine rağmen gerçekleşen çoğu olayda sorumsuzca davrandıkları ve mevcut hukuki boşluklar sayesinde bazı olaylarda insani, askeri ve mesleki etiği göz ardı eden ve zaman zaman insan haklarını ihlal eden davranışlarda bulunduklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

İş etiği açısından değerlendirme yapıldığında, yaptıkları kontratlar güvenliği sağlamak amacıyla yapılmış olmasına rağmen kuralları tanımayan ve olumsuz tavırlarıyla savaşın şiddetinin artmasına ve güvenlik ortamınının aksi yönde etkilenmesine sebep oldukları gözlenmiştir. Güvenlikle ilgili ve askeri görevleri icra etmelerine rağmen kurallara bağlı bir asker gibi değil de motivasyonu para olan ticari şirket çalışanı gibi davranmalarındaki çelişki iş etiğine aykırıdır denilebilir.

Özel askeri sektör eğitim, danışmanlık ve yeniden yapılanma alanlarında faydalı işler yapmıştır ama aktif görevlerde yer alan şirket mensuplarının yaptığı şiddet ve suç içeren faaliyetler Irak Savaşı'nın karanlık yüzü olarak dünya kamuoyunun hafızasında yer etmiştir.

119 Türkeş, **a.g.e.**, s.155-156.

Dünya kamuoyu tarafından tam olarak meşru olarak görünmeyen bir savaş olan Irak Savaşı, savaşta yer alan bazı özel askeri şirketler ve kanunsuz faaliyetleriyle daha da gayri meşru hale getirilmiştir.

İnsani Yardım açısından; Özel askeri şirketlerin kapasiteleri ve yetenekleri değerlendirildiğinde gerekli kurumsal ve hukuki düzenlemelerden sonra Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Hükümet Dışı Kuruluşlar (NGO), İnsani yardım kuruluşları özellikle faaliyette bulundukları tehlikeli bölgelerde korunma ve mültecilerin barınması ve lojistiği konusunda özel askeri şirketlerden faydalanabilirler.

Deprem, sel, kasırga v.b. doğal afetlerde devletler ve uluslararası örgütler özel askeri şirketlerden kurtarma, barınma ve lojistik alanında faydalanabilirler. Örnek olarak 2005 yılında ABD'nin New Orleans eyaletinde gerçekleşen kasırga sonrası, Blackwater adlı özel askeri şirket çoğu federal kurumdan önce afet bölgesine ulaşmıştır.[120]

Irak Savaşında hükümet dışı kuruluşlar ya da yardım kuruluşlarına çalışan özel askeri şirketler küçük çaplı kalmıştır. Gerekli düzenlemeler yapılmış olsaydı, kapasitesi ve imkanları yüksek seviyede olan özel askeri şirketler kullanılarak savaştan zarar gören siviller daha iyi barınma, beslenme ve sağlık yardımı alabilirdi ve sivil zaiyatlar daha da azaltılabilirdi.

---

120 Jermy Schaill, "**Blackwater**", çev. Meral Delikara Üst, Ankara, Aprıl Yayıncılık, 2010, s.25.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

IRAK SAVAŞI SONRASI ÇIKARILAN DERSLER ve ÖZEL ASKERİ SEKTÖRÜN DÜZENLENMESİ İÇİN YAPILMASI GEREKENLER

Bu bölümde öncelikle özel askeri sektörün neden varolmaya, büyümeye devam edeceği ve neden düzenlenmesi gerektiği anlatılacak. Sonrasında ise özel askeri şirketlerin Irak Savaşı'nın seyrini, sürecini ve şiddetini etkileyen faaliyetlerinin incelenmesi sonucu çıkarılan dersler ışığında özel askeri sektörün uluslararası ve ulusal bazda düzenlenmesi amacıyla kurumsal ve hukuksal alanda alınması gereken önlemlerden ve uygulamalardan bahsedilecektir.

3.1. ÖZEL ASKERİ SEKTÖR VE GELECEĞİ

1999 senesinde özel askeri sektörün öncüsü olan Executive Outcomes şirketi kapatıldığında bazı analistler bunu sektörün sonu olarak yorumlamıştı. Diğer düşünce ise sektörün, maden zengini ama kanunsuz Sahra altı Afrika ülkeleriyle sınırlı kalacağı idi. Ama sadece bir şirketin kapatılmasına yoğunlaşan ve küresel trendleri gözden kaçıran bu yorumun yanlış olduğu çok geçmeden anlaşıldı. [1] Çünkü sektörün var olmasını ve büyümesini sağlayan asıl sebep temelde yapısal şartların aynı kalmasıdır. Savaş varlığını sürdürdükçe askeri uzmanlığa olan ihtiyaç devam edecektir. Ayrıca savaş alanlarında geçmişte olduğu gibi sadece kamu orduları bulunmamaktadır, medya, hükümet dışı kuruluşlar, yardım kuruluşları gibi yeni aktörler de bulunmaktadır. Özel askeri şirketlerin de savaşa müdahil olma becerileriyle diğer aktörlerden daha etkili olduğu bir gerçektir.

Özelleştirmenin yaygınlaşması, dünyanın çeşitli yerlerindeki kriz ortamları, çeşitli BM operasyonları ve teknolojinin askeri alanda artan etkisi özel askeri endüstrinin büyümesini ve daha fazla alana yayılmasını sağlamıştır.

---

1 Singer, **a.g.e.**, s.359-361.

Küresel güvenliğin bütün dinamiklerini değiştirdiği, güvenlik dünyasının yeniden doğuşu olarak düşünülen trajik 11 Eylül olayları özel askeri sektörün geleceğine darbe vurmamış aksine savaşın artık devletlerin savaşan üniformalı askerlere özgü bir mesele olmadığını göstermiştir. [2]

Zaten etkin bir şekilde kullanılan danışmanlık ve destek şirketlerinin yanı sıra 11 Eylül sonrası Afganistan'daki operasyonlarla birlikte özel askeri şirketler aktif görevlerde kullanılmaya başlanmış yani "Pandoranın kutusu" açılmıştır.

Afganistan sonrası Irak işgalinde ise her üç tip özel askeri şirket kullanımı zirveye ulaşmış ve özel askeri sektör savaşı doğrudan etkileyen olaylara imza atmıştır. Sayıları koalisyon güçlerine yaklaşan bu özel ordunun geleceğin çatışma alanlarında daha fazla ve daha etkin şekilde yer alacağı aşikârdır.

Sadece ordular değil BM, NATO, hükümet dışı organizasyonlar, uluslararası şirketler, yardım kuruluşları da muhtemel müşteriler olduğu için özel askeri sektörün büyümeye devam edeceği kesindir.

3.2. DÜZENLEME GEREKLİLİĞİNİN SEBEPLERİ

Özel askeri sektör neden düzenlenmelidir? Çünkü Irak Savaşı'ndaki faaliyetleri başta olmak üzere yaptıkları faaliyetler hükümetler, ordular, insani yardım kuruluşları tarafından çözülmesi gereken mesele ve sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bu sebepleri maddelersek:

(1) Barışa, güvenliğe, çatışmaların çözülmelerine karşı olmamalarını garanti altına almak,
(2) Kullanılmalarının yasalara ve hukuka uygun olmasını ve insan haklarını çiğnememelerini sağlamak,
(3) Hükümet politikalarını baltalamalarını engellemek,
(4) Müşterilerine ekonomik zarar vermelerini engellemek,
(5) Faaliyetlerinden ve çalışanlarından sorumlu olmalarını sağlamak,

---

2 Singer, **a.g.e.**, s.362-365.

(6) Mümkün olduğunca şeffaf olmalarını sağlamak,
(7) Legal ve legal olmayan ilgi alanları arasında geçişi engellemek,
(8) Ülkelerin egemenliklerine zarar verecek faaliyetlerini engellemektir.[3]

Özel askeri şirketler ve çalışanları ile ilgili kanun ve düzenlemelerin hem uluslararası hem de ulusal düzeyde yetersiz olduğu daha önce söylenmişti. Irak Savaşı incelendiğinde özel askeri şirketlerin yaptığı şiddet içeren kanunsuz faaliyetler hukuki boşluklar sebebiyle oluşan gri alanda kaybolmuş ve bu suçları işleyenler cezasız kalmıştır. Öyle ki aynı suçu işleyen ordu mensupları ceza alırken özel şirket çalışanları ceza almamıştır.

İşgalin başladığı 2003 yılından 2011 yılındaki çekilmeye kadar başta ABD olmak üzere koalisyon güçlerince her türlü alanda kullanılan özel askeri şirketler hakkında yeterli seviyede bir düzenleme yapılmamıştır.

Örneğin sayıları destek şirketlerinde çalışanlar hariç tutulursa 20.000 civarında olan özel askeri şirket çalışanlarının Irak Savaşının ilk 1,5 yılındaki suç yüzdesi % 0'dır. Yakın sayıda nüfusa sahip, kişi başına düşen gelir seviyesi yıllık 70.000 dolar olan ABD'nin Conneticut eyaletinin Westport kasabasındaki suç oranı ise yılda her 1000 vatandaş için 28'dir. [4]

Ya özel askeri şirket çalışanları savaş şartlarında bile mükemmel vatandaşlardır ya da nerede, kim tarafından ve nasıl yargılanacakları konusunda belirsizlikler mevcuttur. Buradan çıkarılabilecek diğer bir sonuç ise büyük güçlerin bu sektörü düzenleme konusundaki isteksiz davrandıklarıdır.

Sektörü düzenlemek için kurumsal, ulusal ve uluslararası bazda yapılması gereken düzenlemeler ile ilgili politik ve hukuki tavsiyeler verilecektir.

---

3 Christopher Kinsey, **"Corporate Soldiers and International Security:The Rise of Military Companies"**, New York ve Londra, Taylor ve Francis Yayınları, 2006, s.134-135.

4 Singer, **a.g.m.**, s.13.

3.3. ÖZEL ASKERİ SEKTÖRÜ DÜZENLEMEYE YÖNELİK TAVSİYELER

3.3.1. Uluslararası Düzenlemeye Yönelik Tavsiyeler

Öncelikle hükümetler böyle bir düzenleme yapmaya cesaret etmelidir daha sonra ise Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, NATO gibi uluslararası kuruluşların da katılımıyla ortak bir yaklaşım ile mevcut paralı askerlik kanunları güncellenmelidir ayrıca özel askeri şirketleri ve özel güvenlik şirketlerinin faaliyetlerini, şeffaflıklarını, şirket ve çalışanlarının sorumluluklarının kapsamını belirleyecek şekilde değiştirilmelidir. Paralı askerlik faaliyetlerini izleyen BM özel raportörüne özel askeri şirketleri ve faaliyetlerini de izleme görevi verilebilir. BM işe alınabilecek firmaların veritabanını oluşturabilir. Özel askeri şirketleri işe alan ülkelerin ve firmaların kendilerinin bağlı olduğu ve sözleşme yapınca karşılıklı haber verdikleri bir yapı oluşturulabilir ve bu yapı standartları belirleyip, özel askeri şirketlerin yeterli olup olmadığına karar verebilir. Kayıt yaptırmayan ya da uluslararası kanunları ihlal eden şirketlere yönelik yaptırım mekanizmaları oluşturulabilir.[5]

Eğer gelecekte hükümetler ve de uluslararası kuruluşlar özel askeri şirketlere iş vermeye niyetli iseler öncelikle sektörü düzenleyici kontrolü tesis etmelidirler. Bunun için ise bölgesel, ulusal ve uluslararası çerçevenin çizilmesiyle oluşturulacak kontrol mekanizmaları gerekmektedir.

(1) Konuyla ilgili bölgesel ve uluslararası hukuk düzenlemelerinin onaylanması, hangi şirket veya çalışanının nerede ve hangi kanuna göre yargılanacağının belirlenmesi,

Irak Savaşı esnasında işgal devletleri kanunlarında, işgale uğrayan Irak kanunlarında ve de uluslararası kanunlarda özel askeri şirketleri ve faaliyetlerini kurumsal bazda, çalışanlarını ise bireysel bazda bağlayan etkili düzenlemeler olmadığı için ortaya çıkan kanunsuzluklar cezasız kalmıştır.

---

5 Scheirer, Caparani, **a.g.m.**, s.116-117.

En büyük sorun ise sivil kabul edilen özel askeri şirket çalışanlarının suç işlediğinde nerede ve hangi kanunlara göre yargılanacağının belirsizliğidir. Necef çatışması, Nisur Meydanı katliamı, Ebu Garip Cezaevi skandalında taciz ve tecavüz olayları başta olmak üzere birçok cinayet ve katliama varan insan haklarını çiğneyen direnişçi ve sivillere yönelik şiddet içeren suçlar cezasız kalmıştır. Bu nedenle özel askeri sektörü düzenleyecek ulusal ve uluslararası kanunların en kısa zamanda düzenlenmesi şarttır.

(2) Özel askeri şirketlerin daha şeffaf olmaları amacıyla ulusal yasalar dâhilinde lisans verme kontrol işlemlerinin geliştirilmesi,

Özel askeri şirketlerden faaliyetleri ile ilgili bilgi istendiğinde ticari sır perdesi arkasına saklanarak şeffaf davranmamaktadırlar. Ayrıca Irak Savaşı'nın başından itibaren özel askeri şirketler hiç olmadığı kadar büyük oranda kullanılmıştır ve bu dönemde birçok yeni şirket kurulmuştur, dünyanın her yerinden eski asker toplayan yeni kurulan ve eski şirketlerin personel seçerken seçici davranmadığı aşikârdır. 2004 yılında savaşın şiddetlenmesiyle şirketlere olan talepte patlama yaşanmıştır.

Mart 2003 ile Aralık 2011 arasındaki süreçte Irak'ta 180 civarında özel askeri şirket faaliyet göstermiştir.[6] Bu kadar çok sayıda şirketin kontrol edilip çalışmaları için lisans verilmesi ve özellikle savaş ortamı şartları düşünüldüğünde denetlenmeleri gerçekten zordur ama şirketlere işveren konumundaki ülkelerin bu yönde hiç çabaları olmamış ve bu da Irak Savaşı'nda trajik olayların yaşanmasına sebep olmuştur.

Lisans ve çalışma izni verme konusundaki düzenleme ihtiyacına verilebilecek en iyi örnek yeni kurulan Aegis firmasına Mayıs 2004 'te, 293 milyon dolar bedelinde, istihbarat desteği ve güvenlik brifingleri de dahil yeniden yapılanma faaliyetlerini yürüten tüm firma ve kişilerin güvenliğini koordine etme işinin verilmesidir. Bu şirketin kurucusu olan Tim Spicer (Eski İngiliz Özel Kuvvet subayı) uluslararası kötü üne sahip eski bir paralı askerdir ve şirketi yeni

6 Yalçınkaya, "Savaş Müteahhitleri ve Irak Savaşı", s.84

kurulduğu için ne bir tecrübeye ne de referansa sahiptir. [7]

Bütün bu sebeplerin bir araya gelmesi, Irak'ta yaşanan savaş süresince beraberinde Nisur Meydanındaki gibi şiddet olaylarını, Ebu Garip Cezaevi olaylarında olduğu gibi taciz, tecavüz ve insan hakları ihlallerini, Necef çatışması ve Irak Başbakan Yardımcısının korumasının öldürülmesi olaylarında olduğu gibi cinayetleri ve katliamları beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla özel askeri şirketlere lisans verme hem ülkelerce hem de uluslararası seviyede düzenlenmeli ve şirketlerin "ticari sır" bahanesini öne sürerek bilgi paylaşımından kaçmaları engellenmelidir.

(3) Özel askeri şirketlerin yaptığı silah transferlerinde BM silah ambargo ve kısıtlamalarına daha fazla dikkat edilmesi, kullandıkları silah ve mühimmatların Cenevre Konvansiyonuna uygun olmasının sağlanması,

Özel askeri şirketlerin Irak Savaşı'nda koruma ve konvoy görevlerinde kullandıkları silahlar arasında sadece hafif silahlar değil zırhlı araçlar, ağır silahlar ve helikopterler de bulunmaktaydı. Mevcut savaş şartları değerlendirildiğinde bu silahların varlığı kabul edilebilir ama asıl sorun Cenevre Konvansiyonuna uymayan mühimmat ve mermilerin kullanılmasıdır.

Örneğin 2003 Eylül ayının ortalarında Bağdat'tan kuzeye giden Blackwater şirketine ait araç pusuya düşürüldü. Çatışma esnasında şirket çalışanlarından birinin kullandığı mermi türü normalden farklıydı, APLP adı verilen karma metal işlemi denilen yöntemle üretilen ve ABD güçlerince kullanımı onaylanmamış bir mermi çeşidiydi. Çeliği ve diğer sert hedefleri delip geçen ama insan gövdesinden geçmeyip, parçalayarak tedavisi imkânsız yaralar açan bu mermi o gün direnişçilerden birinin ölmesine sebep oldu. Eğer ordu mensubu olsaydı Divan-ı Harbe gidecekti ama Blackwater çalışanı sivil sayıldığı için yargılanmadı. [8]

---

7 Schaill, **a.g.e.**, s.248-250.

8 **a.g.e.**, s.128-130.

Yukarıda verilen örneğin de gösterdiği üzere şirketlerin kullanacağı silah ve mermi çeşitlerinin de kurala bağlanması şarttır çünkü savaş her ne kadar tarafların birbirini yok etmesini içerse de onun bile kuralları vardır.

(4) Paralı askerlik faaliyetlerini izleyen BM özel raportörünün özel askeri şirketleri de izlemesi, lisans iptal etme yetkisinin ve yaptırım yetkisinin olması,

BM'in uluslarüstü kimliğiyle özel askeri sektörü izlemesi, firmaların faaliyetlerine ve çalışanlarının davranışlarına daha çok dikkat etmesini sağlayacağı için faydalıdır. Ama izlemenin yanında ülkelerin kabul edeceği yaptırım yetkisinin de olması şarttır. Zira Irak Savaşı'nda faaliyet gösteren ve sayıları 60'ın üzerinde olan firmaları izleyen ve denetleyen bir oluşum olmamıştır. Bu sebeple ceza alması ya da çalışma lisansı iptal edilmesi gereken şirketler faaliyetlerine devam etmiş bu da beraberinde daha çok şiddet ve sivil ölümlerini getirmiştir.

(5) Özel askeri şirketler hakkında uluslararası bilgi paylaşımının sağlanarak şirketlerin yurtdışı faaliyetlerinin daha iyi izlenmesi,

Firmaların kuruldukları ülkeler, bünyesindeki şirketleri ve ne tür işler yaptıklarını, onları işe alan kurum ve ülkeler de, iş verdikleri özel askeri şirketlerin hangisi olduğunu ve faaliyetlerini uluslararası ortamda paylaşırsa her firma hakkında kanaatin oluşması sağlanmış olur. Bu da beraberinde imajı iyi olan firmanın öncelik ve daha büyük işler almasını sağlayacağı için firmaların imajlarını iyi tutma çabalarını arttıracak ve onların kötü olarak anılacakları işleri yapmalarından uzak tutacaktır.

Irak Savaşı esnasında bu şekilde paylaşılan ortak bir bilgi havuzu olmadığı için birçok olaya karışan Blackwater, CACI, Titan benzeri şirketler faaliyetlerine Irak'ta ve diğer ülkelerde devam etmiştir. Sadece birçok suçlama ve kongre araştırmasıyla karşılaşan Blackwater şirketi ismini 2007 yılında XE Services olarak, 2011 yılında ise Academi olarak değiştirmiştir. Bu örnek, şirketlerin herhangi bir ceza veya yaptırıma maruz kalacaklarını anladığında isim ve kuruluş yerlerini değiştirerek aynı şekilde kendilerini düzeltme gereği görmeden

sektörde varlıklarını sürdükleri ve iş yapmaya devam ettikleri tezini kanıtlar niteliktedir.

(6) Özel askeri şirketlerin çalışanlarını, insan haklarını ihlal edici davranışlar yapmaktan alıkoyması için gerekli önlemlerin alınması,

Bu sadece şirket çalışanlarının ordu mensupları gibi askeri ceza kanunlarına tabi olmasıyla sağlanabilir. Nitekim 2007 yılında, Irak Savaşı'nda gerçekleşen şiddet olayları özellikle Necef çatışması/katliamı sonrası ABD özel askeri şirket çalışanlarını bu kanun kapsamına sokmuştur ama sadece Savunma Bakanlığı ile sözleşme alan firmaları bu kapsamda tutmuş diğer kurumlarla çalışanları muaf tutmuştur. Diğer ülkelerden bu yönde bir yaptırım gerçekleşmemiştir.

(7) Sivil gözlem ve demokratik kontrol yapılarının kullanılarak özel askeri şirketlerin kanundışı silah ticaretine karışmasının engellenmesi. [9]

Özel askeri şirketler sağladıkları destek, danışmanlık ve aktif askeri hizmetler yanında silah tedarik hizmetiyle de ilgilenmektedir. Irak Savaşı esnasında direnişçilere silah temin eden özel askeri şirketler olduysa bile resmi olarak tespit edilmemiştir. Fakat önceki yıllarda İngiliz Sandline firmasının hükümetin izni olmaksızın Papua Yeni Gineye silah sattığı tespit edilmiştir.[10]

Özetle, uluslararası seviyede özel askeri sektörün düzenlenmesi için öncelikle bu tür şirketleri barındıran ülkelerin istekli olması gerekmekte ve AB, NATO, BM gibi uluslarüstü örgütlerle beraber ortak bir çalışma ile ilgili kanun ve düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Hem şirketlerin hem de çalışanlarının tabi olduğu kanunlar, yetkiler ve sorumluluklar belirlenirse Irak Savaşı'nda şirketlerin faaliyet gösterdiği gri alan değişip siyah ve beyazın daha net ayırt edildiği bir ortama dönüşecektir.

---

9 Schierer, Caparani, **a.g.e.**, s.116-117.

10 Yılmaz, **a.g.m.,** s.16.

Genelde gelişmiş batılı ülkeler bu tür şirketlere sahiptir ama maalasef Irak Savaşı'nda yaşanan tüm olumsuz örneklere rağmen bu ülkelerde sektörü düzenlemeye yönelik bir girişim görülmemektedir.

3.3.2. Ulusal Düzenlemeye Yönelik Tavsiyeler

Özel askeri şirketlere işveren ülkeler, şirketlerin faaliyet gösterdikleri ülkeler ve bu şirketlerin kayıtlı olduğu ülkeler özel askeri şirketlerin faaliyetlerine izin vermeli ve sorumlu olmalıdır. Çünkü ülkeler hem kendi içlerinde hem de diğer ülkelerin egemenliklerine karşı askeri faaliyetleri kontrol etme konusunda uluslararası kanunlara tabidirler. Bu kanunlar ordulara uygulandığı gibi özel askeri şirketlere de uygulanabilir. [11]

Konuyla ilgili Birleşik Krallık Yabancılar ve Milletler Topluluğu Ofisinin yaptığı ve "Green Paper* " adı verilen belge altı seçeneği sunmaktadır. [12]

(1) Özel askeri şirketlerin yurtdışı faaliyetlerinin yasaklanması,

Ülkelerin iç işlerine ve egemenliklerine saygılı olmayı destekleyen bu seçeneğin uygulanabilirliği mevcut uluslararası ilişkiler ve ordular tarafından kullanılan özel askeri sektörün büyüklüğü ve lobi etkinliği düşünülünce imkânsız görünmektedir.

(2) Yurtdışı askeri faaliyetler için personel toplanmasının yasaklanması,

Eğer bu gerçekleşirse mevcut özel askeri şirketlerin personel istihdam şekilleri illegal şekle bürünür. Bu seçeneğin de uygulanabilir olduğu söylenemez.

(3) Özel askeri şirketler için lisans sistemi geliştirilmesi,

Yasaklama yerine özel askeri şirketlerin personel, silah, eğitim ve hizmet

---

11 Scheirer, Caparani, **a.g.e.**, s.116-132.

12 Kinsey, a.g.e., s.140-148.

* Green Paper: Yeşil Belge (Birleşik Krallık Yabancılar ve Milletler Topluluğu Ofisinin özel askeri sektörü Düzenlemeye yönelik yaptığı çalışma.

standartlarının oluşturulması mevcut şirketleri doğru şekilde kanalize edecek bir seçenektir. Ama ulusal lisans verme sistemi uluslararası kanunlarla tamamlanmalı ve bütünleşik olmalıdır.

(4) Kayıt ve bilgilendirme,

Özel askeri şirketlerin aldıkları işleri açıklayan sözleşmeleri ve bedellerini bağlı oldukları ülkeye bildirmeleri bilgi paylaşımını arttıracağı ve ülkelerin özel askeri sektörü daha iyi tanımasını sağlayacağı için faydalıdır.

(5) Özel askeri şirketler için genel lisans sistemi,

Belirli hizmetler için yapılan sözleşmelere lisans verme yerine ülkeler şirketin yapabileceği hizmetleri ve hangi ülkelerde çalışabileceğini belirlediği bir lisans sistemi geliştirebilir ama bu ülkenin sektör üzerindeki kontrolünü azaltacaktır.

(6) Özel askeri sektörün kendi isteğiyle kendini düzenlemesi,

Özel askeri sektördeki şirketlerin bir araya gelerek hükümet dışı kuruluşlarla ve müşterileri ile birlikte böyle bir düzenleme yapması gerçekten çok zordur. Çünkü farklı ülkelerde kurulan şirketlerin yanı sıra diğer kuruluşlarla birlikte çok parametreli bir ortam oluşmakta ve bu ortak karar ve çalışmayı zorlaştırmaktadır.

Ama Irak Savaşı esnasında özel askeri şirketlerin yasal amaçlı olmasa da örgütlenme yönünde çabaları olmuştur, Irak Özel Güvenlik şirketi Derneği* adıyla kurulan bu dernek faaliyetlerini 31 Aralık 2011'de sona erdirmiştir. Bu tür örgütlenmeler şirketlerin "sivil inisiyatif" oluşturacak güce ulaştığının göstergesi olduğu için anlamlıdır. [13]

Yukarıda incelenen maddeler ve Irak Savaşı'ndan çıkarılan dersler bağlamında ulusal seviyede yapılması gerekenler;

---

13 Yalçınkaya, **a.g.m.**, s.84.

(1) Anlaşılır ve kesin standartlarla, özel askeri şirketlerin ve çalışanlarının sözleşme süreçlerinin belirlendiği lisans sisteminin oluşturulması,

(2) Yasaklanan faaliyetlerin tanımlanması ve izin verilenlerin düzenlenmesi,

(3) Özel askeri şirketlerin şeffaflığı, sorumlulukları için minumum gerekliliklerin belirlenmesi; şirketlerin, çalışanlarının eğitim ve davranışlarının nasıl olması gerektiğinin belirlenmesi,

(4) Özel askeri şirketlerin ve çalışanlarının izlenmesi ve incelenmesi için kural ve sistemlerin belirlenmesi ve faaliyetlerinin izlenmesi,

(5) Parlamento gözleminin oluşturulması,

(6) özel askeri şirketlerin yapacağı sözleşmelerin rekabete dayalı, adil ve şeffaf olmasının sağlanması,

(7) Düzenleme için gerekli bütün ekonomik önlemlerin alınması. [14]

Bunlar yapılması gerekenler ama nihayetinde dikkat edilmesi gereken bir konu daha var sonuçta özel askeri şirketler de birer ticari firmalardır bu yüzden kamuoyunun genel beklentisinin karşılanmasının yanında firmaların da ticari beklentilerinin de dikkate alınması gerekmektedir. [15]

Özel askeri sektörü düzenlemenin herhangi bir ticari sektörü düzenlemekten çok farklı ve zor olduğu bilinen bir gerçek, çünkü kar etmesini sağlayan şey istikrarsız ortamlar, krizler, çatışma ortamları kısaca savaştır. Tamamen yasaklamaların olduğu bir düzenlemede, legal yani iyi, aydınlık taraftan, illegal yani kötü, karanlık tarafa geçmeleri tabiatları ve kurumsal yapıları itibariyle çok

---

14 Scheirer, Caparani, **a.g.e.**, s.134-136.

15 Kinsey, **a.g.e.**, s.157.

kolaydır. Bu noktada dikkat edilmesi gereken, özel askeri şirketlerin hareket alanı çizilirken ticari kar mantığıyla çalışan "firmalar" olduklarının unutulmaması gerektiğidir.

Yukarıda anlatılanlar olması gerekenlerdir ve bu olması gerekenlerin özel askeri şirketlerin kurulduğu ya da bu şirketleri işe alan ülkelerde olmamasının doğurduğu sonuçlar; devlet egemenliğine saygı duyulmadan hareket edilmesi, Irak devletinin demokratikleşme çabalarının geciktirilmesi, hukuki gri alandan faydalanılıp şiddet içeren ve insan haklarını ihlal eden suçların işlenmesi gibi vahim sonuçlardır.

Anlatılan bazı maddelere örnek verirsek. Örneğin, özel askeri şirketlerin faaliyet gösterdiği ülkenin de şirketlere onay vermesi gerekirken Irak işgal edildiği için bu şirketlerle karşılaşması kendi isteği dışında olmuştur. Saddam rejiminin yıkılmasından sonra Irak devlet egemenliğine saygılı davranılıp kurulan hükümete bu tür şirketleri izleme ve denetleme yetkisi verilebilirdi ama yerel yönetimin kurulması geciktiği ve bu tür şirketleri izleyip denetleyecek devlet aygıtlarının yetersiz olmasından dolayı bu seçenek gerçekleşmemiştir. Bunun yanı sıra bu tür şirketleri yargılamadan muaf tutan kanunlar Geçici Yönetim Konseyi tarafından çıkarılarak Irak devlet egemenliğine ve demokratikleşme çabalarına bir darbe daha vurulmuştur.

Daha sonra koruma öldürme olayından sonra Maliki yönetimi Blackwater şirketinin ülkedeki faaliyetlerini yasaklamaya kalktığında şirketle koruma sözleşmesi olan ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından engellenmiştir. [16]

Etkili çalışma lisansı verme ve faaliyetlerin denetlenmesi sistemi olmadığı için yeni kurulan ve tek amacı para olan firmaların aynı amaçla motive olmuş çalışanlarının kuralsızlık ortamında işledikleri suçlar önceki bölümlerde ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

---

16 Zabcı, **a.g.m.**, s.23.

Konuyla ilgili söylenebilecek son söz, Irak Savaşı örneğinde yaşanan her olayın özel askeri sektörün neden ve nasıl düzenlenmesi gerektiğinin cevabı olduğudur.

3.3.3. Yasal Düzenlemeye Yönelik Tavsiyeler

İngiltere Avam Kamarasının kabul ettiği "Green Paper" adlı sektörü düzenlemeye yönelik altı adet öneri sunan belge önceden bahsedilmişti.

İlave olarak farklı bir yaklaşım sunan Michael Cottier önerisinde, devletleri; ihraç eden (şirketi gönderen), ev sahibi ve kontrat yapan olarak üçe ayırmakta ve ev sahibi ile ihraç eden ülkenin düzenleme yapması gerektiğini söylemektedir. Bu düzenlemeler bazı askeri görevler üzerinde kısıtlama ve lisans verme sisteminden oluşmaktadır. [17]

Doug Brooks ise özel askeri şirketlerin ulusal düzenlemeleri ve uluslararası insan hakları kanunlarını kabul etmeye yatkın olduklarını belirtmekte ve bunun şirketlerin esnekliğini, olaylara müdahale de hızlarını etkilemeyeceğini belirtmektedir. Uygun ve kesin yapılan kontratların en etkili düzenleme olacağını da eklemektedir.[18]

Başka bir yaklaşım şöyledir, ulusal düzenlemelerin etkili olabilmesi için önce özel askeri şirket tanımının tam olarak yapılması gerekmektedir. Lisans verme sistemi ise mevcut ABD ve G.Afrika kanunlarından faydalanıp yapılabileceği gibi uluslararası bağımsız bir birim tarafından da standartlar tesis edilip oluşturulabilir. [19]

Ama en mantıklısı özel askeri şirketlerin çoğunu barındıran ABD, İngiltere, Fransa ve Güney Afrika gibi ülkelerin uluslararası düzenlemeleri beklemeden

---

17 Turcan, Özpınar, **a.g.m.**, s.155-156.

18 Brooks,"Protecting People", (Erişim) http://www.hoosier84.com/0725brookspmcregs.pdf, 11 Şubat 2014, s.4.

19 Virginia Newell, Benedict Sheehy,"Corporate Militaries and States: Actors, İnteractions and Reactions", **Texas International Law Journal**, sayı 41, 2006,
(Erişim) http://www.tilj.org/content/journal/41/num1/Newell-Sheehy67.pdf, 11 Şubat 2014, s.96.

kendi iç hukuklarında gerekli düzenlemeleri yapmalarıdır. Öyle ki böyle bir çalışma uluslararası çabalar için de örnek teşkil edebilir. Özel askeri şirketler için kimlerin çalışabileceği ve bu şirketlerin kimlere çalışabileceği netleştirilmelidir. Aksi takdirde; özel askeri şirketler “Gri” olarak adlandırabileceğimiz bu hukuki boşluk alanında faaliyetlerine devam edeceklerdir.

Paralı askerler ve özel askeri şirketlerle ilgili kanunlar önceki bölümlerde ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Bu kanunlar incelendiğinde, uluslararası hukukun paralı askerleri tanımlamak için kullandığı tanımlar (Cenevre Sözleşmesinin 1977 tarihli Ek Protokolünün 47. maddesi ve 1989 tarihli Paralı Askerlerin Çalıştırılması, Kullanılması, Finanse Edilmesi, Eğitimini Yasaklayan Uluslararası Sözleşme) bir dizi belirsiz fakat kısıtlayıcı zorunluluklar içermektedir. Sonuçta, bütün ölçütlere uyan hiç kimsenin bulunamamasıdır. Bu yasal tanımlar belirsiz olmasa bile uluslararası düzeyde bu tanımları uygulayacak veya icra edecek çok az mekanizma vardır. [20]

Ulusal düzeydeki yasal yaklaşımlar uluslararası hukukun zayıflığını yansıtmaktadır. İç hukukun büyük kısmı ve küresel yönetmelikler ya aksak uluslararası hukuka boyun eğerek özel askeri aktörler olgusunu görmezden geliyor ya da endüstriyi tanımlayacak ve düzenleyecek kapasiteye sahip değiller. Çok az ülkenin özel askeri sektör için geçerli düzenlemeleri mevcuttur ama bu düzenlemelerin etkin olduğu ve anlaşılmış olduğu düşünülmemektedir. Örneğin sözleşmelerinin silah transferini içerdiği durumlarda ABD’li özel askeri şirketler Uluslararası Silah Trafiği Mevzuatına göre lisans almalıdırlar. Sürece dahil olan Savunma ve Dışişleri Bakanlığı her sözleşmeye farklı davrandıkları için sürecin nasıl işlediği bilinmemektedir. Bunun yanında sözleşme bedeli 50 milyon doların altındaysa şirket kongreye bildirmeden yurtdışında çalışabilmektedir. Bir özel askeri şirket lisans aldığı zaman sözleşmenin nasıl

---

20 Singer, **a.g.e.**, s.371.

yürütüldüğüne dair denetim zorunluluğu yoktur, normalde yüklenici ülkedeki ABD büyükelçisi sorumludur ama Irak örneğin de olduğu üzere hiçbir yetkili bu sorumluluğu üzerine almamıştır. [21] Bir diğer örnek olan Güney Afrika kanunlarının da uygulama ve yaptırımda yetersiz olduğu Irak Savaşı esnasında birçok Güney Afrikalı eski askerin çalışması ve ceza almaması ile kanıtlanmıştır.

Irak Savaşı başladıktan 4 yıl sonra 2007 yılında gerçekleşen şiddet olaylarının da etkisiyle ABD sadece Savunma Bakanlığına çalışan özel askeri şirketlerin çalışanlarını Askeri Ceza ve Yurtdışı Askeri Yargı kanununa tabi olmasını sağlamıştır. Ama bu çabanın kısıtlı ve geç kalınmış bir hareket olduğu aşikârdır.

Yasal düzenlemeye yönelik İngiliz hükümetinin yaptığı "Yeşil Belge" de bulunan ve özel askeri şirketlere yönelik lisans yaklaşımını ele alan çalışma Parlamento tarafından topa tutulmuştur. [22] Başka bir deyişle doğarken öldüğü söylenebilir.

Ulusal ve uluslararası kanun yetersizlikleri nasıl giderilmelidir? Bu soruyu Irak Savaşı esnasında elde edilen deneyimler ışığında cevaplarsak;

(1) Öncelikle özel askeri şirketlerin tanımı yapılmalıdır. Sonrasında ise kimlerin şirketler için çalışabileceği, şirketlerin kimler için çalışabileceği, bir yanlışlık ve suç meydana geldiğinde hangi yapının hangi kanunlara dayanarak araştıracağı, soruşturmayı yürüteceği ve cezalandıracağı hukuksal olarak kesin çizgilerle belirlenmelidir.

Böylelikle hukuki boşluklar kapatılmış ve yargılama esnasındaki ikilemler giderilmiş olacaktır.

(2) Özel askeri endüstri uluslararası alanda faaliyet gösterdiği için uluslararası müdahale şarttır. BM bünyesindeki paralı askerlik ile ilgili düzenlemeler özel askeri şirketleri ve çalışanlarını kapsayacak şekilde

---

21 Singer, **a.g.e.**, s.372-376.

22 Kinsey, **a.g.e.**, s.151-159.

yeniden düzenlenmelidir.

Fakat böyle bir düzenleme iyimser olarak birkaç yıl normalde ise on yıllar alabileceği için devletlerin yapması gereken vakit kaybetmeden kendi ülkelerindeki şirketlere yönelik düzenlemeleri yapmalarıdır. Bu her ne kadar biraz aşırı görünse de özel askeri sektörün günümüzdeki büyüklüğü ve etki çapı göz önüne alındığında, acil bir ihtiyaçtır. Benzer ihtiyaç internet kullanımında da ortaya çıkmış ve devletler bunun üstesinden gelebilmiştir.

(3) İdeal bir düzenlemede devletler çabalarını bölgesel oluşumlar içinde birleştirilebilir, örneğin İngiliz hükümetince hazırlanan tasarı Avrupa Birliği için bir başlangıç noktası olabilir.

(4) Özel askeri sektördeki şirketlerin büyüklüğü ve etki çapları değerlendirildiğinde mevcut kanunların yeterli olduğu yönünde karşı çıkacakları ve lobi faaliyetlerinde bulunacakları ihtimal dâhilindedir. [23]

Sektörün kendi kendini düzenleyeceği yönünde iddiada bulunabilirler ama bu sadece kurumsal seviyede geçerli olacaktır ve daha çok ticari alan için geçerlidir. Ama konu bireysel seviyeye indirgendiğinde ve tecavüz, cinayet veya hapishanede işkence benzeri olaylar söz konusu olduğunda, en kötü insan davranışları için sahip olduğumuz kanunlar geçerli olmalıdır. Yanlışlık ve suç meydana geldiğinde hangi yapının hangi kanunlara dayanarak araştıracağı, soruşturmayı yürüteceği ve cezalandıracağı hukuksal olarak kesin çizgilerle belirlenmelidir.

Kötümser bir yaklaşım ise hukuki önlemler alınsa bile özel askeri şirketlerin gelişinin ve müdahilliğinin önlenemeyeceğidir çünkü bu şirketler çok çabuk bir şekilde kuruluyor, kapatılıyor ve başka bir alana kaydırılabiliyor.[74]

Yukarıda maddelenen önerilerin bir an önce devletlerce ve devletlerüstü organlarca hayata geçirilmesi büyük önem arz etmektedir. Aksi halde esnek yapıya sahip özel askeri şirketler yine kontrol altına alınamayacak ve Irak

---

20 Singer, **a.g.m.**, s.21-22.

Savaşı'nda yaşanan; öncelikle masum sivillerin sonrasında ise direnişçilerin başına gelen cinayet, katliam, işkence, tecavüz vb. olaylar dünyanın başka bir coğrafyasındaki ülkede başka insanların başına gelecektir.

Irak Savaşı için geç kalınmıştır çünkü dünya kamuoyu ve devletler kurumsal ve hukuksal olarak hazırlıksız yakalanmışlardır. Ayrıca dünya üzerinde savaş ve savaşın yeni aktörleri olan özel askeri şirketlerin var olmaya devam edeceği bir gerçektir. Bu sebeple, gelecekte diğer devletlerin ve vatandaşlarının özel askeri sektörden zarar görmemesi için kanunların acilen yapılması politik, hukuki, insani ve ahlaki bir gerekliliktir.

74 David Shearer,"Oursorcing War", **Foreign Policy**, Sayı 112, 1998, (Erişim) http://www.foreignpolicy.com/articles/1998/09/15/outsourcing_war, 2 Şubat 2014, s.68-72.

SONUÇ

Küresel anlamda Soğuk Savaş sonrası orduların küçültülmesi, maliyetlerin azaltılması için özelleştirme ve dış kaynak kullanımının yaygınlaşması özel askeri şirketlerin oluşması için zemin hazırlamıştır. 90'lı yılların başından itibaren dünya üzerinde istikrarsızlıkta ve iç çatışmalarda görülen artış ve istikrarsızlığın oluşturduğu ters orantı savaşlar savaşın özelleşmesini hızlandırmıştır. Modern savaş konseptinde medya veya hükümet dışı kuruluşlar gibi devlet dışı unsur olarak ortaya çıkan özel askeri sektör yeni tartışmaları beraberinde getirmiştir bunlar; meşruluk ve hukuki düzenlemelerdir.

Bu şirketler önce "Başarısız devlet" olarak tabir edilen otorite kurmakta zorlanan, devlet kurumlarının tam manasıyla çalışmadığı, meşru hükümete karşı ayaklanan birçok isyancı grubun olduğu bu ülkelerin çokluğu Afrika kıtasını ön plana çıkarmıştır. Afrika kıtasında öncelikle Angola, Sierra Leone olmak üzere birçok ülkede özel askeri şirketler faaliyet göstermişlerdir.

Takip eden yıllarda bu tür şirketleri en efektif kullanan ülke olan ABD'nin emrinde Kolombiyada kullanılmışlardır. Balkanlardaki eski Yugoslavya'nın dağılma süreci ve Kosova krizi şirketler için yeni iş alanları doğurmuştur ama bu seferki müşteriler ABD'nin yanı sıra batılı ülkelerdir.

Bir başka iş alanı ise uluslararası örgütler ve hükümet dışı örgütler (NGO) ile insani yardım operasyonları bağlamında meydana çıkmıştır. Öyle ki BM'nin Somali, Ruanda krizlerindeki yetersizliği özel askeri şirketlerin akla gelmesini ve ön plana çıkmasını sağlamıştır. Hükümet dışı örgütler (NGO) de bu şirketleri korunma ve mülteciler için lojistik alanda kullanmıştır. Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF) da istihbarat alanındaki faaliyetlerle müşteriler arasındadır.

Afrika ülkeleri tarafından özel askeri şirketlere yaptıkları iş karşılığı tanınan zengin maden kaynakları başta olmak üzere taşımacılık, ithalat, ihracat alanlarındaki imtiyazlar ve uyuşturucu kartelleri, terörist gruplarla iş yapmaları özel askeri şirketlerin illegal ve olumsuz tarafını göstermektedir.

Diğer yandan Somali, Ruanda gibi BM'nin başarısız barışı koruma operasyonlarından sonra benzeri krizlerde ve kapsamı büyük doğal afetlerde, devletlerin yavaş reaksiyonlarından kaynaklanan insan ölümlerini azaltmak için nitelikli, kurumsal ve profesyonel özel askeri şirketlerin kullanılması bu tip şirketler için olumlu taraf olmuş ve imajlarını düzeltme fırsatı sunmuştur.

Sektördeki asıl patlama, sonrasında uluslararası terör ve güvenlik algısının değiştiği 11 Eylül olayıdır. Afganistan müdahalesi ve Irak Savaşı ise özel askeri şirketlerin "Altın Çağı" olmuştur. ABD tarafından Afganistan ve Irak savaşlarında tarihte hiç olmadığı kadar çok ve ön cepheye yakın kullanılmışlardır.

Günümüzde silahlı kuvvetlerin ve devlet kurumlarının yanı sıra hükümet dışı kuruluşlar, uluslararası yardım kuruluşları ve ticari kuruluşlar tarafından kullanılan özel askeri şirketlerin tarihleri boyunca en yaygın ve efektif kullanıldığı, skandallara karışarak gündeme geldiği savaş Irak Savaşıdır.

Irak Savaşının yapısı incelendiğinde, ileri teknolojiye sahip güçlü ABD ve Koalisyon Güçleri savaşın bittiğini açıklamalarına rağmen, asıl savaşın bu noktadan sonra başladığı ve direniş gruplarının çatışmaları uzatarak terörist taktikler ile zenginleştirilmiş bir gayrinizami harp yöntemi kullandıkları görülmektedir. Öyle ki Koalisyon Güçlerinin savaş esnasındaki kayıplarından daha fazlasını savaş sonrası dönemde verdiği gözlenmiştir. Ayrıca direniş gruplarının güçlü tarafı yıldırmak için internet ve sosyal medya ortamını savaşa ait görüntü ve videolarla etkili bir şekilde kullandığı görülmektedir.

Uzun vadeli stratejik hedeflerine ulaşmak için kamuoyu desteğine ihtiyaç duyan ABD politik kaygılara sebep olabilecek asker kayıplarını azaltmak maksadıyla destek, eğitim ve askeri amaçlarla özel askeri şirketleri kullanma yolunu tercih etmiştir. Bunun sonucunda özel askeri sektörde yer alan şirketler ihale kapma yarışına girmişler ve dünya genelinde birçok ülke vatandaşını işe alırken acele ve dikkatsiz davranmışlardır. Bu ortam ve şartlar Irak Savaşını özelleşen savaşın zirvesi haline getirmiştir.

Mevcut kanun ve yönetmeliklerin yetersiz kalması hukuki boşluklara sebep olmuş bu da özel askeri şirket çalışanlarının ordu mensuplarıyla emir komuta ve disiplin konularında birçok sorun yaşamasıyla sonuçlanmıştır.

Ama asıl sorun Iraklı siviller ile olan ilişkilerde ortaya çıkmıştır. Ebu Gureyb Cezaevinde gerçekleşen işkence skandalıyla, aşırı şiddet kullanımının yer aldığı Necef çatışması, Nisur Meydanı katliamı, Irak Başkan Yardımcısının korumasının öldürülmesi vb. olaylarda gözüktüğü üzere sivillere zarar veren veya sivil kayıpları arttıran olaylarda faillerin cezasız kalması, hukuki boşlukların suistimal edildiğinin kanıtıdır.

Günümüz savaşlarında, çatışma sonrası istikrarın sağlanmasında başarıya ulaşmak için yerli halkın kalbini kazanmak gerekmektedir. Savaş boyunca faaliyetleri incelendiğinde, sivillere yönelik olumsuz ve bazen de aşırıya kaçan tavırlarıyla özel askeri şirket çalışanlarının tam aksi yönde davrandığı açıkça görünmektedir.

Ayrıca genelde tehlikeli görevlerde yer alan askeri ve güvenlik amaçlı kullanılan muharip yetenekteki askeri şirketler karıştıkları olay ve sıcak çatışmalarla savaşın sürecini, şiddetini ve süresini olumsuz yönde etkiledikleri ayrı bir gerçektir. Savaşa yaptıkları bu olumsuz etki, sadece sivil ve direnişçi kayıplarını arttırmakla kalmamış bunun yanında ABD ve koalisyon ordularının kayıplarını ve özel askeri şirket çalışanı kayıplarını da arttırmıştır.

Tüm bu olumsuzluklar, çalışma alanları savaş ve istikrarsız ortamlar olan özel askeri şirketler için aldıkları işe devam etme ve kar etme manasına gelse de diğer tarafta bu tür şirketlerin meydana getirdiği kaos ortamından beslenen ve güçlenen direniş grupları bulunmaktadır. Çatışma ortamını daha da körükleyen ve daha fazla sivilin ölmesine sebep olan bu durum çıkmaza ve döngüye sebep olmaktadır.

Yapılan çalışmada özel askeri sektörün kurumsal ve hukuksal olarak kontrol altına alınmasının ve düzenlenmesinin şart olduğu kanaatine varılmıştır. Hukuki olarak ulusal ve uluslararası düzenlemelerle kimin özel askeri şirket çalışanı

olabileceği ve şirketlerin kimlere çalışabileceği netleşecek ayrıca illegal davranışlar cezasız kalmayacaktır. Ticari sır arkasına saklanan şirket kayıtları ve faaliyetlerinin şeffaflaşması da fayda sağlayacaktır.

Sektörün ana kurulma amaçlarından biri maliyeti düşürmek idi ama Irak Savaşındaki istatistikler bunu söylememektedir. Eğer bir maliyette düşme varsa bu da özel askeri şirketlerin kullanımı sayesinde demokratik devletlerin yaşaması muhtemel siyasi maliyettir.

Ticari olarak hizmeti alan ordu veya kurum, özel askeri şirketlerden ne beklemesi gerektiğini bilirse ve aralarındaki ilişki ve hiyerarşi netleşirse dış kaynak kullanımı verimli hale gelecek ve maliyetler düşecektir.

Ayrıca günümüzde 250-300 milyar dolarlık hacme sahip olan ve devamlı olarak büyüyen bir pazar payına sahip olan özel askerî şirketlerin kâr oranları bu sektörü cazip hâle getirmektedir. Önümüzdeki yıllarda pastadan pay almak isteyen yeni şirketlerin kurulacağı göz önünde bulundurulmalıdır.

Tezin yazıldığı dönemde, kökleri Irak Savaşı'ndaki direnişe dayanan DEAŞ (IŞİD/İD) terör örgütü hem Irak'ta hem de Suriye'de savaşarak belirli bir bölgeyi almış ve İslam Devleti olduğunu ilan etmiştir. Bu örgütün özelliği savaşta mevcut duruma göre konvansiyonel, gerilla ve terörist savaş tekniklerini kullanabilmesi, değişen durumlara çabucak adapte olabilmesi ve dünyanın dört bir yanından gelen savaşçılarını organize edebilmesidir.

Böylesine güçlü bir terör örgütünü yenmek için Irak'ta, Irak ordusu ve IBKY peşmergelerinin, Suriye'de ise ılımlı muhaliflerin eğitilmesi şarttır. Özel askerî şirketlerin hızlı reaksiyon süreleri ve sunmuş oldukları hizmet çeşitleri değerlendirildiğinde çok miktarda ve uzun süre sürecek eğitim faaliyetinde yer almak üzere tekrar Ortadoğu bölgesine geri döneceği kesin gözükmektedir. Şu an bölgede karada görev yapan aktif bir koalisyon gücü bulunmamaktadır ama ilerleyen günlerde olması durumunda muharip olan askeri şirketlerin de bölgeye gelmesi ihtimaller dâhilindedir.

Irak Savaşı esnasında, özel askeri sektörün büyüme hızına erişemeyen ve hazırlıksız yakalanan kurumsal, ticari ve hukuksal mevzuat önümüzdeki dönemde ivedilikle düzenlenmelidir.

Özel askeri sektörün düzenlenmesiyle; İmkan, kabiliyet ve kapasitelerine bakıldığında her alanda uzmanlaşmış personeli bünyesinde barındıran özel askeri şirketlerin özellikle doğal afetler sonrası müdahalelerde, mülteci kamplarında insani yardım kuruluşlarının etkisini ve çapını arttırabileceği değerlendirilmektedir.

Uluslararası akreditasyon işlemi gerçekleştirebilirse ve hukuki düzenlemeler yapılabilirse özel askeri şirketlerin BM adına barışı koruma operasyonlarında yer alabileceği değerlendirilmektedir. Aynı şekilde NATO, AB gibi uluslarüstü kuruluşların ve Dünya Bankası, IMF vb. hükümet dışı kuruşların istihbarat ve güvenlik alanında özel askeri şirketlerden faydalanabileceği değerlendirilmektedir.

Güvenlik konsepti günden güne önem kazanmakta, gelişmekte ve değişmektedir. Güvenlik sektörünün boyutuyla beraber özel askeri sektörün de boyutu da artmaktadır. Böyle büyük bir sektörün kontrolsuz bırakılamayacağı net bir şekilde görünmektedir.

Paralı askerlik sisteminin ahlaki boyutu tarihte sorgulandı ve sınıfta kaldı, modern savaş konseptinin ayrılmaz bir parçası haline gelen özel askeri şirketleri bünyesinde barındıran özel askeri sektörün ne kadar başarılı olacağını söylemek için henüz erken, bunu gelecek gösterecektir.

Aksi halde bu düzenlemeler yapılmazsa güçlü ülkeler tarafından kullanılan özel askeri şirketler bir çeşit “de facto” dış politika aracı yada yeni nesil sömürgeciliğin icracısı olarak kullanılmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Adams, Thomas K.: “ The New Mercenaries and the Privatization of Conflict”, **Parameters**, Sayı 2, 1999.

- Avant, Deborah D.: **The Market Force :The Consequences of Privatizing Security**, New York, Cambridge Univercity Press, 2005.

- Ballesteros, Enrique Bernales :“The Right of Peoples to Self-Determination and its Application to Peoples Under Colonial or Alien Domination or Foreign Occupation”, **Special report on use of Mercenaries**, 2003.

- Brayton, Steven: “Outsourcing War: Mercanaries and the Privatization of Peacekeeping**”, Journal of International Affairs**, Cilt 55, Sayı 2, 2002.

- Burge, Robert A.:” Effectiveness and Efficiencies of Private Military Corporations”, **Naval Postgraduate School Theisis**, Monterey/California, 2008

- Clausewitz, Cal von: **“Savaş Üzerine”**, çev. H.Fahri Çeliker, İstanbul, Özne Yayınları, 2000.

- Dumlupınar, Nihat: **“Regulation of Private Military Companies in Iraq”**, Monterey, California, NPS Thesis, Mart 2010.

- Commission on Army Acquisition and Management in Expeditionary Operations: “**Report-Urgent Reform Required: Army Expeditionary Contracting**”, 2.Baskı, Washington, 2007.

- Çulha Filiz: “Yeni Savaşların Gizli Yüzü: Özel askeri Şirketler”, **Mülkiye Dergisi**, Cilt 18, No.243, 2004.

- Dodge, Toby: “Iraq and the Next American President”, **Survival**, Cilt 50, Sayı 5, 2008, s.37-60.

- Güç, Çakıl: “Savaş Müteahhitleri”, **Akademik Ortadoğu Dergisi**, sayı 4, 2007.

- Gürler, Recep Tayyip; Özdemir, Ömer Behram: ”IŞİD:Irak’ta yerli, Suriye’de Yabancı”, **Ortadoğu Analiz Dergisi**, Cilt 6, Sayı 63, Temmuz-Ağustos 2014, s.59-61.

- Hülagü, Funda: “Irak’ta Devlet İnşası Sürecinde Özel Güvenliğin Rolü: Tarihsel-Sosyalijik Bir Perspektif”, **Ortadoğu Etütleri**, cilt 3, sayı 1, 2011.

- Isenberg, David: **Shadow Force**, New York, Praeger Publishing, 2008.

- Kinsey, Christopher: **”Corporate Soldiers and International Security: The Rise of Military Companies”**, New York ve Londra, Taylor ve Francis Yayınları, 2006.

- Nutter, John Jacop: **CIA’nın Karanlık Operasyonları: Örtülü Operasyonlar, Dış Politika ve Demokrasi**, çev. Ahmet Saraçoğlu, İstanbul, Güncel Yayıncılık, 2005.

- ORSAM: ”ABD’nin Çekilmesinin Ardından Irak Politikasının Bölgesel, Küresel Etkileri ve Türkiye’ye Yansımaları”, **ORSAM Rapor**, No:77, 2011.

- Pazarcı, Hüseyin: **Uluslararası Hukuk**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2003.

- Polk, William R.: **“Irak’ı Anlamak”**, çev.Nurettin Elhüseyni, 2. Baskı, İstanbul, NTV Yayınları, 2007.

- Schaill, Jeremy: "**Blackwater**", çev. Meral Delikara Üst, Ankara, Aprıl Yayıncılık, 2010.

- Schreier, Fred; Caparini, Marina: "Privatising Security: Law, Practice and Governance of Private Military and Companies, **Geneva Center for the Democratic Control of Armed Forces Occasional Paper,** Cenevre, No:6, 2005.

- Schwartz, Moshe; Elsa, Jennifer K.: "Private Security Contractors İn Iraq:Background, Legal Status And Other İssues", **Amerikan Kongreşi Araştırma Servisi Raporu**, 2008.

- Shearer, David: "Oursorcing War", **Foreign Policy**, Sayı 112, 1998.

- Singer, Peter W.: **Kiralık Ordular**, çev. İsmail Yaman, 1.Baskı, İstanbul, Timaş Yayınları, 2009.

- Singer, Peter W.:"The Private Military Industry and Iraq: What Have We Learned and Where To Next?", **Geneva Centre for the Democratic control of Armed forces (DCAF) Policy Paper**,Cenevre, 2004.

- Tangör, Burak; Yalçınkaya, Haldun: "Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askeri Şirketler", **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt 7, sayı 25, 2010.

- Topal, Ahmet Hamdi: Uluslar Arası Hukuk Açısından Özel Askeri Şirketler Ve Şirket Çalışanlarının Statüsü**", A.ü.H.F. Dergisi**, 2011

- Tripp, Charles: "The US and State Building in Iraq", **Review of International Studies**, sayı 30, 2004,s.545-550.

- Turcan, Metin; Özpınar, Nihat: “Who Let The Dogs Out?” , **Dynamics of Asymmetric Conflict**, sayı 2, 2010.

- Türk Dil Kurumu: “**Türkçe Sözlük”**, 11.Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2012.

- Türkeş, Kadir Tamer: “Yirmi Birinci Yüzyılda Çatışma Alanlarında Görülen Yeni Unsurlar”, **Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış)**, Ankara KHO Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2004.

- U.S. House of Reprasantives Commitee on Oversight and Government Reform: **Report** ”Private Military Contractors of Blackwater’s Actıons in Fallujah”, 2007.

- U.S. House of Reprasantives Commitee on Oversight and Government Reform: **Report** ”Additional Information about Blackwater USA”, 1 Ekim 2007.

- Yalçınkaya, Haldun: “Savaş Müteahhitleri ve Irak Savaşı”, **Ortadoğu Analiz Dergisi**, cilt 4, sayı 40, 2012.

- Yalçınkaya, Haldun: “Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, Sayı 61, 2006.

- Yalçınkaya, Haldun; Türkeş, K.Tamer: ”Yirmibirinci Yüzyılda Çatışma Alanlarında Görülen Yeni Unsurlar”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Sayı 7, 2008.

- Yılmaz, Sait: “21’nci Yüzyılda Güvenlik Alanının Yeni Sivil Aktörleri: Özel Askeri Şirketler ve kontratçı Firmalar”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Sayı 6, 2007.

- Yılmaz, Sait: “**21. Yüzyılda Güvenlik ve istihbarat**”, İstanbul, Alfa Yayınları, 2006.

- Yeşilbursa, Behçet Kemal:”Geçmişten Günümüze Irak Meselesi”, **Gazi Eğitim Dergisi**, Mayıs 2009.

- Yılmaz, Sait:” Terör İle Mücadelede Strateji, Özel Savaş ve Özel Askeri Şirketler” **Türkiye İçin Ulusal Güvenlik Raporu**, Ankara, 2007.

- TEPAV Ortadoğu Çalışmaları, Riskler ve Fırsatlar Kavşağında Irak’ın Geleceği ve Türkiye”, **Irak Raporu**”, Temmuz 2007.

- Uslu, Nasuh: ”Körfez Savaşı ve Amerika’nın Politikaları”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, Nisan 2003.

- AA, “IŞİD’e Karşı Küresel Koalisyon” (Erişim) http://www.aa.com.tr/tr/haberler/414692--iside-karsi-kuresel-koalisyon, 4 Kasım 2014.

- Akademi Sancak Uzay Uluslararası Savunma Danışmanlık Eğitim sağlık Haberleşme Hayvancılık Turizm İnşaat Yayıncılık İthalat İhracat ve Ticaret Anonim Şirketi Resmi Sitesi,
(Erişim) http://asancak.com/Default.aspx

- Avant, Deborah: ”Think Again: Merceneraies”
(Erişim)http://www.foreignpolicy.com/articles/2004/07/01/think_again_mercenaries, 28 Nisan 2014

- Brooks, Doug: ”Protecting People”,
(Erişim) http://www.hoosier84.com/0725brookspmcregs.pdf, 11 Şubat 2014

- Brooks Doug, “Protecting People:The PMC Potential “ , UK Green Paper on Regulating Private Military Services, 25 July 2002,
(Erişim) http://hoosier84.com/0725brooksmcregs.pdf, 08 Ocak 2014

- Cockburn, Patrick: “US Troops Will Be In Iraq for 10 More Years”
(Erişim)http://www.counterpunch.org/2008/01/25/us-troops-will-be-in-iraq-for-10-more-years/, 2 Mayıs 2014.

- Dalesio, Emery P: “”Blackwater Suit Ends 7 Years After Fallujah Deaths”, AssociatedPress,06Ocak2012
(Erişim)http://www.boston.com/news/nation/articles/2012/01/06/blackwater_suit_ends_7_years_after_fallujah_deaths/, 22 Mayıs 2014

- Deitelhof, Nicole: “Private Security and Miltary Companies: The Other Side of Business and Conflict”
(Erişim) www.gbv.de/dms/sub.../611242230.pdf, 23 Mart 2014

- Dunning, Rebecca: “Blackwater, Private Security Companies and the U.S. Military”, The Kenan Institute for Ethics at Duke University, 2007 s.6-8.
(Erişim)http://kenan.ethics.duke.edu/wpcontent/uploads/2012/07/Case-Study-Mercenaries.pdf, 1 Nisan 2014

- Escobar, Pepe: ” From Guernica to Fallujah**”**
(Erişim) http://www.atimes.com/atimes/Middle_East/FL02Ak02.html, 15 Nisan 2014.

- Fidler, Stephen; Catan,Thomas: “With Armed Forces Stretched, Governments Face Hard Lobying”, Financial Times, 24.07.2003 (Erişim) http://www.financialtimes.com/archive/07/24/2003/, 13 Mayıs 2014

- Fisk, Robert: “Iraq on The Brink of Anarchy”, The Independent, Londra, 6 Nisan 2004, (Erişim)http://www.truth-out.org/archive/item/47628:robert-fisk--iraq-on-the-brink-of-anarchy, 29 Mart 2014

- Godoy, Julio: “Dogs of War Take Suits”, Inter Pres Service, 18 Ekim 2003, (Erişim) http://www.ipsnews.net/2003/11/politics-dogs-of-war-take-to-suits/, 27 Mart 2014

- Irak Savaşı esnasında hayatını kaybeden sözleşmeli personelin isimleri, ölüm tarihleri ve ölüm sebepleri ile ilgili detaylı bilgiler, (Erişim) http://icasualties.org/Iraq/Contractors.aspx, 15 Ocak 2014.

- Isenberg, David: ”Private Military Contractors and U.S. Grand Strateji”, (Erişim)http://object.cato.org/sites/cato.org/files/articles/isenbergprivate%2520military-contractors-2009.pdf, 03 Aralık 2013, s.9.

- Isenberg, David: ”Private Military Contractors”, Oslo International Peace Research Instute Report, 2009 (Erişim)http//www.prio.no/sptrans/IsenbergPrivateMilitaryContractors/PRIOReport-2009.pdf, 03 Aralık 2013

- Isenberg, David: “ A Government in Search of Cover: PMCs in Iraq”, 23-24 Mart 2006, s.3 (Erişim) http://www.mafhoum.com/press9/279P2.pdf, 5 Nisan 2014

- İnsan Hakları İzleme Raporu, “Violent response: The U.S. Army in Al-Falluja”, Haziran 2003
(Erişim) http://www.hrw.org/reports/2003/iraqfalluja/iraqfalluja.pdf, 29 Mart 2014

- Küçükaslan, Ahmet: ”Irak Ülke Raporu”, T.C. Dış Ticareti Geliştirme Müsteşarlığı İ.G.E.M.
(Erişim) www.een.kso.org.tr/up/dene/Irak_ulke_raporu_2011.pdf, 02 Mart 2014

- Mccoy, Katherine;”Uncle Sam Wants Them”,
(Erişim)http://ssc.wisc.edu/soc/pcs/wpcontent/uploads/old/Publications/McCoy%202009.pdf, 14 Nisan 2014

- Miller, Douglas: “Draft Report Said to No Success in Iraq Arms Hunt”, New York Times, 25 Eylül 2003
(Erişim) www.wisdomportal.com/NYTimes-Sept2003.h., 4 Nisan 2014

- Newell, Virginia; Sheehy, Benedict: ”Corporate Militaries and States: Actors, İnteractions and Reactions”, Texas International Law Journal, sayı 41, 2006,
(Erişim) http://www.tilj.org/content/journal/41/num1/Newell-Sheehy67.pdf, 11 Şubat 2014

- NTVMSNBC, “Peşmergeye Eğitim Veriyor”,
(Erişim) http://www.ntvmsnbc.com/id/25543656/, 12Ekim 2014.

- Priest, Dana: “Private Guards Repel attack on U.S. Headquarters”, The Washington Post, 6 Nisan 2004
(Erişim) http://www.freerepublic.com/focus/news/1112091/posts, 24 Mart 2014

- Shadid, Anthony :“Night Draws Near, New York, Picador Press, 2005, s.360-370. (Erişim)http://books.google.com.tr/books/about/Night_Draws_Near.html?id=pxJXcgx0vegC&redir, 30 Mart 2014

- Shearer, David: ”Oursorcing War”, Foreign Policy, Sayı 112, 1998, (Erişim)http://www.foreignpolicy.com/articles/1998/09/15/outsourcing_war, 2 Şubat 2014, s.68-72.

- Shearer, David: “Why mercenaries are a fact of warfare.” (Erişim)“http://www.foreignpolicy.com/articles/1998/09/15/outsourcing_war?page=0,02 Mayıs 2014.

- Singer, Peter W.:”Outsourcing the Fight”, (Erişim) http://www.brookings.edu/research/opinions/2008/06/05-military-contractors-singer

- Singer, Peter W.:”Outsorcing War”, (Erişim)http://www.brookings.edu/research/articles/2005/03/01usdepartmentofdefense-singer

- Singer, Peter W. : “The Dogs of War Go Corporate”, (Erişim)http:/ www.brookings.edu/views/op-ed/fellows, 28 Nisan 2014

- Singer, Peter W.: “War, Profits, and the Vacuum of Law: Privatized Military Firms and International Law”, (Erişim) www.pwsinger.com/articles.html, 21 Ocak 2014

- Singer, Peter W.: “Warriors for Hire in Iraq”, 2004, (Erişim)http://www.brookings.edu/research/articles/2004/04/15defenseindustry-singer, 2 Nisan 2014

- Singer, Peter W.:“Frequently Asked Questions on the UCMJ Change and its Applicability to Private Military Contractors”, (Erişim)http://www.brookings.edu/research/opinions/2007/01/12defenseindustry-singer, 22 Mayıs 2014

- Sparshott, Jeffrey: ”Iraq Reconstruction Costs Said to Have Doubled”, The WashingtonTimes, 2 Temmuz 2003 (Erişim) http://www.highbeam.com/doc/1G1-104595431.html, 27 Mart 2014.

- Statues of Forces Aggrement, (Erişim) http://www.brusselstribunal.org/Sofa171108.htm, 22 Mayıs 2014

- UK Foreign and Commonwealth Office,”Private Military Companies:Options for Regulation”, 22-6 (Erişim)http/www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/228598/0577.pdf, 27 Ocak 2014

- Yılmaz, Sait: “21. Yüzyılda Güvenlik Alanının Yeni Sivil Aktörleri: ÖAŞ’ler ve Kontratçı Firmalar”, (Erişim) usam.aydin.edu.tr/OZELASKERISIRKETLER(4b4f).pdf, 07 Aralık 2013

- 12 AĞUSTOS 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmelerine Ek Uluslararasi Silahlı Çatışmalarin Kurbanlarının Korunmasına İlişkin (1) No.Lu Protokol 47.md. (Erişim)http://www.msb.gov.tr/asad/AskeriMevzuat/Uluslararasi_Antlasmalar/Silahli_Catisma_Hukuku/SCH6.html, 05 Aralık 2013.

EKLER

EK-1
TANINMIŞ YABANCI ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLER ve FAALİYETLERİNE ÖRNEKLER

S. No	Şirket İsmi	Şirket Yapısı	Faaliyetleri
1.	**Halliburton Enerji Hizmetleri**	Çokuluslu bir şirket olan Halliburton'un merkezi Teksas'tadır. Yıllık iş hacmi 20 bin milyar doları geçmekte ve 95.000 çalışanı bulunmaktadır. Halliburton iki ana iş alanında faaliyet göstermektedir. Alanında dünya lideri olan Enerji Hizmetleri Grubu petrol ve doğal gaz araması ve üretimi için teknik ürünler ve hizmetler sağlamaktadır. KBR (Kellogg, Brown & Root) Grubu ise inşaat şirketidir.	- 1991 yılında Kuveyt'te yanmakta olan 320 petrol kuyusunun kontrol altına alınmasına yardım etti. - 1990'lı yıllarda Irak ve Libya'ya çift kullanımlı kuyu açma teçhizatı satmakla suçlandı ve para cezası aldı. - 1990'lı yıllarda Bosna, Hırvatistan ve Macaristan'da KBR; ABD Barışı Koruma Birliklerinin yiyecek, çamaşır, ulaştırma ve kolaylık hizmetlerini sağladı. - 2001 yılında paravan bir şirket arkasında Tahran'da büro açması ABD'de Düşmanla Ticaret Kanunu'nun ihlali olarak değerlendirildi ancak doğrudan temas etmediğini savunan şirket için yasal işlem yapılmadı. HPS adlı paravan şirket vasıtası ile petrol kuyuları açmaya devam etmektedir. - 2002 yılında muhasebe yolsuzlukları nedeni ile para cezası aldı. - Mayıs 2003'te Nijerya hükümetine vergi kolaylıkları için 2.4 milyon rüşvet verdiği basında yer aldı.
2.	**DynCorp.**	ABD-Virjinya merkezlidir. ABD Hükümetinin sürekli iş yaptığı 25 şirketten biridir. Gelirlerinin % 95'ini ABD hükümeti ile yaptığı kontratlardan sağlamaktadır..	- ABD ordusu için bugüne kadar Bosna, Somali, Angola, Haiti, Kolombiya, Kosova ve Kuveyt gibi ülkelerde kontratlı arazi timleri" sağlamıştır. - Bosna'da görevi esnasında ise Dyncorp elemanlarının illegal silah, kadın ve pasaport trafiği işlerine karıştığı ile ilgili belgeler ortaya çıktı. - 1999 yılında Bolivya'da kokain tarlalarının denetimi görevi sırasında Bolivya'da uyuşturucu kaçakçılığından para kazandığı söylentileri ortaya çıktı. - Afganistan'da ise Karzai'nin korunması ve Afgan polisinin eğitimi işlerini almıştır. - 2003 yılında Gazze Şeridi'nde ABD diplomatlarını korumakla görevli üç Dyncorp elemanı bombalı saldırıda öldü.

3.	**Blackwater**	Blackwater, ABD merkezli bir özel askeri şirket ve güvenlik firmasıdır. Beş Amerikan şirketinden oluşmaktadır; Blackwater Eğitim Merkezi, Blackwater Hedef Sistemleri, Güvenlik İstişare Şirketi, Blackwater Köpek, Blackwater Havacılık.	- Askeri birliklere, hükümetlere, yasa uygulayıcılarına ve sivil kurumlara eğitim, hedef tespit ve çeşitli operasyon desteği sağladığını beyan etmektedir. - ABD-Kuzey Karolayna'da bulunan en büyük atış alanına sahiptir. Keskin nişancı kursları vermektedir. - Mart 2004'de Irak-Felluce'de yiyecek konvoylarının güvenliğini sağlamakta olan elemanları öldürüldü.
4.	**Military Professional Resources Inc. (MPRI)**	Savunma konularında profesyonel bir kontrat firması olan MPRI, 1988'de sekiz emekli üst düzey subay tarafından kuruldu. Virjinya merkezli MPRI'nin birçok ülkede büroları bulunmaktadır. ABD'deki en büyük ve prestijli firmalardan biri olarak 12,500 emekli personel çalıştırmaktadır. Şirketi yönetenler ise daha önce ABD ordusunda Orgeneral ve Korgeneral rütbesinde özellikle yurt dışı görevlerde tecrübe kazanmış emekli askerlerdir.	- Polis eğitiminden lider yetiştirciliğine kadar geniş bir alanda faaliyet göstermektedir.
5.	**Carlyle Group (CG)**	Washington D.C. merkezli Carlyle Group bir yaıtım şirketi olarak 1987'de kuruldu. CG ile çalışan pek çok ünlü politikacı arasında; James Baker, George H.W. Bush, , John Mayor (Avrupa kolunda), Fidel Ramos (eski Filipinler Başkanı), Caspar Weinberger, Park Tae Joon (eski Güney Kore Başbakanı), Colin Powell gibi politikacılar bulunmaktadır.	- Şu firmalarda önemli hisselere sahiptir; Aerospace & Defense, Automotive, Consumer & Industrial, Energy & Power, Healthcare, Real Estate, Technology & Business Services, Telecom & Media, and Transportation.

6.	**California Analysis Center, Incorporated (CACI)**	ABD merkezli CACI'nın elemanlarının çoğu daha önce Güney Afrika Savunma Kuvveti'nde görev alan özel kuvvetleri mensuplarıdır. ABD ordusu için icracı organları sorunlu ve başarısız ülkelerde mineral ve doğal kaynakların çıkarılmasına uzmanlık sağlamak işleri ile ilgilidir.	- İcra unsurları Angola, Sierra Leone ve Papua Yeni Gine gibi ülkelerde rejim değişiklikleri ile ilgili silahlı eylemlere girmiş, bu maksatla çeşitli kuvvetler teşkil etmişlerdir. Kimi zaman hükümetlerin, kimi zaman isyancıların yanında alan şirketin Sahra Afrikası'nda mineral zenginlikler ile ilgili oyunlara girdiği bilinmektedir. - 1997'de BM, şirketin icra organlarının Sierra Leone'de halkın kendi kendini yönetme hakkını engellediği gerekçesi ile tavır alması üzerine, 1997 yılında ülkeden çıkmak zorunda kalmıştır. Ancak, aynı BM, CACI'yi 100 milyon dolar karşılığı 500 kişilik kuvveti ile Ruanda'da görevlendirdi. - Ocak 1999'da Güney Afrika'da paralı asker kullanımını yasaklayan kanunun kabul edilmesinden sonra İcra Organı dağıldı ve bazı elemanları Zimbabwe'de hapse mahkûm oldu. - Irak'ta Ebu Garip hapishanesi skandalı ile tekrar gündeme geldi.
7.	**Titan Corporation**	San Diego ve Kaliforniya'da merkezleri bulunan Titan Şirketi Savunma bakanlığı, istihbarat teşkilleri ve diğer kamu kurumları için enformasyon ve iletişim sistemleri sağlamaktadır.	- 2004 yılı itibarı ile 12.000 çalışanı olan Titan'ın yıllık satışı iki milyar dolar civarında idi. - Irak'ta Ebu Garip hapishanesinde mahkûmlara kötü davranmakla suçlanan kişilerin de aralarında bulunduğu 4.000 çevirmenin bu şirketin çalışanı vardı. - 2 Mart 2005'de şirket Benin Başkanı Mathieu Kerekou'nun yeniden seçilmesi için illegal yollardan seçim kampanyasına 2 milyon dolar harcadığını açıkladı ve ABD Dış Uygunsuz İşler Kanunu (Foreign Corrupt Act)'na göre 28 milyon dolar ceza ödemeyi kabul etti.
8.	**Sandline International**	Londra merkezli İngiliz özel askeri şirketi Sandline International 1990 yılında İngiliz Ordusundan emekli Yarbay Tim Spicer ve Simon Mann tarafından kuruldu.	- 1997'de Papua Yeni Gine'de hükümet adına, 2003de ise Liberya'da isyancı gruplar ile çatışmalara katıldı. - Şirketin hizmetleri arasında askeri eğitim, doğrudan operasyon desteği veya operasyonlara destek, istihbarat toplama ve hükümetler ile şirketlere hakla ilişkiler desteği bulunmaktadır. - Medya tarafından ise daha çok paralı askerlik kuruluşu olarak tanıtılmaktadır. 16 Nisan 2004'de şirket resmen operasyonlarına son verdi.
9.	**Vinnell Corp.**	Vinnell'in, Brown and Root şirketiyle ortaklık kurmasıyla oluşan Vinnell-Brown and Root (VBR),	- Vinnel Şirketi, Suudi Arabistan Ulusal Muhafızlarını ikmal ve eğitimi, Suudi monarşisinin ve istikrarın korunması için 1998'de 831 milyon dolarlık bir anlaşma

		Amerika'nın Türkiye'deki üslerinin bakım ve onarımından sorumlu olan bir şirket. Şirket ABD'nin İncirlik, Ankara ve İzmir'deki üslerinin, bakım, onarım ve korunmasında destek hizmet sağlıyordu.	yaptı. - ABD hükümeti, 2003 Haziran ayında yeni Irak ordusunu eğitmesi için Vinnell Corporation ile 48 milyon dolarlık bir sözleşme imzaladı. - Uzun zamandır Suudi Arabistan'da varlık gösteren bu şirketin bürosunun bombalanmasından sonra, şirketin Türkiye'deki varlığı da gündeme geldi.
10.	**Eriyns**	Güney Afrikalı bir şirkettir.	- Kuzey Irak'taki Kerkük-Ceyhan boru hattının kimliği belirsiz kişiler tarafından vurulmasından sonra, Erinys adındaki şirketin, 6 bin 500 Iraklıyı, petrol boru hatlarını, rafinerileri, su ve elektrik sistemlerini korumak için eğitmek üzere getirildi. - Erinys ile 140 Irak petrol yerleşimi korunması için bir yıllık süre için 39,5 milyon dolarlık bir anlaşma yaptı.
11.	**AKE**	1991 yılında kurulan ve merkezi Londra olan AKE; iş çevreleri, NGO'lar ve medya için güvenlik ve politik risk yönetimi hizmeti sağlamaktadır. Özellikle istihbarat ve eğitim konularına yoğunlaşmıştır.	- Operasyonel planlayıcılar için stratejik, politik ve iş çevreleri için risk istihbaratı sağlamaktadır. Sahip olduğu uzmanlar ile istihbarat toplama yanında analiz imkanı da sağlamaktadır.
12.	**ATHENA**	2001 yılında kurulan istihbarat fonksiyonlu şirkettir.	- Kanada Savunma Bakanlığı ve Kanada Uluslar arası Kalkınma Ajansı için çalışmaktadır.
13.	**AirScan Inc.**	ABD	Hava, yer ve deniz gözetleme, güvenlik ve havacılık hizmeti.
14.	**Applied Maritime Technology Inc.**	ABD	Hükümet ve özel şirketler için uluslararası ve ülke içi güvenlik, eğitim ve uygulama desteği.
15.	**Archangel**	ABD	ABD iş çevreleri ve hükümet teşkilleri için güvelik hizmetleri ve anti-terör eğitimi.
16.	**ATCO Frontec**	Kanada	Savunma sektörü için kamp hizmetleri, tesisler, operasyonlar, bakım ve mülkiyet yönetimi hizmeti.
17.	**Bechtel**	ABD	Irak'ta da kontratı olan şirket Rusya ve Ukrayna'daki nükleer silah stoklarının imhası işini aldı.
18.	**Cubic Defense Applications**	ABD	ABD Savunma Bakanlığı, hükümet kurumları ve müttefik ülkeler için canlı ve sanal eğitim sistemleri, entegre hizmetler ve iletişim ürünleri sağlamaktadır.
19.	**DFI International**	ABD	ABD hükümet yetkililerine ulusal güvenlik programları ve politikaları gelişimi ve uygulanması ile ilgili yardım sağlamak.

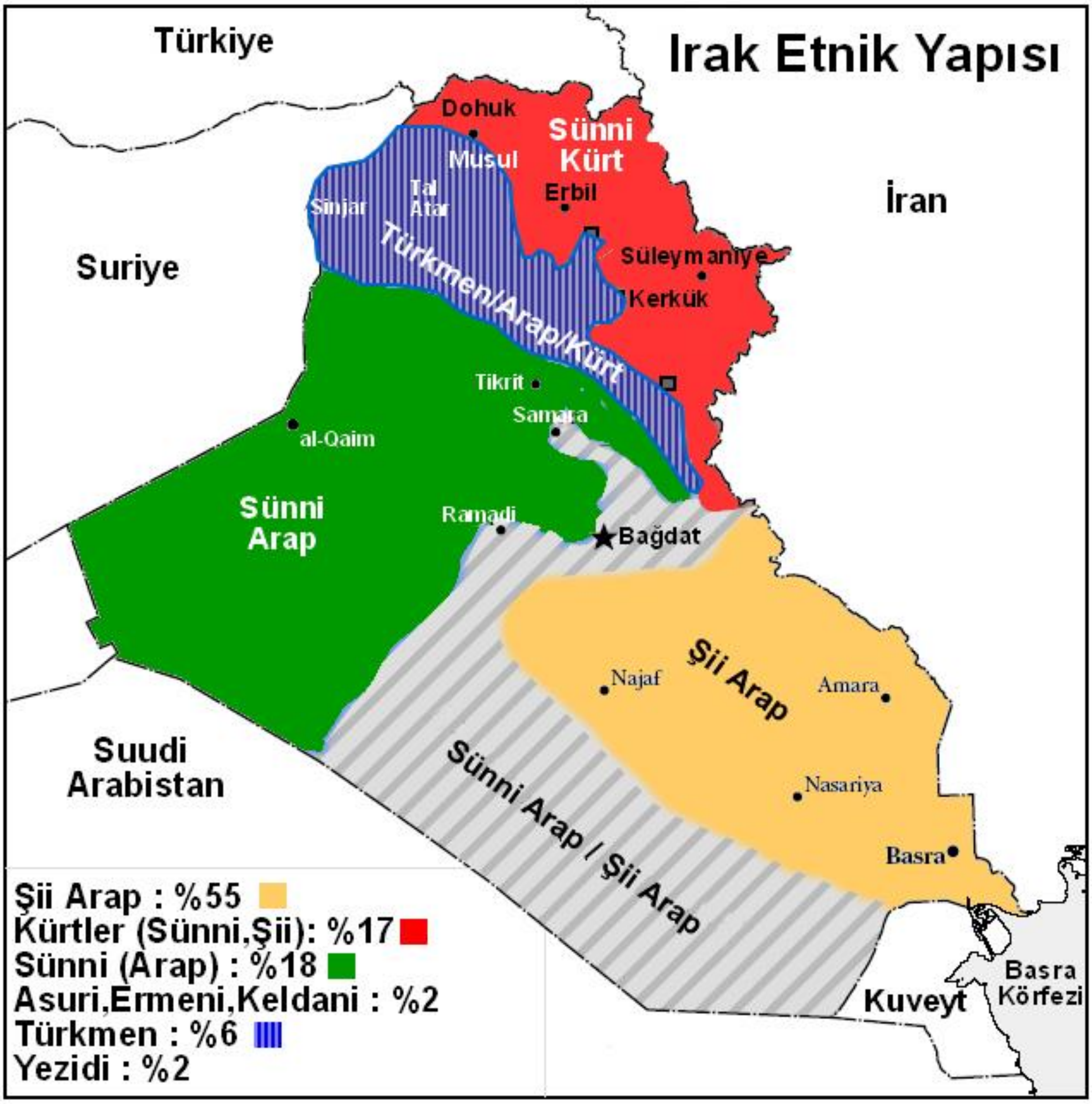
20.	**Gray Security**	ABD	50 ülkede faaliyet halinde olup, 100.000 çalışanı ile uluslararası güvenlik ile ilgili çözümler üretmektedir.
21.	**Ronco**	ABD	Mayın temizleme şirketi.
22.	**Janusian**	İngiliz	Özel güvenlik şirketleri İngiltere'nin Irak'a en büyük ihracat ürünü oldu. İngiliz hükümeti, memurlarını korumak için özel korumalara, güvenlik danışmanlarına ve silahlı eskortlara şimdiye kadar 24 milyon pound ödedi.
23.	**Lockheed Martin Corp.**	ABD Havacılık ve Uzay Şirketi	Sadece Körfez bölgesinde 8.500 çalışanı olan firma ile füze savunması ve askeri uzay programları ile ilgili yeni bir kontrat yapıldı. GPS uydularını da üretip uzaya fırlatan Lockheed, deniz kuvvetleri için 10 yıl sürecek 4,6 milyar dolarlık yeni bir füze ihalesi aldı.
24.	**McKesson Corp.**	ABD- San Francisco	2003 yılında 234 milyon karşılığında dünya genelindeki tüm ABD askerlerine hizmet vermek üzere posta ile reçete karşılığı ilaç yolladı. Take McKesson firması ise ülke içi ilaç dağıtım işini 2.9 milyon dolar karşılığı yapıyor.
25.	**Santa Clara**	ABD	2003 yılında aldığı 129 milyon dolar karşılığı geleceğin muharebe araçları üzerinde çalışıyor.
26.	**Onix International**	İngiliz	Doğu Timur'da kaçırılan bir iş adamını kurtarmak için 2000 yılında 220 bin dolar aldı. Operasyon için Yeni Zelanda'dan eski özel kuvvet mensupları kullanıldı.

EK-2

Harita 1. Ortadoğuda Irak Devleti ve Siyasi Sınırları

Harita 2. Irak Devleti Etnik Yapısı

Kaynak: TEPAV Irak Raporu 2007

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Enes Gürcan

Doğum Yeri ve Tarihi : Bozüyük/Bilecik 04.08.1983

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Deniz Harp Okulu

Yüksek Lisans Öğrenimi : Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce, Yunanca

Bilimsel Faaliyetleri : Modern savaş konseptinde ve günümüz çatışma ortamlarında özel kuvvetlerin yeri, önemi ve efektif kullanımı üzerine makale çalışmaları.

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar :Genel Kurmay Başkanlığı, Özel Kuvvetler Komutanlığı

İletişim

E-Posta adresi : enesgurcan@gmail.com

Tarih : 22.04.2015